

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС:

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ВИПУСК 2

Частина II : ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

**КИЇВ
2017**

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:

серія КВ № 22989-12889 ПР від 11 грудня 2017 року

Друкується за рішенням

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(протокол № 7 від 29 листопада 2017 року)

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України (Україна, Київ)

Головний редактор:

Кивлюк О. П., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Співредактори:

Топузов О. М., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, (Україна, Київ)

Вашкевич В. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Савельєв В. Л., доктор історичних наук, професор (Україна, Київ)

Відповідальний редактор:

Мордоус І. О., кандидат педагогічних наук, доцент (Україна, Київ)

Редакційна колегія:

Андрушкевич Ф., доктор педагогічних наук, проф. (Польща, Ополе)

Андрюкайтене Р., доктор PhD соціальних наук (менеджмент) (Литва, Маріямполе)

Базалук О. О., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Бак М., доктор філософських наук (Польща, Ополе)

Бобрицька В. І., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Бондаренко В. Д., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Ван Цзин доктор наук, професор (Китай)

Вернидуб Р. М., доктор філософських наук, професор (Україна, Київ)

Воронкова В. Г., доктор філософських наук, професор (Україна, Запоріжжя)

Жалдак М. І., доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України (Україна, Київ)

Калініна Л.М. доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Корець М. С., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Макаренко Л. Л., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Свириденко Д.Б., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Сергієнко В. П., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Терепищій С. О., доктор філософських наук, доцент (Україна, Київ)

Чжу Декуан доктор наук, професор (Китай)

Яшанов С. М., доктор педагогічних наук, професор (Україна, Київ)

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної освіти і науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють всі освітні галузі (науки про освіту; філософія освіти; освітні вимірювання; дошкільна, початкова, середня, професійна, вища освіта, менеджмент освітньої діяльності тощо). Розрахований на фахівців гуманітарних наук.

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС : ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ / Голов. ред. О. П. Кивлюк. – Київ :

«Видавництво «Гілея», 2017. – Випуск 2, частина II : філософські науки. – 97 с.

**NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY**

**EDUCATIONAL
DISCOURSE:
COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS**

HUMANITIES SCIENCES

**VOLUME 2
ISSUE II : PHILOSOPHICAL SCIENCES**

KYIV
2017

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Certificate of printed mass media's state registration:
Series KB № 22989-12889 IIP from December 11th, 2017

Printed by decision

Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(protocol № 7 from November 29th, 2017)

Honored Chief Editor:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Chief Editor:

Kyvliuk O. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Co-editor:

Topuzov O. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Saveliev V. L., Doctor of Historical Sciences, Professor, (Ukraine, Kyiv)

Responsible Editor:

Mordous I. O., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Editorial board:

Andrushkevych F., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, (Poland, Opole)

Andriukaitene R., Doctor of Social Sciences (Management) (Lithuania, Mariyampole)

Bak M., Doctor of Philosophical Sciences (Poland, Opole)

Bazaluk O. O., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Bobrytska V. I., Doctor of Pedagogical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Bondarenko V. D., Doctor of Philosophical, Professor (Ukraine, Kyiv)

Wan Jing Doctor of Sciences, Professor (China)

Vernydub R. M., Doctor of Philosophical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Voronkova V. G., Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Ukraine, Zaporizhzhia)

Zhaldak M. I., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acad. of NAPS Ukraine (Ukraine, Kyiv)

Kalinina L.M., Doctor of Pedagogical Sciences Professor, (Ukraine, Kyiv)

Korets M. S., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Makarenko L. L., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Svyrydenko D. B., Doctor of Philosophical Sciences, Docent (Ukraine, Kyiv)

Serhiienko V. P., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv)

Terepyshchyi S. O., Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor (Ukraine, Kyiv)

Zhu Dequan Doctor of Sciences, Professor (China)

Yashanov S. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ukraine, Kyiv).

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of modern education and science in terms of multicultural globalisational society. The main headings cover all educational areas (sciences about education; Philosophy of education; Educational measurements; Pre-school, primary, secondary, vocational, higher education, management of educational activities, etc.). It is designed for specialists in the humanities.

EDUCATIONAL DISCOURSE : COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS / Chief Editor O. P. Kyvliuk. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2017. – Volume 2, Issue II : philosophical science. – 97 p.

©Editorial board , 2017

©Authors of articles, 2017

©National Pedagogical Dragomanov
University , 2017

©PE Publish House Hileya, 2017

ЗМІСТ

ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Куцепал С.В.	Особливості соціалізації особистості в топі інформаційного суспільства	7
Nikitenko V.	Educational discourse of tourism business in the context of information society	16
Черниш Т.М.	Формування універсальних освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства: теоретико-методологічні виміри	24
Добродум О.В.	Конфесійна онлайн-освіта (православний сегмент)	38
Нежива О.М.	Національна ідея та освітня політика	49

СТРАТЕГІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Воронкова В.Г., Кивлюк О.П.	Формування нової концепції інноваційної освіти в умовах глобалізації	65
Яценко О.Д.	Античний принцип пайдеї перед викликами сучасної соціокультури	79

CONTENT

CHALLENGE OF INFORMATION SOCIETY

<i>Kutsepal S.V.</i>	Peculiarities of personality socialization in the topos of information society	7
<i>Nikitenko V.</i>	Educational discourse of tourism business in the context of information society	16
<i>Chernysh T.M.</i>	Formation of universalities of the educational and humanitarian discourse of the information society theoretical and methodological dimensions	24
<i>Dobrodum O.V.</i>	Confessional online education (orthodox segment)	38
<i>Nezhyva O.M.</i>	National idea and educational policy	49

STRATEGIES OF HIGHER EDUCATION

<i>Voronkova V.G., Kyvliuk O.P.</i>	Formation of a new concept of innovative education in globalization conditions	65
<i>Yatsenko O.D.</i>	Antique principle of paideia at challenges of contemporary society and culture	79

CHALLENGE OF INFORMATION SOCIETY

УДК 130.122

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ТОПОСІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

PECULIARITIES OF PERSONALITY SOCIALIZATION IN THE TOPOS OF INFORMATION SOCIETY

С.В. Куцепал

Актуальність теми дослідження. Важливість вивчення проблеми соціалізації особистості в умовах інформаційного суспільства обумовлена необхідністю урахування особливостей представників цифрового покоління, які вільно користуються унікальними інформаційними можливостями сучасності.

Постановка проблеми. Процеси соціальної трансформації та модернізації в умовах інформаційного суспільства стимулювали посилення та урізноманітнення рефлексії стосовно процесу соціалізації особистості. Сучасна система освіти має швидко реагувати на соціальні виклики, відповідати новим умовам та запитам розвитку суспільства, що неможливо без радикального переосмислення філософсько-світоглядної та філософсько-освітньої парадигми та відшукування нових орієнтирів у відповідності до цінностей та запитів інформаційного суспільства, потреб та прагнень людини XXI ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, що розглядається в даному

Urgency of the research. The importance of studying the problem of personality socialization under the conditions of the information society is caused by the need to take into account the peculiarities of the digital generation representatives, who freely enjoy the unique information opportunities of the present.

Target setting. The processes of social transformation and modernization under the conditions of the information society encouraged strengthening and diversification of reflection on the process of personality socialization. The modern educational system must respond to social challenges quickly, meet the new conditions and demands of the society development, which is impossible without a radical rethinking of the philosophical and ideological and philosophical and educational paradigms and search for new landmarks in accordance with the values and demands of the information society, needs and aspirations of the 21st century .

Actual scientific researches and issues analysis. The problem analyzed in this research is also

дослідженні, репрезентована як в працях «класиків» (Д. Белл, З. Бжезинський, М. Горхаймер, Ю. Габермас, В. Дайзарт, П. Друкер, М. Кастельс, М. Маклуен, Й. Масуда, Е. Тоффлер, Н. Луман, Дж. Мартін, Дж. Нейсбіт, К. Олбрехт, А. Турен та ін.), так і в роботах дослідників, ідеї яких визначають магістральний напрямок науково-дослідницького пошуку вітчизняної гуманітаристики: В. Андрущенко, Т. Андрущенко, В. Вашкевича, В. Воронкової, Л. Горбунової, А. Єрмоленка, А. Кравченко, В. Кременя, О. Кивлюк, М. Култаєвої, М. Михальченка, В. Муляра, І. Предбурської, І. Степаненко, Д. Свириденка та ін.

Постановка завдання.

Здійснення соціально-філософської рефлексії феномена соціалізації особистості цифрового покоління та визначення ролі інформаційно-комунікаційних засобів і технологій у цьому процесі.

Виклад основного

матеріалу. Важливим елементом в структурі інформаційного простору є інтернет-комунікації. Вони здатні набувати різних форм: веб-сторінка, e-mail-сторінка, e-mail (електронна пошта), інтернет-форум, звернення в on-line режимі, формування он-лайн-спільнот і віртуальних субкультур, створення мережевого сленгу та правил поведінки у мережі, які визначають зміст та форми соціалізуючої комунікації. Інтернет-комунікації є наслідком залучення до комунікативного простору екстралінгвальних (соціальних, культурних тощо) чинників і реалій – комп'ютерів і комп'ютерних мереж.

Сучасна людина живе не в світі речей, а в світі образів, це особливо проявляється у представників «цифрового покоління». Саме тому усталені та перевірені часом способи соціалізації та інтегрування

represented in the works of “classics” (D. Bell, Z. Brzezinski, M. Horkheimer, J. Habermas, V. Daizart, P. Drucker, M. Castells, M. McLuhan, J. Masuda, E. Toffler, N. Louman, J. Martin, J. Naisbitt, K. Olbrecht, A. Touraine and others) as well as in the works of researchers whose ideas determine the main direction of the scientific search of the national humanitarian science: V. Andrushchenko, T. Andrushchenko, V. Vashkevych, V. Voronkova, L. Horbunova, A. Yermolenko, A. Kravchenko, V. Kremen, A. Kyvliuk, M. Kulthaieva, M. Mykhalchenko, V. Muliar, I. Predborska, I. Stepanenko, D. Svyrydenko and others.

The research objective:

realization of social and philosophical reflection of the phenomenon of the digital generation personality socialization and determination of the role of information and communication tools and technologies in this process.

The statement of basic

materials. Internet communication is an important element in the information space structure. It is able to acquire various forms: a web-page, an e-mail page, e-mail (electronic mail), online messages, online communities, virtual subcultures, network slang and behavioral rules that define the content and forms of socializing communication. Internet communication is a consequence of the involvement in the communicative extralinguistic (social, cultural, etc.) factors and realities - computers and computer networks.

The modern person does not live in the world of things, but in the world of images, this is especially evident in the representatives of the “digital generation”. That is why the established and time-tested ways of socializing and personality integrating into the social and cultural space do not work under the conditions of information society, where electronic media provide new opportunities for the

особистості у соціокультурний простір не працюють в умовах інформаційного суспільства, де електронні медіа забезпечують нові можливості для оволодіння людиною безмежним простором інформаційно-медійного буття.

Інформаційні трансформації соціокультурного середовища буття і соціалізації людини відкривають розмаїття нових можливостей саморозвитку, відкривається перспектива побудови ідеального інформаційного суспільства, коли кожна людина отримає рівний доступ до інформації, а суспільство за допомогою інформації стане на шлях його свідомої еволюції.

Висновки. Методологія та практика соціалізації, яка пропонується сьогодні освітніми інституціями, на жаль, вже не відповідає потребам забезпечення соціо- та гуманоцентричних орієнтирів становлення людини «цифрового покоління», тому соціально-філософський та філософсько-освітній аналіз зазначеної проблеми мають стати пріоритетною темою освітянського дискурсу. Актуалізується необхідність здійснення розробки теоретико-методологічних моделей, що забезпечать адекватне розуміння інноваційного характеру соціокультурних процесів, які відбуваються у інформаційному суспільстві та доведуть, що інформаційні технології та їх безмежні можливості мають бути когнітивно-ціннісними основами освітніх інновацій.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційний простір, інформація, «цифрове покоління», «покоління Z», соціалізація.

man to capture an infinite space of information and media life.

Information transformations of social and cultural environment of human existence and socialization open up a variety of new possibilities for self-development; the prospect of building an ideal information society opens up, when each person receives equal access to information and the society, with the help of information, follows the way of conscious evolution.

Conclusions. Unfortunately, methodology and practice of socialization, which is offered today by educational institutions, no longer corresponds to the needs of providing social and humanocentric orientations for the development of a “digital generation” person, therefore, social and philosophical and philosophical and educational analysis of this problem should become a priority topic of educational discourse. There is an urgent need to develop theoretical and methodological models that will provide an adequate understanding of the innovative nature of social and cultural processes taking place in the information society and prove that information technologies and their infinite possibilities should be cognitive and valuable basis of educational innovations.

Key words: information society, information space, information, “digital generation”, “generation Z”, socialization.

Актуальність теми дослідження. Вже декілька десятиліть людство живе та функціонує в умовах інформаційного суспільства,

яке є результатом процесу інтенсивного зростання інформації, впровадження її у суспільну практику, адже сьогодні комп'ютерні, інформаційні та комунікаційні технології створюють практично безмежні перспективи розвитку та надають невичерпні можливості особистісного зростання, що суттєво впливає на процес становлення людини, вимагає узгодження соціальних, культурних, освітніх впливів на соціалізацію особистості. Сучасне суспільство стрімко набуває характеристик суспільства знань, де суттєво зростає роль кожної особистості як актуального чи потенційного носія унікальних знань. В цьому контексті актуалізується значення інституту освіти, яка перетворюється на концентровану форму соціалізації.

Сучасний освітянський дискурс активно послуговується новим трендовим поняттям - «покоління Z» або «цифрове покоління», представники якого народилися після Міленіуму й суттєво відрізняються від своїх попередників. Це яскраво виражені візуали, які значно більше і швидше сприймають інформацію, хоча й запам'ятовують менший обсяг інформації., вони вільно орієнтуються у просторі мультимедійних та мережевих технологій, сміливо підкорюють віртуальний світ, інтернет, «кіберпростір», розширюють можливості спілкування і взаємодії (інтернет-форуми, онлайн-конференції, блоги, twitter, чати), використовують унікальні інформаційні ресурси. Також представники цього покоління відчують та відстоюють свою індивідуальність, прагнуть свободи, реагують на нестабільності соціокультурного оточення, наслідком чого є необхідність розробки та впровадження принципово нових умов соціалізації та врахування таких її різновидів як віртуальна соціалізація, медіа-соціалізація, Інтернет-соціалізація, мережева соціалізація.

Тому соціально-філософська рефлексія процесу соціалізації та розвитку людини цифрового покоління, і, відповідно, аналіз умов та можливостей формування нового типу особистості, обумовлює актуальність репрезентованої розвідки.

Постановка проблеми. Процеси соціальної трансформації та модернізації в умовах інформаційного суспільства стимулювали посилення та урізноманітнення рефлексії стосовно процесу соціалізації особистості. Сучасна система освіти має швидко реагувати на соціальні виклики, відповідати новим умовам та запитам розвитку суспільства, що неможливо без радикального переосмислення

філософсько-світоглядної та філософсько-освітньої парадигми та відшукування нових орієнтирів у відповідності до цінностей та запитів інформаційного суспільства, потреб та прагнень людини XXI століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика, що розглядається в даному дослідженні, репрезентована як в працях «класиків» (Д. Белл, З. Бжезинський, М. Горхаймер, Ю. Габермас, В. Дайзарт, П. Друкер, М. Кастельс, М. Маклуен, Й. Масуда, Е. Тоффлер, Н. Луман, Дж. Мартін, Дж. Нейсбіт, К. Олбрехт, А. Турен та інші), так і в роботах дослідників, ідеї яких визначають магістральний напрямок науково-дослідницького пошуку вітчизняної гуманітаристики та присвячені проблемам соціалізації індивіда в умовах медійно-інформаційного середовища: В. Андрущенко, Т. Андрущенко, В. Вашкевича, В. Воронкової, Л.Горбунової, А. Єрмоленка, А. Кравченко, В. Кременя, О.Кивлюк, М. Култаєвої, М. Михальченка, В. Муляра, І. Предборської, Н. Радіонової, І. Степаненко, Д. Свириденка та інші.

Постановка завдання: здійснення соціально-філософської рефлексії феномена соціалізації особистості цифрового покоління та визначення ролі інформаційно-комунікаційних засобів і технологій у цьому процесі.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інформаційне суспільство» представлене у сучасному філософському дискурсі палітрою дефініцій. Так, наприклад, О. Тоффлер, визначає інформаційне суспільство як третю хвилю, еру електроніки, космічну добу, інформаційне або глобальне село, яке приходить на зміну першій хвилі - сільському господарству та другій - промислової революції [11]. Також інформаційне суспільство репрезентується як стан розвитку сучасної цивілізації, атрибутивною ознакою якого є збільшення ролі інформації і знань у життєдіяльності суспільства, суттєве розширення сектору інформаційно-комунікаційних технологій, створення глобальної інформаційної інфраструктури, яка детермінує ефективність суспільних інтеракцій, забезпечує доступ до інформації і знань усім, хто в цьому зацікавлений, а також відкриває можливості соціально-комунікаційного діалогу. Інформація набуває здатності слугувати товаром, брати участь в економічних маніпуляціях і бути запорукою економічної стабільності [1].

Варто згадати класифікацію основних характеристик інформаційного суспільства, здійснену Б. Мартіном за такими

критеріями: технологічний – ключовим чинником визнаються інформаційні технології, сферою використання яких є виробництво, система освіти, побут; соціальний – інформація перетворюється на каталізатор змін якості життя, формується та встановлюється «інформаційна свідомість»; економічний – інформація виступає ключовим чинником в економіці як ресурс, послуги, товар; політичний, коли свобода інформації породжує політичні процеси, що уможливають участь і консенсус між різними класами та соціальними прошарками; культурний – вплив інформаційних цінностей на розвиток як окремої особистості, так і суспільства в цілому [12].

Тому можна стверджувати, що онтологічно-екзистенційний топос життєдіяльності людини сьогодні – це специфічний інформаційний простір. Оскільки інформаційний простір містить прямі і приховані посилення на об'єкти як фізичного, так і віртуального простору [8], то саме завдяки йому стає можливим виконання тих суспільних завдань, які нереально виконати у фізичному чи віртуальному просторі.

Поширенням є й визначення інформаційного простору як форми існування інформаційних систем, яка забезпечує й стимулює оперативні інформаційні взаємодії виробників інформації та її споживачів, транслявання знань, накопичених в інформаційних ресурсах, їх збереження у сформованій інформаційній інфраструктурі [3, с.23].

Важливим елементом в структурі інформаційного простору є інтернет-комунікації. Вони здатні набувати різних форм: web-сторінка, e-mail-сторінка, e-mail (електронна пошта), інтернет-форум, звернення в on-line режимі, формування он-лайн-спільнот і віртуальних субкультур, створення мережевого сленгу та правил поведінки у мережі, які визначають зміст та форми соціалізуючої комунікації. Інтернет-комунікації є наслідком залучення до комунікативного простору екстралінгвальних (соціальних, культурних тощо) чинників і реалій – комп'ютерів і комп'ютерних мереж. Як зауважує В.Савчук, «якщо спочатку за сучасними медіа закріплюється інструментальний статус ..., то надалі ситуація рішуче змінюється: медіа не тільки стають самостійною, але і єдиною, або, підсиливши тезу, онтологічною умовою існування людини» [9, с. 10].

Сучасна людина живе не в світі речей, а в світі образів, «реальність ...повністю охоплена, повністю занурена у віртуальні образи, у вигаданий світ» [4, с. 351], «відносини між людьми все частіше набувають форми відносин між образами, що призводить до визначення старого і нового типів соціальної організації за допомогою дихотомії «реальне – віртуальне»» [2, с.35]. Це особливо проявляється у представників «цифрового покоління». Саме тому усталені та перевірені часом способи соціалізації та інтегрування особистості у соціокультурний простір не працюють в умовах інформаційного суспільства, де електронні медіа забезпечують нові можливості для оволодіння людиною безмежним простором інформаційно-медійного буття, адже всі спроби звести зусилля по формуванню раціонально-критичного відношення до медіасистеми в умовах демасифікованого комунікативного простору стають «просвітницькою ілюзією» [6, с.357].

Інформаційно-комунікаційні технології повинні перетворитися на визначальні чинники освітнього та соціалізаційного процесів, підтвердженням чому є формування мережі дистанційного навчання (електронна освіта, відкрита освіта, вікі-освіта тощо). Спостерігається становлення та розвиток нових освітніх ресурсів у вигляді «віртуальних музеїв», електронних архівів, електронних бібліотек, електронних книг, тобто освітній простір як середовище соціалізації набуває медійного характеру. Важливою проблемою стає врахування як переваг інформаційного простору для процесу соціалізації, адже відкриваються як необмежені додаткові можливості для самовизначення та самоствердження особистості, так і негативних наслідків - небезпек та ризиків віртуального світу.

Інформаційні трансформації соціокультурного середовища буття і соціалізації людини відкривають розмаїття нових можливостей саморозвитку, оскільки «містить у собі не лише культуру виробництва й передачі інформації, але й культуру її сприйняття; вона може виступати й показником рівня розвитку особистості, здатної аналізувати, оцінювати той або інший медіатекст, займатися медіаторчістю, засвоювати нові знання за допомогою медіа» [5, с.17-18]. Отже, відкривається перспектива побудови ідеального інформаційного суспільства, коли кожна людина отримає рівний доступ до інформації, а суспільство за допомогою інформації стане на шлях його свідомої еволюції [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Методологія та практика соціалізації, яка пропонується сьогодні освітніми інституціями, на жаль, вже не відповідає потребам забезпечення соціо- та гуманоцентричних орієнтирів становлення людини «цифрового покоління», тому соціально-філософський та філософсько-освітній аналіз зазначеної проблеми мають стати пріоритетною темою освітянського дискурсу. Медійні технології сьогодні формують простір соціалізації людини не просто створюючи інформаційне поле, а транслуючи культурні сенси, і саме освітня складова медіа-простору забезпечує його людиновимірність, формуючи особистість інформаційної епохи [7, с. 234]. Актуалізується необхідність здійснення розробки теоретико-методологічних моделей, що забезпечать адекватне розуміння інноваційного характеру соціокультурних процесів, які відбуваються у інформаційному суспільстві та доведуть, що інформаційні технології та їх безмежні можливості мають бути когнітивно-ціннісними основами освітніх інновацій.

Список використаних джерел

1. Белл, Д. 1986, 'Социальные рамки информационного общества: Новая технократическая волна на Западе', *Москва: Прогресс*, с. 330–342.
2. Демченко, ВД. 2010, 'Соціальні комунікації в умовах інформаційного суспільства: парадокси розвитку', *Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький Ю.В.*, с. 31–42.
3. Дубас, О. 2010, 'Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура', *Сучасна українська політика*, Вип. 19, с. 223–232.
4. Кастельс, М. 2000, 'Информационная эпоха: экономика, общество и культура', *Москва: Гос. ун-т. Высш. шк. экономики*, 608 с.
5. Кириллова, НБ. 2006, 'Медиакультура: от модерна к постмодерну', *Москва: Академический проект*, 362 с.
6. Кузнецова, ЕИ. 2009, 'Медиакультура: к проблематизации понятия', *Личность. Культура. Общество*, Т. XI, № 3 (50), с. 356–362.
7. Покулита, ІК. & Виселко, ІВ. 2014, 'Культурні смисли медіапростору – естетичний та аксіологічний аспекти', *Гілея: науковий вісник*, Вип. 91, с. 231–236.
8. Почепцов, Г. 2012, 'Від Facebook'у і гламуру до Wikileaks: медіакомунікації', *Київ: Спащина*, 464 с.
9. Савчук, ВВ. 2008, 'Медиафилософия: формирование дисциплины', *Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургского философского общества*, с. 7–39.
10. Степанов, ВЮ. 2012, 'Проблеми та перспективи інформаційного суспільства', *Державне будівництво*, №12, с. 12–26.
11. Тоффлер, О. 2000, 'Третья хвиля', *Київ: Видавничий Дім «Всесвіт»*, 480 с.

12. Martin, B. 2005, 'Information society revisited: from vision to reality', *Journal of Information Science*, Vol. 31(Issue 1), p. 4-12.

References

1. Bell, D. 1986, 'Sotsyalnii ramky informatsyonnoho obshchestva: Novaia tekhnokratycheskaia volna na Zapade (The social framework of the information society: A new technocratic wave in the West)', *Moskva: Prohress*, p. 330–342.
2. Demchenko, VD. 2010, 'Sotsialni komunikatsii v umovakh informatsiinoho suspilstva: paradoksy rozvytku (Social Communication in the Information Society: Paradoxes of Development)', *Dnipropetrovsk : Vyd-vo Makovetskyi YuV.*, p. 31-42.
3. Dubas, O. 2010, 'Informatsiino-komunikatsiinyi prostir: Poniattia, sutnist, struktura (Information and communication space: concept, essence, structure)', *Suchasna ukrainska polityka*, Issue 19, p. 223–232.
4. Kastels, M. 2000, 'Informatsyonnaia epoha: Ekonomyka, obshchestvo y kultura (The information age: economics, society and culture)', *Moskva: Hos. un-t. Vissh. shk. Ekonomyky*, 608 p.
5. Kyrylova, NB. 2006, 'Medyakultura: ot moderna k postmodernu (Media culture: from modernity to postmodernity)', *Moskva: Akademicheskyyi proekt*, 362 p.
6. Kuznetsova, EY. 2009, 'Medyakultura: k problematyzatsyy poniattia (Media culture: to the problematization of the concept)', *Lychnost. Kultura. Obshchestvo*, T. XI, №3 (50), p. 356–362.
7. Pokulyta, IK. 2014, 'Kulturni smysly mediaprostoru – estetychnyi ta aksiolohichni aspekty (Cultural meanings of the media space - aesthetic and axiological aspects)', *Hileya: naukovyi visnyk*, Issue 91, p. 231-236.
8. Pocheptsov, H. 2012, 'Vid Facebooku i hlamuru do Wikileaks : mediakomunikatsii (From Facebook and glamor to Wikileaks: media communications)', *Kyiv: Spadshchyna*, 464 p.
9. Savchuk, VV. 2008, 'Medyafylosofiya: formirovanye dystsypliny (Mediophilosophy: formation of discipline)', *St. Petersburg: Izd-vo Sankt-Peterburhskoho fylosofskoho obshchestva*, p. 7-39.
10. Stepanov, VYu. 2012, 'Problemy ta perspektyvy informatsiinoho suspilstva (Problems and prospects of the information society)', *State Construction*, №12, p. 12-26.
11. Toffler, O. 2000, 'Tretia khvyliia (The Third Wave)', *Kyiv: Vyd.Dim «Vsesvit»*, 480 p.
12. Martin, B. 2005, 'Information society revisited: from vision to reality', *Journal of Information Science*, Vol. 31(Issue 1), p. 4-12.

UDC 124.4:323.1]: 37.014

EDUCATIONAL DISCOURSE OF TOURISM BUSINESS IN THE CONTEXT OF INFORMATION SOCIETY

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

V. Nikitenko

Urgency of the research lies in the fact that today, tourism has become an integral part of every country in the world, because it is one of the most dynamic and profitable among all sectors of the world economy, contributes to the strengthening and spread of economic, social and cultural ties. In the modern world tourism is seen as a socio-economic phenomenon that exerts a direct and indirect influence on the development of information society and of all related infrastructure and members of the population.

Target setting. In the article we try to analyze and conceptualize the investigations on the priority trends of information society development in context of economic, social and cultural rationale of tourism business functioning. The problem of the research is related to the impact of tourism on the man in the spiritual level, and self-realization in the information society and globalization; the risks that may arise from the implementation of tourist service projects are considered.

Actual scientific researches and issues analysis. Theoretical and methodological aspects of information society in context of tourist activity in Ukraine and in the world are presented in the studies and works of many of our native scientists, in particular G.V. Balabanova, I.I. Vynnychenko,

Актуальність дослідження полягає в тому, що сьогодні туризм став невід'ємною частиною стабільного і стрімкого розвитку кожної країни світу, оскільки він є одним з найбільш динамічних та вигідних серед усіх галузей світової економіки, сприяє посиленню та поширенню економічних, соціальних та культурних зв'язків. У сучасному світі туризм розглядається як соціально-економічний феномен, який безпосередньо і опосередковано впливає на розвиток інформаційного суспільства та всієї пов'язаної з ним інфраструктури та населення.

Постановка проблеми. У статті ми намагаємося проаналізувати та осмислити дослідження щодо пріоритетних напрямків розвитку туристичного бізнесу в умовах інформаційного суспільства. Проблема дослідження пов'язана з впливом туризму на людину на духовному рівні та самореалізацією в інформаційному суспільстві та глобалізації; розглядаються ризики, які можуть виникнути в результаті реалізації проектів, пов'язаних із туристичним обслуговуванням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні аспекти інформаційного суспільства в контексті туристичної діяльності в Україні та у світі представлені в роботах та дослідженнях багатьох вчених, зокрема Г.В. Балабанова,

L.V. Vorotina, N.A. Guk, O.P. Korolchuk, T.I. Tkachenko, V.G. Voronkova, A.V. Sosnin, V.O. Nikitenko, L.M. Shulgina, V.V. Talalay, O.A. Lozova and others. However, given the volatility of the external environment, it can be argued that the issue of the current state of the tourism industry in Ukraine and the prospects for its future development remains relevant. Tourist demand is a mass and social category. It is formed on the basis of numerous factors, such as economic in general, socio-demographic, cultural and social, personal and behavioral factors. Tourist market performs numerous functions: informational, mediatory, regulatory, stimulating, constructive and destructive, and other functions. Such well-known domestic scientists, as: Tsybukh V.I., Lyubitseva O.O., Malskaya M.P., Khudo V.V., Sokol T.G., Kifjak V.F. were engaged in researches in the field of tourism etc. But some issues still remain beyond the attention of scholars and require a more detailed consideration of the prospects for the development of domestic tourism in the current conditions of the national and world economy.

The aim of the research is to present the impact of tourism on a person in the context of globalization and the information society and to determine the directions for the development of tourism in the information society and globalization.

Conclusions. The directions for the development of educational discourse of tourism in the information society and globalization are outlined, so they are: to improve actively tourism legislation, to promote the development of tourist operators activities at the level of state structures, to stimulate the private initiative of local tourist firms, to pay special attention to enhancing the role of tourism safety, to promote the

I.I. Винниченко, Л.В. Воротіна, Н.А. Гук, О.П. Корольчук, Т.І. Ткаченко, В.Г. Воронкова, О.В. Соснин, В.О. Нікітенко, Л.М. Шульгіна, В.В. Талалай, О.А. Лозова та інші. Однак, зважаючи на нестабільність зовнішнього середовища, можна стверджувати, що питання сучасного стану індустрії туризму в Україні та перспективи її подальшого розвитку залишаються актуальними. Попит на туристів - це масове та соціальне явище. Він формується на основі численних факторів, таких як економічні в цілому, соціально-демографічні, культурні та соціальні, особисті та поведінкові фактори. Туристичний ринок виконує численні функції: інформаційні, посередницькі, регулятивні, стимулюючі, конструктивні, руйнівні та інші. Такі відомі вітчизняні вчені, як: Цибух В.І., Любіцева О.О., Мальська М.П., Худо В.В., Сокол Т.Г., Кіб'як В.Ф. займалися дослідженнями в галузі туризму тощо. Але деякі питання все ще залишаються поза увагою учених і вимагають більш детального розгляду перспектив розвитку вітчизняного туризму в сучасних умовах національної та світової економіки.

Метою дослідження є виявлення впливу туризму на людину в контексті глобалізації та інформаційного суспільства та визначення напрямків розвитку туризму в інформаційному суспільстві та глобалізації.

Висновки. Намічені напрями розвитку туризму в інформаційному суспільстві та глобалізації, а саме: активно активізувати туристичне законодавство, сприяти розвитку діяльності туристичних операторів на рівні державних структур, стимулювати приватну ініціативу місцевих туристичних фірм, приділяти особливу увагу підвищенню ролі туристичної безпеки, сприяти

development of the scientific discourse of tourism, to promote greater interaction and diversity of businesses, state and public organizations and associations, to help the strengthening of the social orientation of the tourism accessible to all segments of the population, to study the experience of countries that are actively engaged in tourism business.

Key words: *information society, communication process, economic phenomenon, tourism development, cross-cultural communication, dialogue of cultures, internal culture.*

розвитку наукового дискурсу туризму, сприяти поглибленню взаємодії та різноманітності підприємств, державних та громадських організацій та об'єднань, сприяти зміцненню соціальної орієнтації туризму, доступному для всіх верств населення, вивчити досвід країн, які активно займаються туристичним бізнесом.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, процес спілкування, економічний феномен, розвиток туризму, міжкультурне спілкування, діалог культур, внутрішня культура.*

Urgency of the research.

Modern tourism is based on a high level of transport development, social sphere and services, which, in the final analysis, turns it into a highly profitable branch of the economy. Studies which have been conducted by the World Tourism Organization (WTO) show that the state of the global tourism industry, despite the objective difficulties of recent years, is generally stable and the industry maintains the position of the largest, high-yielding and fast-growing sector of the world economy.

The statement of basic materials.

Educational discourse of tourism as a catalyst for cross-cultural communication processes.

In the context of globalization and the information society, tourism is involved in a complex system of communication processes that acts as a catalyst for the processes of cross-cultural communication, the dialogue of cultures and civilizations, the emergence of new technological capabilities and the development of vehicles, the open borders and communication of peoples. Under the conditions of the information society, a person received unlimited opportunities to contact with the representatives of other cultures and civilizations, to make contribution to his own self-development and self-realization. We must note that the development of tourism affects of globalization, which is a consequence of the dynamism of the modern era and the post-industrial era of technically high developed countries. There is an impact of Internet technologies and culture on the development of tourism as a cultural and communication process of mutual influence of peoples. Tourism is a complex social, cultural and

economic phenomenon, which is influenced by many factors, such as economic, social, political, socio-cultural, demographic and others. Among the factors mentioned above the factor of "socio-cultural literacy" and cars or heterostereotypes that have been formed in a different culture and act as a deterrent should be allocated (Hemingway, 2004).

Development of tourism as the spiritual world of a man in information society.

Tourism is one of the states of a person's internal culture and the form of his activity in which a person goes beyond the boundaries of his traditional functions and uses utilitarianly something. The purpose of tourism as a person's spiritual world is to support the immanent process of his socio-cultural self-affirmation, rules of interaction, communication and his further development and self-development. Tourism is a process in which a person opens up the possibilities of his one-dimensionality, "disconnectedness", "linearity", elementarity and, communicating in the information and communication process, interacts with other subjects and objects of culture, expanding his "cultural horizons". Tourism is the "force field" of experience and spiritual growth of a person, in which a person realizes his self-creation. Tourism is seen as a factor in the development of the concept of "game" and the universal characteristic of human activity. Tourism - is the festive functioning of the individual in the being of another culture and the formation of personality as holistic one, which acts as a source of freedom and the cultivation of universal values. While being in tourist activity, a person goes beyond the "assigned nature", overcomes the need for objective conditions of being and expanding his abilities.

Educational discourse of tourism as a form human of self-realization.

Tourism is a way of becoming a person and a general way of identifying the essential forces of a person. It is thanks to tourism as a phenomenon that a person realizes himself as a "person" and communicates with the unreal, subjective, global, and as a result of what he comes into contact with global culture. The main field of tourism functions realization is the spiritual world of a person who, in the process of tourist meetings, plays the events, meetings, conversations, actions of other people in his mind. Only in the process of tourist activities a person can experiment with himself, with all possible and impossible variants of his subjective behavior. As a sensory experience, tourism is an instrument of free choice of the individual. In the process of tourism activity, a person

connects the past and the present and "loses" his life in the present, talking with the past and predicting the future. The process of self-improvement, the affirmation of a person as a person is realized with, which makes it possible to feel the attractiveness of tourist life and its existence in tourism. Important for the process of tourism is the state of spiritual activity, actualization of various forms of tourism, satisfaction from communication in the cross-cultural process of interaction between cultures and civilizations. As a self-projection of the development of the individual, tourist activity creates conditions for the inclusion of the individual in the complex intertwining of tourist services, social ties that require the design of a model of their life activity, which emphasizes the free self-realization of the individual in each specific situation. Tourism should be regarded as the most important condition for its natural development of human history, the comprehension of the universal and particular as the fundamental dimensions of human existence. In the conditions of cross-cultural communication, human communication occurs with the use of information technologies and information resources, which expands the possibilities of a person in his self-realization as an individual, in which the cultural function of tourism is actively manifested. Tourism is used as a variety and multivariance of the possibilities of free choice of the individual and knowledge of the social processes of mastering another world and its being, mentality and culture, the history and way of life of peoples, the history of culture and economy, which requires the adaptation of man to the conditions of another being and mentality. Tourism is seen as a process that reveals the structures of interaction between people, realizing themselves in archetypes and the culture of personal behavior as forms of creative search for "oneself in another", contributing to the cultivation of qualities and connections that were absent in the past (Hemingway, 2004).

Tourism as a fundamental tool for communication between people.

Tourism is a modern fundamental instrument of communication between people in the conditions of the information society and cultural globalization, interactions between society and man, nature and man, the history of another people and a man who, as it were, gets used to the "other world" and other life and tries to understand his inner world And himself. Tourism in the information society and cultural globalization should become a commodity of "first necessity", an urgent need of the person himself at a certain level of income and the level of the societal society. Individual countries are trying to create a branch of the economy - the

tourism industry, which is of great importance for profit in the information society and cultural globalization (Kan, 1997).

Types of tourism.

The following types of tourism are distinguished:

1. Recreational, cognitive or scientific, business;
2. By the nature of the organization - individual, group, organized and amateur (unorganized);
3. According to the intensity of tourist vouchers - permanent and seasonal;
4. In duration - short-term or long-term;
5. On the use of means of transport - personal transport, public transport, transport, caravan tourism, sea or river cruises;
6. Inclusive-tour based on specially developed inclusive tariffs;
7. Peking - tour as a full service, which is organized in accordance with the advertising companies.

The structure of these tours varies greatly depending on the country, the state of the tourism industry, the purchasing power of citizens, the range and quality of the services offered.

Development of the tourism industry in the context of globalization and the information society.

The tourism industry is understood to mean the aggregate of production, transport and trade industries that produce and implement tourism services and goods of tourist service. In the modern era, tourism as a culturally creative force and cultural construct of the information society and cultural globalization is the result of the long evolution of tourism, which serves as a tool for dialogue between cultures and civilizations. Tourism is an instrument that promotes the formation of cultural self-awareness of individuals, serves as a form of cultivation of leisure time and leisure, contributing to the increasing opportunities for self-realization, the right to rest. Social tourism, which fully corresponds to the UN Millennium Goals, should become a priority in national tourism development. At the same time, it is necessary to take into account the risks that may arise from the implementation of tourism services projects in the context of globalization:

1. Macroeconomic risks associated with the possibility of deterioration and external conjuncture, a slowdown in the economy, a level of investment activity, high inflation, a crisis in the banking system.

2. Financial risks associated with the emergence of budget deficits and inadequate level of budgetary financing.

3. Technogenic and environmental risks associated with global climate change, technological and environmental disasters, technogenic risks.

4. Geopolitical risks, which are affected by the entire political situation of the country, military and terrorist actions that threaten all human life today.

5. International risks, based on the development of international relations with a particular country. Tourism as an export-oriented sphere is more stable than other industries and even in conditions of uncertainty and risk.

In this regard, it is necessary to develop proposals on the development of tourism in the information society and globalization:

1. Actively improve tourism legislation, which represents the legal basis for the provision and settlement of the tourism industry and the creation of decent living conditions for people in other countries.

2. To take legislative initiatives that are aimed at introducing conceptual changes in legislative acts that provide priority to real producers of tourist services.

3. To promote the development of tour operator activity at the level of state structures, which is a mediator in the development of tourism and is aimed at the development of the tourism industry as a whole.

4. Encourage the private initiative of local competitive tourism firms that operate on a market basis and take it into account when developing a national strategy for the tourism sector of the national economy.

5. To pay special attention to enhancing the role of tourism security as the most important problem of its reliability, quality assurance and a safe tourist process in the territory of each state.

6. To promote the development of a scientific discourse of tourism and a more active attraction of the world's scientific potential to solve tourism problems, to promote the integration of international scientific and tourist potential into educational activities, to unite scientists involved in tourism issues in the scientific community and to bring Ukrainian scientists to the international arena and to include them in international scientific communities according to scientific interests.

7. To promote the activation and diversification of the forms of interaction between business structures, the state and public organizations

and associations in the sphere of tourism as the development of a new trend of tourism of the 21st century, the expansion of the practice of holding forums, round tables and conferences on various tourism issues that require reflection in the context of cultural globalization And cross-cultural analysis of complex problems of ecologically safe and reliable tourism.

8. To promote the strengthening of the social orientation of tourism accessible to all segments of the population, to study the experience of countries that are actively engaged in tourism, and the scientific community to develop new concepts for the development of social tourism, which should become the driving force for the prosperity of states and scientific communities, a form of consolidation of states and scientists based on Scientific interaction of scientists.

Conclusions and results. The directions for the development of tourism in the information society and globalization are outlined, so they are: to improve actively tourism legislation, to promote the development of tourist operators activities at the level of state structures, to stimulate the private initiative of local tourist firms, to pay special attention to enhancing the role of tourism safety, to promote the development of the scientific discourse of tourism, to promote greater interaction and diversity of businesses, state and public organizations and associations, to help the strengthening of the social orientation of the tourism accessible to all segments of the population, to study the experience of countries that are actively engaged in tourism business. The results of the analysis make it possible to conclude that tourism as one of the most important factors of information society formation in Ukraine plays an important social and economic significance, since it is a source of budget revenues, creates new jobs, develops all sectors related to the production of tourism services, promotes welfare growth, plays a part an important role in the development of peaceful and friendly relations between peoples, the expansion of interethnic contacts and makes possibilities to develop cross cultural communication. Development of tourism industry is restrained by various problems, the decisions of which require state regulation and support of executive bodies. Ukraine has significant tourist potential and all prerequisites for the development of domestic, inbound and outbound tourism. But it is not used enough. However, the analysis of the dynamics of the tourist market of Ukraine indicates the growth of the number of tourists.

References

1. The Law of Ukraine "On Tourism". Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-av>
2. Kifyak V.F., 2003. Organization of tourism activity in Ukraine. Chernivtsi: Books XXI, 300 p.
3. The State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. UNWTO Tourism Highlights. Available at: www.unwto.org.
5. World Tourism Organization UNWTO. Available at: <http://media.unwto.org/en/press-release/2012-05-08/postupleniya-ot-mezhdunarodnogo-turizma-prevysili-1-trillion-dollarov-ssha>
6. State Agency of Ukraine for Tourism and Resorts. Available at: <http://www.tourism.gov.ua>
7. Overview of the tourist services market in Ukraine. Available at: <http://www.rb.com.ua/eng/marketing/tendency/7296/>
8. Domestic tourism in Ukraine grew by 7-10%. Available at: http://news.dt.ua/SOCIETY/vnutrishniy_turizm_v_ukrayini_zris_na_7-10-101783.html
9. Travel & Tourism 2015. London: World Travel & Tourism Council, 44 p.
10. Arbuzova Yu.V., 2014. Perspective directions of development of green tourism in Ukraine. *Information technologies in education, science and production*. Issue 3 (4). - p. 120-128.
11. Gordienko V. Tourism - the engine of socio-economic development of the country. Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/gordienko.pdf.

УДК 37/013 (075.8)

ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСАЛІЙ ОСВІТНЬО- ГУМАНІТАРНОГО ДИСКУРСУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИМІРИ

*FORMATION OF UNIVERSALITIES OF THE EDUCATIONAL AND
HUMANITARIAN DISCOURSE OF THE INFORMATION SOCIETY:
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL DIMENSIONS*

Т.М. Черниш

Актуальність дослідження.
В умовах інформаційного вибуху зростає велика строкатість соціокультурного поля дискурсивного поля інформаційного процесу, що вимагає знайти свій сегмент

Urgency of the research. Under the conditions of information explosion, a large variability of the social and cultural field of the discursive field of the information process is increasing, requiring finding own audience segment

аудиторії у глобальному інформаційному суспільстві. Саме інформаційне суспільство потребує формування нового освітньо-гуманітарного дискурсу, що формується новою реформою освіти та модернізацією її предметного поля.

Постановка проблеми.

Головним виміром дискурсу є особливе мовленнєве середовище, у якому створюються мовленнєві конструкції. Тому сам термін «дискурс» потребує відповідного визначення – «політичний», «науковий», «філософський», «культурний», що проявляються у певних комунікативних актах, мові та текстах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «дискурс» з'явився завдяки роботам Ю.Габермаса, Ф.де Соссюра, М. Фуко, А.-Ж. Греймаса, Ж. Курте, Ж.-К. Коке тощо. Інформаційне суспільство розглядається в роботах: В. Андрущенко, В. Беха, В. Воронкової, О. Дзюбань, О. Кивлюк та інших.

Постановка завдання.

Здійснити концептуалізацію універсальї освітньо-гуманітарного дискурсу в умовах інформаційного суспільства, що потребує відповідної методології, методик, технік, алгоритмів дії.

Виклад основного матеріалу.

З'ясовано сутність методологічних засад, що допомагають сформулювати освітньо-гуманітарний дискурс, та надати пояснення конструкту «освітньо-гуманітарного дискурсу», його спрямованості в умовах інформаційного суспільства. Розкрито універсальї освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства, а саме пошуки смислу у всіх сферах життя, міжкультурній взаємодії, комунікативному процесі інформаційного суспільства. Наукова новизна дослідження в тому, що

in the global information society. It is the information society that needs to create a new educational and humanitarian discourse, which is formed by a new reform of education and modernization of its subject field.

Target setting. The main dimension of discourse is a special language environment in which speech structures are created. Therefore, the term “discourse” needs to be defined – “political”, “scientific”, “philosophical”, “cultural”, being manifested in certain communicative acts, language and texts.

Actual scientific researches and issues analysis. The term “discourse” originated thanks to the works of J. Habermas, F. de Saussure, M. Foucault, A.-J. Greimas, J. Curte, J. K. Koke and others. The information society is analyzed in the works of V. Andrushchenko, V. Bekh, V. Voronkova, O. Dzoban, O. Kyuliuk and others.

The research objective. Perform conceptualization of universals of educational and humanitarian discourse under the conditions of the information society, which requires corresponding methodology, methods, techniques and algorithms of actions.

The statement of basic materials. The essence of the methodological principles that help formulate educational and humanitarian discourse is found and explanation of the construct of “educational and humanitarian discourse”, its orientation under the conditions of the information society is explained. The universals of the educational and humanitarian discourse of the information society are revealed, namely search for meaning in all spheres of life, intercultural interaction and communicative process of the information society. Scientific novelty of the research is that the analysis of the humanitarian

представлено аналіз гуманітарної культури як однієї з універсальї освітньо-гуманітарного дискурсу. Проаналізовано універсальї «багатовимірності гуманітарної культури», а також взаємозумовленість і взаємозв'язок, що репрезентує багатовимірну людину, яка живе у багатовимірному світі інформаційного суспільства.

Висновки. Обґрунтовано процес становлення нової освітньо-гуманітарної парадигми, яка передбачає вирішення ряду основних протиріч між культурою, освітою та людиною, що живе і формується в інформаційному середовищі. Представлено аналіз нових вимог до системи освітньо-гуманітарного дискурсу, його методик, технологій, поняттєвого апарату, використання інформаційних технологій, формування інформаційно-гуманітарної культури в умовах реформування та модернізації.

Ключові слова: дискурс, універсальї, освітньо-гуманітарний дискурс, інформаційне суспільство, гуманітарна культура.

culture as one of the universals of educational and humanitarian discourse is presented. The universals of the "multidimensionality of the humanitarian culture", as well as the interdependence and interrelation representing the multidimensional person, who lives in the multidimensional world of the information society, are analyzed.

Conclusions. The process of a new educational and humanitarian paradigm formation, which provides the solution of a number of major contradictions between culture, education and the person living and developing in the information environment, is substantiated. Analysis of new requirements to the system of educational and humanitarian discourse, its methods, technologies, conceptual apparatus, use of information technologies, formation of informational and humanitarian culture under the conditions of reform and modernization is provided.

Key words: discourse, universals, educational and humanitarian discourse, information society, humanitarian culture.

Актуальність дослідження. В умовах інформаційного вибуху зростає велика строкатість соціокультурного поля дискурсивного поля інформційного процесу, що вимагає знайти свій сегмент аудиторії у глобальному інформаційному суспільстві. Головним виміром дискурсу є особливе мовленнєве середовище, у якому створюються мовленнєві конструкції. Тому сам термін «дискурс» потребує відповідного визначення – «політичний», «науковий», «філософський», «культурний», що проявляються у певних комунікативних актах, мові та текстах.

Адекватного звучання термін «дискурс» здобув завдяки роботам Соссюра і Фуко. В контексті Ф. де Соссюра (1857-1913), дискурс - це індивідуальний акт мови і мовлення про подію, яка немов би «сама себе промовляє», вона представляє не тільки усну мову, але й широке текстуальне поняття. Найбільш повно теоретичне обґрунтування

структурно-семіотичного розуміння концепції дискурсу розкрито А.Ж. Греймасом і Ж. Курте, представленого як семіотичний процес, що реалізується у різних видах дискурсивних практик. Коли ми говоримо про дискурс, то у першу чергу розуміємо семіотичний процес, що реалізується у різних видах дискурсивних практик. Коли говорять про дискурс, то у першу чергу мають розуміння мисленнєвої діяльності. Наприклад, Ж.-К. Коке називає дискурсом поєднання структур значення, що володіють власними правилами комбінації і трансформації. Не випадково термін «дискурс» є рівнозначним таким поняттям, як «логічне мислення», «правильна мова» та «усвідомлені дії», в основі яких виявлення загальних принципів, логіки і правил організації феноменів, раціональність яких не підлягає сумніву. Інтерпретації дискурсу формуються на основі інтеракційних культурних цінностей інформаційної епохи та її економіки, суспільства, культури [5]. Дискурс в розумінні Ю. Габермаса, – це рефлексивна мовна і мовленнєва комунікація, що передбачає самоцінну процесуальність всіх аспектів комунікації та комунікативного процесу. У розумінні Фуко дискурс конструється як один з фундаментальних пріоритетів творчості та умови функціонування дискурсивних практик. Це складна і диференційовна практика, що підпорядковується доступним для аналізу правилам і трансформаціям - деривації (внутришньо-дискурсивної залежності), мутації (міждискурсивної залежності), рестрибуції (позадискурсивних трансформацій). У працях Фуко, дискурс – це зумовлена організація системи мови і дії, в контексті якого будь-яка мова передбачає субстантивацію. Вона не тільки висловлює, пояснює, проте й прояснює власні засади та причини, що відбуваються завдяки не тільки лінгвістичним і логічним засобам, але й їх виявлення у соціокультурному контексті інформаційного суспільства, що потребує формування культури особистості інформаційного суспільства [9].

Мета дослідження – концептуалізація універсалій освітньо-гуманітарного дискурсу в умовах інформаційного суспільства.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- з'ясувати сутність методологічних засад, що допомагають прояснити освітньо-гуманітарний дискурс;
- дати пояснення «освітньо-гуманітарного дискурсу» та його спрямованості в умовах інформаційного суспільства;
- розкрити універсалії освітньо-гуманітарного дискурсу

інформаційного суспільства, а саме пошуки смислу у всіх сферах життя, міжкультурної взаємодії, комунікативного процесу та культури інформаційного суспільства;

- прояснити і дати аналіз культури як головного конструкту освітнього процесу інформаційного суспільства;

- проаналізувати універсалії «багатовимірності гуманізму», а також взаємозумовленість і взаємозв'язок, що репрезентує багатовимірну людину, яка живе у багатовимірному світі інформаційного суспільства;

- обґрунтувати процес становлення нової освітньої парадигми, яка передбачає вирішення основних протиріч між культурою, освітою та людиною в процесі реформування освіти та її модернізації;

- дати аналіз сучасного інформаційного середовища, що пред'являє нові вимоги до системи освітньо-гуманітарного дискурсу, його методик, технологій, поняттєвого апарату, використання інформаційних технологій.

Обговорення проблеми. Методологія – сукупність методів і прийомів, націлених на вивчення головних універсалій освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства за допомогою методів: 1) кроскультурного аналізу для порівняння країн з станом (рейтинг, індекс) розвитку інформаційних суспільств, в якому домінуюче місце займають знання і культура, що впливають на соціальні трансформації; 2) вивчення методів ведення психологічної війни проти нашої країни (психічного впливу, маніпуляції особистістю, розповсюдження інформації); 3) моделювання соціальних та культурно-гуманітарних процесів, необхідних для формування нового світогляду, нової людини, нового суспільства майбутнього [1, с.134-152].

Підхід: 1) інформаціологічний – в основі якого інформаційний принцип, згідно з яким практично всі явища і процеси мають інформаційну основу і взаємопов'язані інформаційним характером; 2) культурологічний (соціоаксіологічний) як складова процесу формування інформаційної культури; 3) синергетичний підхід, пов'язаний з самоорганізацією особистості в умовах інформаційного суспільства.

Спосіб – морфологічний спосіб вивчення проблем універсалій освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства - цифровий розкол, зомбування особистості, інформаційні війни у

бізнесі і політиці, комп'ютерна злочинність (кіберзлочинність), інформаційна небезпека; адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві.

Методика – система правил, використання методів, прийомів і операцій, пов'язаних зі становленням глобального інформаційного суспільства.

Технологія – впровадження інформаційних технологій як управління знаннями та формування інформаційної компетентності особистості в контексті формування головних універсалій сучасної культури в контексті освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства [2, с.487-492].

Дискурс – (discoursus – аргумент, розмова) – послідовне розгортання мислення, вираженого у поняттях та судженнях, на протипагу інтуїтивному мисленню.

Освітньо-гуманітарний дискурс – це процес отримання соціально-гуманітарного знання про універсалії досліджуваних об'єктів та процесів у процесі викладання дисциплін соціогуманітарного циклу. Освітньо-гуманітарний дискурс – це спосіб мислення, що здійснюється поетапно через посередництво логічних умовиводів, характерних для аналізу інформаційного суспільства як мережево-комунікативного простору [3, с.7-13]. Саме дискурс в філософії є безпосереднім і головним предметом філософії взагалі, філософії науки (науковий дискурс), зокрема.

В науку поняття «дискурс» вводить Ю.Габермас, розглядаючи його як частину комунікації («інтерації»), яка приводить до об'єктивного знання. Дійсний (адекватний) дискурс повинен виходити з критичного раціоналізму, враховувати всі попередні мотиви його учасників, включаючи готовність до досягнення взаєморозуміння. Дискурс, на нашу думку, повинен бути включеним в більш складні семантичні зв'язки, виходити за рамки формальної логіки та бути організованим згідно будь-яких конвенційних правил відповідної мисленнєвої гри при аналізі становлення суспільства мережевих структур [7].

Дискурс означає мовленнєві навички, що приймають у часті у формуванні бачень про об'єкт, який аналізується, своєрідний інструмент пізнання, що репрезентує універсалії освітньо-гуманітарного дискурсу. Це привело до того, що виникла проблема аналізу «дискурсивної події» мовленнєвих практик дискурсу –

економічних, політичних, які гарантують появу дискурсу. «Дискурсивні практики» сполучають різночасові виміри при відтворенні динаміки реального. Говорити – означає володіти владою говорити, а дискурсивний контент, виявляється у лінгвістиці, широко засвоєний наукою мови і увійшов в структуралізм і постструктуралізм як одне з базових понять, що активно використовується у літературній критиці, культурології, мистецтвознавстві, публіцистиці. В інтерпретаціях пізніх структуралістів (Р. Барт, Ж. Дерріда), завдяки різноплановому використанню, концепт дискурсу набув освітньо-гуманітарного відтінку на шляху до інформаційного суспільства [8, с.52-79].

Проте сам по собі дискурс не є гарантією успіху. Він повинен бути розумно інституціоналізованим і забезпеченим відповідним правовим чином, а також діяльністю інших інституцій. В основі універсалій освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства – пошуки смислу у всіх сферах життя, науці і філософії, міжкультурній взаємодії, у комунікативному процесі інформаційного суспільства. Його функція – у створенні ідеальних конструкцій, виробництві знання, що розуміється як форма динаміки знання від індустріального суспільства до постіндустріального та інформаційного, в основі якого динаміка розвитку Інтернет та Галактики, що й потребує нового розуміння освітньо-гуманітарного дискурсу [6].

Проаналізуємо головні універсалії освітньо-гуманітарного дискурсу в умовах глобалізації та інформаційного суспільства. Однією з універсалій освітньо-гуманітарного дискурсу є культура як головний конструкт освітнього процесу.

У сфері універсалій освітньо-гуманітарного дискурсу самою нагальною проблемою є вироблення світогляду, що відповідає сучасним потребам і можливостям сучасної спільноти. Саме такою цінністю є освітньо-гуманітарні цінності, які стоять на захисту прав і свобод людини, відстоюють достойність і свободу людини і сприяють пошуку шляхів, направлених на подолання деформацій гуманістичних цінностей. Саме моральні цінності і норми є тими універсаліями духовного життя соціуму, що детермінують поведінку індивідів та їх взаємовідносини – міжособистісні, групові, соціальні. В умовах радикальних змін суспільства, перегляду основних цінностей буття і освоєння універсалій інформаційного головною задачею є культивування нової парадигми освітньо-гуманітарного дискурсу.

Детермінантами оздоровлення суспільства є удосконалення універсальї освітньо-гуманітарного дискурсу та упровадження їх в освітній процес [10].

Глибинні історичні трансформації універсальї освітньо-гуманітарного дискурсу свідчать про високу міру адаптивності цього світогляду. Сучасний освітньо-гуманітарний дискурс та його універсальї продовжують розвиватися у діалоговому режимі, як простір часто полярних дискурсів і цінностей. Аналіз змісту, цінностей, методології, форм виявлення універсальї освітньо-гуманітарного дискурсу дозволяють говорити про гуманізм як форму антропологічного, психологічного та аксіологічного антропоцентризму.

За допомогою універсальї «багатовимірність освітньо-гуманітарного дискурсу» фіксується комплексний характер сутності та існування гуманістичних цінностей, а також його складна взаємозумовленість і взаємозв'язок, тому багатовимірність універсальї репрезентують багатовимірну людину, що живе у багатовимірному світі глобального соціуму. Глобалізація представляє собою історичний процес, головним змістом якого виступає формування універсальї освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства. Трансформації, що породжені глобалізацією, істотно перетворюють морально-етичний, психологічний стан людини, а, отже, сучасне суспільство. Глобальні процеси, що відбуваються в сучасному світі, безпосереднім чином відображаються на змісті соціально-гуманітарного дискурсу та можливостей пропедевтики основ інформаційних цінностей [11].

На зміну цінностям, які були характерні для індустріального суспільства, приходять інші, які визначаються інформаційними ресурсами держави і стратегій їх включення у життя суспільства. З процесами розвитку інформаційного суспільства пов'язані інтенсивні процеси становлення нової освітньо-гуманітарної парадигми, що прийшла на зміну класичній. В основі нової парадигми освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства лежать фундаментальні уявлення про людину та її розвиток через освіту. Необхідність реформування та модернізації нової освітньої парадигми викликана реалізацією екогуманістичного способу конструювання інформаційного суспільства, який базується на стійкому і безпековому розвитку і приходить на зміну технократичному (кризовому,

затратному, з нестійким розвитком). Перш за все змінюється основна освітня мета, яка виявляється не тільки у знаннєвій підготовці, стільки у забезпеченні умов для самовизначення і самореалізації особистості. Це твердження базується на зміні відношення до людини як складної системи і до знання, яке повинне бути звернене у майбутнє, а не в минуле [12].

Критерієм реалізації нової моделі освітньо-гуманітарного дискурсу інформаційного суспільства є випереджаюче її відображення та міра «пізнання майбутнього». У новій освітній парадигмі молода людина виступає суб'єктом пізнавальної діяльності, а не об'єктом педагогічного впливу. Діалогічні відносини викладача і студента визначають основні форми організації навчального процесу. Результатом інформаційного впливу виступає активна, творча людина та її діяльність, далека від простої репродукції, адже сучасна людина повинна не тільки володіти деяким об'ємом знань, але й вміти вчитися. шукати і знаходити необхідну інформацію, щоб вирішувати ті чи інші проблеми, використовувати і знаходити необхідні джерела інформації для вирішення цих проблем, постійно набувати нові знання. Адже знання стають єдиним джерелом довготривалої стійкої конкурентної переваги, постільки націлене на конкуренцію, так як тільки знання підтверджує кваліфікацію індивідів [10].

Тому сучасному інформаційному суспільству потрібні люди, які вміють навчатися, самостійно працювати з інформацією, розраховувати на успіх в інформаційному суспільстві. Тому переорієнтація цілей освітнього процесу супроводжується і зміною моделі (парадигми). На зміну предметно-онтологічній моделі навчання повсюдно приходить гносеологічна модель, при якій основу предмета навчальної дисципліни складає методологія та історія дисципліни, що вивчається, її пізнавальні засоби і технології. Вона формує у студентів здатність до самостійного вироблення цілісної системи вирішення професійних проблем, стимулює потреби продуктивного творчого характеру.

Становлення нової освітньої парадигми передбачає вирішення ряду основних протиріч між культурою, що розвивається, і традиційним способом освіти людини, між цілісністю культури і багатоманітністю предметних областей в освіті. Традиційна освітня система базується на передачі готового знання, відчуженого від динаміки розвитку культури, відчуженого від життя особистості і

соціуму. Вона не враховує зростаючу потребу безперервної освіти у динамічному світі, що постійно змінюється. Однією з провідних світових тенденцій, направлених на вирішення цих суперечностей, є перехід до безперервної, відкритої освіти (смарт-освіти), яка формує основу інформаційного суспільства і може розглядатися як раціональний синтез вже відомих форм освіти. Раціоналізація принципів відкритої освіти приводить до якісних змін педагогічної системи, включаючи характер самого знання, форми і методи організації освіти, подолання нових вимірів загроз, пов'язаних з інформаційно-комунікативною діяльністю [4, с.24-34].

Найбільш суттєвим при формуванні освітньо-гуманітарного дискурсу є принцип гуманізації і гармонізації освітнього простору, який звернений на людину, створення людиновимірних умов для виявлення індивідуальності. Гуманітарність виступає системоутворюючою компонентною нової освітньої системи, яка, в свою чергу, перетворюється на пріоритетний домінуючий фактор соціально-культурного розвитку в інформаційному суспільстві, формує інформаційне суспільство як «суспільство знання», у якому очікування суспільства знаходять відображення у сфері освіти [2]. Це пов'язане з тим, що зростання сциєнтистських тенденцій, технократичного мислення, вузько прагматичних орієнтацій приводить до збіднення емоційного світу, що вимагає удосконалення викладання гуманітарних дисциплін, введення їх в соціокультурний контекст інформаційного суспільства, підвищення креативної компоненти при викладанні гуманітарних дисциплін. Цільові установки гуманітаризації направлені на те, щоб закласти основи світогляду, не обмеженого природничо-науковою картиною світу, а формувати інноваційно-креативне мислення.

Гуманітарна освіта допомагає людині знайти себе, відстояти своє право на самореалізацію, створити її культурне поле, тобто взяти на себе задачу формування світоглядного, загальнокультурного, духовного та інтелектуального розвитку особистості. Саме філософія відкритої освіти пов'язана з уявленнями в сучасній науковій картині світу і способах пізнання, зорієнтованих на вивчення систем, що самоорганізуються і саморозвиваються в умовах нелінійно-синергетичної парадигми світу. Це передбачає, що визначальною тенденцією сучасної освіти повинна стати не подальша диференціація різних способів пізнання світу, а, навпроти, їх інтеграція, системний

підхід до вивчення світу, що базується на використанні найновіших технічних засобів, сучасних комунікацій та інформаційних технологій [13, с. 4-13].

Тому однією з пріоритетних задач сучасної системи освіти виступає розробка концептуальних моделей інформатизації освіти та наукової діяльності, їх науково-методичне забезпечення, побудова системної моделі інформатизації гуманітарної освіти, що включає філософсько-гуманітарну, науково-педагогічну, змістовну, економічну та технологічну компоненти. Необхідна побудова єдиної парадигми освітньо-гуманітарного процесу, що базується на педагогічних технологіях та методологічних принципах відкритої освіти. Інформатизація виступає як фактор реалізації нової освітньої парадигми, нова якість і засіб реалізації функції прогнозування системи освіти, системного зв'язку науки і освіти. Інформатизація сприяє новому синтезу гуманітарних і природничих наук, подоланню їх відчуження один від одного. Міждисциплінарні дослідження є найбільш ефективними, мають загальний об'єкт, на який направлені методи різних наук. І таким об'єктом міждисциплінарних досліджень є саме інформація, що має складну внутрішню структуру. Її дослідження і формують зону міждисциплінарності, тому що в різних науках створені методи, які дозволяють досліджувати інформацію з різних позицій. Але синтез підходів до вивчення інформації можливий лише в гуманітарній сфері. Саме гуманітарні науки знаходяться у ситуації пошуку деяких загальнонаукових засад, фундаменту, який дозволив би здійснити міждисциплінарні дослідження [14, с.153-163]. Тому все більш важливим є не стільки використання методів інших наук, стільки пошук універсальних загальнонаукових засад. У якості загальнонаукової методології може виступати теорія інформації, яка набуває особливого значення в умовах міждисциплінарних досліджень.

Теорія інформації, збагачена досягненнями семіотики, здатна стати фундаментом загальнонаукових досліджень і виступити загальнонауковою методологією. Інтерес до теорії інформації тісно пов'язаний з процесами інформатизації, які, зачепивши практично всі сфери знання, втягнули на межі 1980-1990-их рр. і соціально-гуманітарні науки. Підтвердженням тому стала поява у 1990-х рр. «галузевих» інформатик у цілому ряді наукових сфер (соціальна, економічна, правова, історична інформатика, комп'ютерна

лінгвістика). Проте у розвитку будь-якої «галузевої» інформатики відбувається акцент у сторону прикладних досліджень, що базуються на практичному використанні інформаційних технологій у соціально-гуманітарних науках, у сторону переваги логіки засобів перед логікою змісту гуманітарних досліджень.

Сучасне інформаційне середовище пред'являє нові вимоги до системи освітньо-гуманітарного дискурсу: методик, технологій, поняттєвого апарату, використання інформаційних технологій. Інформатизація гуманітарних наук дозволила виявити глибокі соціальні зміни, викликані процесом інформатизації, що привело до необхідності переосмислення розуміння інформатики, зміни наукових поглядів на саму інформатику, виявлення механізмів впливу інформатизації на розвиток суспільства, на формування нової інформаційної культури, побудову теорій інформаційного суспільства.

Вивчення інформаційних джерел і каналів дозволить глибоко зрозуміти причини і характер соціальної поведінки та соціальної взаємодії особистості, суспільства, природи. Дослідження гуманітарних проблем освітньо-гуманітарного дискурсу відіграє провідну світоглядну роль, яка проявляється у формуванні у студентів та учнів цілісної системно-інформаційної картини світу, розумінні спільності інформаційних процесів управління у живій природі, суспільстві.

Перспективи подальшого розвитку теми дослідження. Інформатизації потребує не тільки комп'ютерної грамотності, але й певного рівня інформаційної культури, що базується на розумінні закономірностей розвитку інформаційного суспільства. При цьому у першу чергу повинно змінитися не тільки розуміння інформатизації і інформатики, під якими вже зараз розуміють не стільки впровадження інформаційних технологій в різні сфери життя суспільства, стільки розвиток інформації, розширення інформаційних каналів, поглиблення їх зв'язків, посилення їх впливу на людину і суспільство, розвиток інформаційної культури особистості. Звідси виникає соціальний аспект освітньо-гуманітарного дискурсу як філософії і методології аналізу інформаційного суспільства, системи знань про інформаційне суспільство, в основі якого соціальна сфера інформатизації, що слугує основою модернізації гуманітарної освіти в умовах нового інформаційного середовища. Освітньо-гуманітарний дискурс повинен будуватися на міждисциплінарності, проявлятися і в

методології, і в освітній практиці. При цьому важливо не тільки знайомство учнів та студентів з методами інших наук, але й вивчення механізмів взаємодії різних наукових методів, що дозволяють глибоко проникнути у пізнання світу.

Універсалії сучасного освітньо-гуманітарного дискурсу розглядаються як складова частина проекту Нового Просвітництва, що претендує на роль змістовного мейнстріму культурних трансформацій сучасності, що включає в себе базовий зміст інформаційного суспільства, його культури. Сучасні універсалії освітньо-гуманітарного дискурсу як компонента парадигми гуманітарного світогляду складають цінності інформаційного суспільства, інформаційного світогляду, нового суспільства та нової людини майбутнього.

Висновки. Обґрунтовано процес становлення нової освітньо-гуманітарної парадигми, яка передбачає вирішення ряду основних протиріч між культурою, освітою та людиною, що живе і формується в інформаційному середовищі. Представлено аналіз нових вимог до системи освітньо-гуманітарного дискурсу, його методик, технологій, поняттєвого апарату, використання інформаційних технологій, формування інформаційно-гуманітарної культури в умовах реформування та модернізації.

Список використаних джерел

1. Воронкова, ВГ. 2012, 'Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего: монография', Київ: Издательский дом «Скиф», Т.2, с.134-152.
2. Воронкова, ВГ & Нікітенко, ВО. 2013, 'Сучасна геокультура як соціокультурний феномен культурної глобалізації', *Гілея: науковий вісник*, Вип.72 (№5), с. 487-492.
3. Дзьобань, О. 2015, 'Інформаційне суспільство як мережево-комунікативний простір управління', *Віче*, № 10, с. 7-13.
4. Дзьобань, ОП. & Соснін, ОВ. 2015, 'Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних із інформаційно-комунікаційною діяльністю', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*, Вип. 61, с. 24-34.
5. Кастельс, М. 2000, 'Информационная эпоха: экономика, общество, культура', Москва: ГУ ВШЭ, 607 с.
6. Кастельс, М. 2007, 'Интернет і Галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства', Київ : Видавництво «Ваклер», 304 с.
7. Кастельс, М. 1999, 'Становление общества сетевых структур: новая постиндустриальная волна на Западе', Москва: Academia, 505 с.
8. Кастельс, М & Аояма Ю. 1995, 'Пути к информационному обществу: структура

- занятости в семи главных индустриальных странах, 1920-1990 гг.', *Международный обзор труда*, Т. 133, № 1/3, с. 52-79.
9. Кастельс, М. & Химанен, П. 2002, 'Информационное общество и государство благосостояния: Финская модель', *Москва: Логос*, 219 с.
 10. Кивлюк, ОП. 2014, 'Моделювання інформаційних процесів в контексті інформатизації суспільства', *Гілея: науковий вісник*, Вип. 80 (№1), с. 222-226.
 11. Кивлюк, ОП. 2016, 'Освітня культура інформаційного суспільства в контексті глобалізаційної реальності', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*, Вип. 67, с. 225-232.
 12. Кивлюк, ОП. 2011, 'Сучасні інформаційно-комунікаційні технології як ключова передумова соціального та технологічного прогресу: соціально-філософський аспект', *Гілея: науковий вісник*, Вип. 49 (№7), с. 304-310.
 13. Пожуєв, ВІ. 2010, 'Осмыслення місця і ролі інформації в сучасному суспільстві', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*, Вип. 42, с. 4-13.
 14. Черниш, ТМ. 2016, 'Культурні маркери світоглядного потенціалу гуманітарної освіти в умовах мовленнєвої глобалізації ХХІ століття', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*, Вип. 65, с. 153-163.

References

1. Voronkova, VG. 2012, 'Formirovanie new mirovozzreniâ, new rights, new society of the future (Forming a new worldview, a new man, a new society of the future): monografiâ', *Kyiv : Izdatel'skiy dom "Skif"*, Т. 2, p. 134-152.
2. Voronkova, VG. & Nikitenko, VO. 2013, 'Suchasna heokul'tura yak sotsiokul'turnyy fenomen kul'turnoyi hlobalizatsiyi (Contemporary geoculture as a sociocultural phenomenon of cultural globalization)', *Hileâ: scientific bulletin*, Issue 72, p. 487-492.
3. Dz'oban', S. 2015, 'Informatsiyne suspil'stvo yak merezhevo-komunikatyvnyy prostir upravlinnya (Information society as a network-communicative space management)', *Veche*, № 10, p. 7-13.
4. Dz'oban', OP & Sosnin, OV. 2015, 'Informatsiyna bezpeka: novi vymiry zahroz, pov'yazanykh iz informatsiyno-komunikatsiynoyu diyal'nistyu (Information security: new dimensions of threat-related information and communication activities)', *Humanitarian bulletin Zaporozhye der public Academy of Engineering: scientific papers*, Issue 61, p. 24-34.
5. Castel's, M. 2000, 'Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo, kul'tura (Information era: economy, society, culture)', *Moskva: GU VŠĖ*, 607 p.
6. Castel's, M. 2007, 'Internet i Halaktyka. Mirkuvannya shchodo Internetu, biznesu i suspil'stva (The Internet Galaxy. Considerations for Internet, business and society)', *Kyiv: Publishing House "Vakler"*, 304 p.
7. Castel's, M. 1999, 'Stanovleniye obshchestva setevykh struktur: novaya postindustrial'naya volna na Zapade (The formation of a network society: a new post-industrial wave in the West)', *Moskva: Academia*, 505 p.
8. Castel's, M. & Aoyama Yu. 1995, 'Puti k informatsionnomu obshchestvu: struktura zanyatosti v semi glavnykh industrial'nykh stranakh, 1920-1990 gg (Ways to the Information Society: the structure of employment in the seven major industrial countries, 1920-1990)', *Internat. review of labour*, Vol. 133, № 1/3, p. 52-79.

9. Castel's, M. & Himanen, P. 2002, 'Informatsionnoye obshchestvo i gosudarstvo blagosostoyaniya: Finskaya model' (Information society and the welfare state: the Finnish model)', *Moskva: Logos*, 219 p.
10. Kyvliuk, OP. 2014, 'Modelyuvannya informatsiynykh protsesiv v konteksti informatyzatsiyi suspil'stva (Modeling of information processes in the context of informatization of society)', *Hileâ: scientific bulletin*, Issue 80 (1), p. 222-226.
11. Kyvliuk, OP. 2016, 'Osvitnya kul'tura informatsiynoho suspil'stva v konteksti hlobalizatsiynoyi real'nosti (Educational culture of information society in the context of globalization reality)', *Humanitarian bulletin Zaporozhye der public Academy of Engineering: scientific papers*, Issue 67, p. 225-232.
12. Kyvliuk, OP. 2011, 'Suchasni informatsiyno-komunikatsiyni tekhnolohiyi yak klyuchova peredumova sotsial'noho ta tekhnolohichnoho prohresu: sotsial'no-filosofs'kyy aspekt |(Modern information and communication technologies as a key precondition for social and technological progress: the socio-philosophical aspect)', *Hileâ: scientific bulletin*, Issue 49 (№7), p. 304-310.
13. Požuêv, VI. 2010, 'Osmyslennya mistysa i roli informatsiyi v suchasnomu suspil'stvi (Understanding the place and role of information in modern society)', *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, Issue 42, p. 4-13.
14. Chernysh, TM. 2016, 'Kul'turni markery svitohlyadnoho potentsialu humanitarnoyi osvity v umovakh movlennyevoyi hlobalizatsiyi XXI stolittya (Cultural markers of ideological potential of humanitarian education in the context of the speech globalization of the XXI century)', *Humanitarian bulletin Zaporozhye der public Academy of Engineering: scientific papers*, Issue 65, p. 153-163.

УДК 37+257:004.853

КОНФЕСІЙНА ОНЛАЙН-ОСВІТА (ПРАВОСЛАВНИЙ СЕГМЕНТ) CONFESSSIONAL ONLINE EDUCATION (ORTHODOX SEGMENT)

О. В. Добродум

Актуальність дослідження.

Актуальність полягає в тому, що стаття здійснює аналіз конфесійної онлайн-освіти у її православному сегменті з точки зору реалізації духовних потреб громадян та інституційного забезпечення конфесійної освіти в умовах інформаційного суспільства.

Постановка проблеми. В статті необхідно здійснити

Relevance of the research.

The urgency is that the article analyzes the confessional online education in its orthodox segment from the point of view of realization of the spiritual needs of citizens and the institutional provision of the confessional education in the conditions of the information society.

Formulation of the problem.

In the article, it is necessary to

концептуалізацію конфесійної онлайн-освіти у її православному сегменті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікаційний підхід до суспільства, концепцій теоретиків інформаційного суспільства Р.Арона, Д.Белла, З.Бжезинського, Дж. Гелбрейта, М.Кастельса, М.Маклюена, Й.Масуди, У.Ростову, Е.Тоффлера тощо сприяв розкриттю сутнісних характеристик віртуалізації релігійних відносин.

Постановка завдання. Слід з'ясувати функціональну специфіку православного сегменту Інтернету у релігійній освіті та просвіті, проаналізувавши джерельну базу маніфестації православного онлайн-простору на сучасному етапі суспільного розвитку, з'ясувавши функціональність православних мережевих ресурсів, обґрунтувавши актуальність та водночас специфічність конфесійної освітнянської тематики.

Виклад основного матеріалу. У Всесвітній мережі Інтернет численні ресурси присвячені висвітленню, прочитанню та тлумаченню таких понять, як Бог, світ, людина, самопізнання, віра батьків, Біблія, шлях розуміння, традиція, теорія і практика, християнська філософія, культура, сьогодення і майбутнє, творчість, життя і вічність. Кіберпростір надає доступ до великої і різноманітної інформації з православ'я для широкого кола користувачів, будучи путівником і помічником для всіх бажаючих познайомитися зі світом православної культури.

Висновки. Доведено, що за допомогою Глобального павутиння у релігійних організацій з'явилася можливість отримувати, розширювати і поглиблювати богословську та релігійну освіту, впроваджувати онлайн-форми

implement the conceptualization of the confessional online education in its Orthodox segment.

Analysis of recent research and publications. The communicative approach to the society, the ideas of such theorists of the information society as R.Arone, D.Bell, Z.Bzhezinskij, J.Galbraith, M.Castells, M.McLuhan, J.Masuda, W.Rostow, A.Toffler, etc. contributed the disclosure of the essential characteristics of virtualization of the religious relations.

Setting objectives. It is necessary to clarify the functional specificity of the Orthodox segment of Internet in the religious education and enlightenment by analyzing the source base of the manifestation of the Orthodox online space at the present stage of the social development, clarifying the functionality of the Orthodox network resources, substantiating the relevance and, at the same time, the specificity of the denominational educational themes.

Presenting of the main material. The World Wide Web has numerous resources devoted to enlightening, reading and interpreting concepts such as God, the world, man, self-knowledge, the faith of the parents, the Bible, the way of understanding, the tradition, theory and practice, Christian philosophy, culture, present and future, creativity, life and eternity. Cyberspace provides access to extensive and varied information about Orthodoxy for a wide range of users, being a guide and helper for anyone who wants to be acquainted with the world of Orthodox culture.

Conclusions. It is proved that with the help of the Global Web, religious organizations have the opportunity to receive, expand and deepen theological and religious education, to introduce online forms of communication and work with parishioners in the process of

спілкування і роботи з парафіянами у процесі місіонерської та катехизаторської роботи, підвищуючи тим самим статус теології в сучасному суспільстві.

Ключові слова: конфесійна освіта, православний сегмент, інформаційне суспільство, Глобальне павутиння, онлайнове та дистанційне соціальне служіння церкви.

missionary and catechetical work, thereby raising the status of theology in the modern society.

Key words: *confessional education, Orthodox segment, information society, Global Web, online and remote social service of the church.*

Актуальність теми дослідження. На теперішньому етапі суспільного розвитку в освіті все істотнішу роль починає грати Всесвітня мережа Інтернет. Окрім світської системи освіти, її використовують також духовні навчальні закладами у процесі отримання релігійної освіти і самоосвіти. Глобальне павутиння може сприяти вивченню священних писань різних релігій, які нині містяться у кіберпросторі в усьому багатоманітті версій та інтерпретацій, смислових перекладів і будь-яких мов, у різних тлумаченнях та для будь-яких пристроїв.

Постановка проблеми. Російські освітні богословські сайти з православної тематики включають в себе, серед іншого, загальцерковний інформаційний портал «Православна освіта» (<http://media.otdelro.ru>), сайт Московської православної духовної академії (<http://www.mpda.ru>), «Освіта і православ'я» (www.orthedu.ru), сайт синодальної богословської комісії (<http://theolcom.ru>), науковий богословський портал «Богослов.ru» (<http://www.bogoslov.ru>). Є також інформаційні ресурси про сім'ю - «Бесіди про сімейне життя» (<http://pavel-gumerov.ru>), сайт благодійного фонду захисту сім'ї, материнства і дитинства (<http://www.semya.org.ru>), про аборти «аборт та його наслідки» (<http://www.aborti.ru>), «noabort.net» (<http://www.noabort.net>), «Стоп-аборт» (<http://stop-abortion.ru>), руху на захист життя (<http://www.pro-life.ru>), «Воїни життя» (<http://abortamnet.ru>).

Серед бібліотек для православного навчання можна відзначити такі, як бібліотека православного християнина «Благовіщення» (<http://www.wco.ru>), інформаційно-аналітичний портал Саратовської єпархії «православ'я і сучасність» (<http://lib.eparhia-saratov.ru>), бібліотеку православної літератури (у форматі fb - для смартфонів)

(<http://www.ccel.org>). Можна відзначити і медіа-проекти: «Переказ» (<http://predanie.ru>), ТВ союз (<http://tv-soyuz.ru>), православний торрент-трекер (<http://pravtor.ru>), інформаційно-просвітницький медіапортал «ТВ СІМ'Я» (<http://tvsemya.ru>), дитячий сімейний освітній портал «Радість моя» (<http://www.radostmoya.ru>), офіційний відеоканал РПЦ на YouTube (<http://www.youtube.com/user/russianchurch>), проект «Світ. Людина. Слово» (<http://www.mir-slovo.ru>). Є нотні релігійні сайти, зокрема «Клірос.ru» (<http://kliros.ru>), літургійні сайти «Око церковне» (<http://www.liturgica.ru>), сайт Московської регентсько-співочої семінарії (<http://www.seminaria.ru>), бібліотека святоотецької літератури (www.orthlib.narod.ru), православний календар (<http://days.pravoslavie.ru>), православна енциклопедія «Азбука віри» (<http://azbyka.ru>), «православний народ.ru» (<http://pravoslavnyi.narod.ru>), «Неофіт.ru» (<http://www.neofit.ru>)

Сайти про забобони і псевдоправослав'я представлені сайтом проти забобонів (<http://sueverie.net>), православним ресурсом psevdo.net (<http://www.psevdo.net>); існують «антисектантські» інформаційні ресурси: інформаційно-довідковий портал по розколознавству «Антирозкол» (<http://www.anti-raskol.ru>), інформаційно-консультаційний центр Іринія Ліонського (<http://www.iriney.ru>), «Сектознавство, лжерелігії та забобони» (<http://apologet.orthodox.ru/index.htm>), «www.antiСекта.ru» (<http://www.anticsekta.ru>), «сектознавець» (<http://www.sektoved.ru>), Центр допомоги постраждалим від сект (Чуваська республіка) (<http://cpps21.ucoz.ru>), Єпархіальний відділ по боротьбі з сектами (<http://www.trinity-mission.ortox.ru>).

Окрім того, в 2004 році на факультеті додаткової освіти у Православному Свято-Тихонівському гуманітарному університеті відкривалося відділення інтернет-навчання. Воно було побудовано на базі програми «Віртуальний університет», яка в Росії вперше почала використовуватися в Міжнародній академії бізнесу. Студенти цього відділення, що навчаються по Інтернету, опановують основи православ'я (три з половиною місяці) і теології (чотири з половиною роки) [1].

У цьому навчальному закладі накопичився значний досвід використання освітніх та просвітницьких проектів різного рівня, призначених як для студентів духовних навчальних закладів, так і для

всіх бажаючих долучитися до досвіду Церкви. З огляду на бурхливий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, в недалекому майбутньому, можна очікувати появи нових проектів в області православного дистанційного навчання [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікаційний підхід до суспільства, концепції теоретиків інформаційного суспільства Р.Арона, Д.Белла, З.Бжезинського, Дж.Гелбрейта, Г.Кана, М.Кастельса, М.Маклюєна, Й.Масуди, У.Ростоу, Е.Тоффлера тощо сприяв розкриттю сутнісних характеристик віртуалізації релігійних відносин. Також було залучено концепцію Е.Мартинюка про конвергентні процеси сучасного релігійного життя, що обґрунтувала необхідність вивчення віртуалізації як однієї з найважливіших тенденцій у розвитку суспільства, зокрема в релігії.

Проблематика розвитку інфокомунікаційних технологій та трансформації соціальної активності в онлайн-сферу стала темою багатьох досліджень, зокрема таких авторів, як З.Бжезинський, К.Боулдінг, У.Дайзард, Р.Дарендорф, А.Етціоні. Критична традиція аналізу інформації і засобів масової комунікації знайшла своє вираження в роботах американського соціолога Ч.Міллза. Проблематика культури і масової комунікації посіла чільне місце в працях теоретиків Франкфуртської школи: Т.Адорно, М.Горкхаймер, Г.Маркузе.

Електронно-цифрове інформаційне суспільство з соціальної точки зору досліджували Д.Белл, У.Дайзард, Р.Дарендорф, П.Друкер, В.Іноземцев, М.Кастельс, М.Маклюєн, Й.Масуда, В.Степін, Е.Тоффлер, А.Турен. Соціокультурний аналіз віртуальної реальності і віртуальних спільнот можна знайти у роботах С.Жижека, Д.Іванова, М.Носова, Х.Рейнгольда, С.Хоружого тощо.

Постановка мети і завдань. Мета дослідження - з'ясування функціональної специфіки православного сегменту Інтернету у релігійній освіті та просвіті.

Задачі дослідження: проаналізувати джерельну базу маніфестації православного онлайн-простору на сучасному етапі суспільного розвитку; з'ясувати функціональність православних мережевих ресурсів; обґрунтувати актуальність та водночас специфічність конфесійної освітянської тематики.

Виклад основного матеріалу. Конфесійна онлайн-освіта є інноваційним та водночас вкрай актуальним та затребуваним явищем

сьогодення – її маніфестація є достатньо розлогою та переконливою. На сайтах, присвячених релігійній освіті за допомогою Всесвітньої мережі Інтернет, пропонуються до ознайомлення навчальні електронні презентації православної та загальнокультурної тематики: православний храм і його облаштування, духовенство та церковна іконографія, богослужіння і дзвін, церковно-слов'янська мова та катехізація, Закон Божий і життя святих, історія та культура Київської Русі, дитяча православна література і релігійний живопис тощо. Пізнавальними є лекції з історії церкви, тлумачення Святого Письма, праці з богослов'я й апологетики, інформаційна рубрика «Євангеліє дітям», роботи відомих богословів.

Мережа сайтів офіційних структур може включати в себе web-атлас Церкви (єпархії та собори, монастирі і храми), аналітичні публікації з тематики «Церква і ЗМІ», «Церква і культура», «Церква і молодь» і т.ін. На сучасному етапі кіберпросторі все більш властиві хостинг для православних, православні web-портали, офіційні сайти і форуми, створені для обговорення питань, пов'язаних з розвитком православного Інтернету, що об'єднують авторів і співробітників редакцій православних інтернет-сайтів, веб-будівельників, професійних програмістів, дизайнерів, редакторів та інших технічних і інтернет-фахівців, які прагнуть допомогти розробникам православних сайтів, координаційні групи, які об'єднують розробників відомих православних проектів.

В Інтернеті представленими є православні інститути та університети, духовні академії і семінарії; в кіберпросторі зустрічаються матеріали з рубрик: богослов'я і філософія, християнське читання і церковно-археологічні музеї, центри освіти духовенства і курси підвищення кваліфікації кліриків, онлайн-бібліотеки і конференції, добірки електронних книг та інтернет-публікації з біблійними досліджень. Пропонуються такі опції, як електронні бібліотеки богослужбових книг і книг навчального та довідкового змісту, підготовчі курси та курси заочного навчання, курси для богословів і для насельниць жіночих монастирів, анонси та публікації, консультації та фотогалереї.

Крім того, важливими джерелами з релігійної освіти можуть виступати електронні джерела та навчальні посібники наукового характеру з біблеїстики, освітні програми онлайн і добірки інтернет-посилань з біблійних дисциплін, інформація про ради з захисту

дисертацій та наукові видання, музеї і храми, викладачів та студентське життя, співробітництво і міжнародні контакти, кафедри та науково-дослідну роботу, фото- і відео-архіви і контакти. Можуть пропонуватися також офіційні документи з тематики «Церква і суспільство» та святоотецька спадщина, моніторинг ЗМІ і видання, медіагалереї та 3D-екскурсії, інформація про музеї і фотогалереї, відеоматеріали та зворотній зв'язок.

Важливими аспектами діяльності у сфері православної освіти, з нашої точки зору, є розробка методичних посібників з предметів релігієзнавчої і теологічної спрямованості та курси підвищення кваліфікації, матеріали і документи, що регулюють діяльність православних освітніх організацій та духовно-просвітницьких центрів, богословських курсів і недільних шкіл, аналітика та корисні посилання, фотолітопис і питання священику. Так, православні журнали часто містять також електронну версію, де можуть бути рубрики: аналітичні матеріали про духовну освіту, православний світ, церковна історія, церковний музей, християнське мистецтво, богослов'я, літургіка, патрологія, література, фотогалерея, медіатека, зібрання музеїв, фотографії заходів, зображень експонатів музею, віртуальна екскурсія, онлайн-тур, блогосфера, форум, новини.

Важливими джерелами дослідження проблеми використання інтернет-технологій у релігійній освіті та просвітництві можуть служити: веб-сторінка проекту "Круглий стіл з релігійної освіти і діаконії", створеного в 1992 р., де представлені інформаційні матеріали про ініціативи в галузі релігійної освіти і соціального служіння, «Освітній портал навчального комітету Руської Православної Церкви», який містить добірку офіційних документів, статей з питань релігійної освіти.

У контексті досліджуваної проблеми можна назвати журнал "Освітній вісник", покликаний допомогти вчителям недільних і світських шкіл в підготовці уроків з православної віри, культури і моральності, священної та церковної історії; викладена добірка програм факультативів духовно-морального спрямування для світських шкіл.

Інформаційно-просвітницький проект "завет.ru - православне читання" представляє в своєму розділі "Мамам і татам" матеріали з виховання дітей, педагогіки, воцерковлення, а також шлюбу, розвитку дітей та підлітків (на сайті представлено освітні матеріали, широко

викладено тему статевого виховання дітей). Ресурс "Сторінка православної матері" створена з метою зібрати існуючі в Інтернеті та у друкованих виданнях матеріали про православну родину (сайт для тих, хто цікавиться матеріалами на православну сімейну тематику).

Архів журналу "Досвід" відрізняється тим, що в ньому міститься велика кількість практичних матеріалів щодо організації роботи з молоддю в таборах, проведення ігор та свят, педагогіки, релігійного виховання тощо). Християнський сайт "Копілочка" пропонує безліч порад з організації дитячого та молодіжного дозвілля, проведення занять у недільній школі, організації конкурсів і т.ін.; християнський сайт "Дитяче та підліткове служіння" ділиться з читачами ідеями для дитячого служіння, матеріалами з педагогіки. Християнський сайт "Дитяча сторінка Еммануїл" створено у рекламних цілях українською місією "Асоціація милосердя Еммануїл" і пропонує до ознайомлення добірку дитячих виробів, ігор, головоломок тощо. Християнський сайт "uucus.net" (мегасайт ресурсів "генератор ідей") містить низку ідей з проведення дозвілля; цікавий розділ "корисності / свята". Християнський сайт "Земля обітована", підтримуваний віруючими з Ізраїлю, містить рубрики: біблійні тести, загадки, ігри, вікторини, висловлювання відомих людей про великі істини і т.ін. Мусульманський сайт "Іслам.ру" (розділ "для дітей") прагне збагатити юних користувачів WWW розповідями про Коран, створення світу, поведінку маленьких мусульман та ін. [2].

Монастирі та каплиці, музеї і заповідники, духовні навчальні заклади та богословські установи все частіше пропонують віртуальні 3D-тури, де пропонується ознайомитися з цифровими копіями ікон, богослужбових книг і ювелірних виробів. Переглядаючи панорами, можна самостійно змінювати напрямок перегляду та кут огляду, наближати і віддаляти об'єкти, щоб розглянути інтер'єри храмів в подробицях. Можна дивитися панораму в режимі повноекранного перегляду на комп'ютерах, а також в простому режимі на екранах планшетів і мобільних пристроїв.

У кіберпросторі надається різноманіття послуг з богослов'я, зокрема, таких, як інтернет-трансляції Міжнародних Різдвяних Освітніх Читань, курси дистанційного навчання церковної соціальної роботи, курс дистанційного навчання з практичного протиабортного консультування кризових вагітних, дистанційні курси з орнаментального церковного шиття, інтернет-навчання технологіям

організації психолого-педагогічної та соціальної роботи з дітьми-сиротами, онлайн-зустрічі, присвячені організації та діяльності сестринств, патронажному догляду за хворими.

Здійснюються онлайн-курси з захисту материнства, сім'ї та дитинства, передабортне консультування вагітних при жіночих консультаціях та пологових будинках. Пропонуються онлайн-семінари зі створення умов для безперешкодного відвідування храмів інвалідами, онлайн-допомога дітям і дорослим з інвалідністю та їх сім'ям. За допомогою сервісів Глобального павутиння організовуються пастирські семінари з питань соціального служіння, відбувається навчання парафіяльному служінню для соціальних працівників храмів, онлайн-трансляція загальноцерковних з'їздів з соціального служіння, вебінари допомоги бездомним за підтримки Відділу з церковної благодійності та соціального служіння, відеоуроки з догляду за важкохворими, інтернет-семінари, онлайнове і дистанційне соціальне служіння церкви, релігійне навчання дітей з різноманітними порушеннями розвитку, навчальні вебінари за основними напрямками соціальної діяльності церкви.

У кіберпросторі відбувається навчання роботі з особами, що звільнилися з місць позбавлення свободи, з організації церковної допомоги сім'ям, основам соціальної та благодійної діяльності релігійних організацій, психологів для жіночих консультацій. Крім того, здійснюються інтернет-трансляції міжнародних різдвяних освітніх читань, вебінари, присвячені медичним і духовним аспектам допомоги ВІЛ-інфікованим, організація церковної допомоги в надзвичайних ситуаціях (в результаті техногенних і природних катастроф, навчання наданню допомоги при гострих стресових ситуаціях, посттравматичних розладах, суїциди).

Зустрічаються ресурси на допомогу викладачам недільних шкіл, вироби для дітей на уроках і вдома, християнські кліпарти, ілюстрації до біблійних уроків, малюнки для оформлення допомоги, стінгазет, а також веб-сторінок, символи в християнському мистецтві і архітектурі. На сайті "IsraelHolyLand" (сайт OrthodoxPhotos.com) пропонуються фотографії святих місць Палестини, Афона, різних монастирів і храмів, православних святинь, фотографії старців. На православних ресурсах користувачам онлайн-простору надаються відомості про кумранські знахідки, електронні версії книг Святого Письма, модулі до програми "Цитата з Біблії", словники,

богослужбові книги тощо.

Існують також сайти для педагогів, батьків та учнів (рубрики: історія, археологія, природознавство, карти, кліпарті тощо), портали для дітей і дорослих (теги: конкурси, сценарії, flash-гри, мультфільми, розмальовки, загадки, казки). Широко практикованою і часто впроваджуваною методикою на церковних сайтах, сайтах монастирів, православних експозицій є віртуальні тури і панорамні 3D-перегляди.

У православному Інтернеті пропонуються програми дистанційного навчання для ув'язнених, регентські, місіонерські, катехізаторські, співочі, регентські, золотошвейні курси, пропонується познайомитися з капеланською службою, роботою паломницьких центрів, військово-історичного театру, фото-відео-аудіо-галереї. У Всесвітній мережі Інтернет успішно функціонують православні дитячі сади, недільні школи і православні гімназії, християнські просвітницькі центри, єпархіальні богословські і катехізаторські курси, дитячі недільні школи і парафіяльні бібліотеки.

В контексті даної теми представляє інтерес програма релігійної освіти для дорослих, курси для дияконів, викладачів та усіх бажаючих з вивчення Закону Божого. Для певної категорії населення корисними можуть бути сайти духовно-музичних навчальних закладів, ноти для змішаного і однорідного хорів, схеми чинонаслідування і богослужбові тексти, історичні та теоретичні роботи, інформація про видання церковно-співочої і літургійної тематики, сайти регентських курсів, що включають посібники для регентів і співочих, нотні бібліотеки, релігійна література для душекорисного читання. Зустрічаються сайти шкіл візантійського співу, що включають дослідження, періодичні видання, рукописи, історію візантійської музики, відео-, аудіозаписи та ноти літургії і всеношної тощо. В онлайновому просторі пропонуються блоги, присвячені православній культурі, зокрема такі, що містять матеріали, адресовані читачам, регентам, псаломщикам, співочим церковних хорів, фотогалереї і фотоекскурсії.

Науковий інтерес можуть представляти навчальні посібники та радіопрограми для вивчення Святого Письма, біблійні дослідження і ресурси з вивчення Біблії для молоді і дорослих, електронні бібліотеки наукових праць з православної літургії, мультимедійні курси лекцій і патрологічна спадщина, курси дистанційного навчання основам православної віри і переклади святоотецьких текстів.

Доцільним може бути ознайомлення з ресурсами мережевих спільнот викладачів Закону Божого і порталами викладачів релігієзнавства, домашніми колекціями і відеотеками при храмах в допомогу катехізаторам і викладачам недільних шкіл, тим, хто щойно прийшов до віри, і тим, хто бажає краще зрозуміти православ'я.

Висновки. У Всесвітній мережі Інтернет численні ресурси присвячені висвітленню, прочитанню та тлумаченню таких понять, як Бог, світ, людина, самопізнання, віра батьків, Біблія, шлях розуміння, традиція, теорія і практика, християнська філософія, культура, сьогодення і майбутнє, творчість, життя і вічність. Кіберпростір надає доступ до великої і різноманітної інформації з православ'я для широкого кола користувачів, будучи путівником і помічником для всіх бажаючих познайомитися зі світом православної культури.

Можна констатувати, що за допомогою Глобального павутиння у релігійних організацій з'явилася можливість отримувати, розширювати і поглиблювати богословську освіту і релігійне просвітництво, впроваджувати онлайнові форми спілкування і роботи з парафіянами у процесі місіонерської та катехізаторської роботи, підвищувати тим самим статус теології в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Степанова, К., 2007. Інтернет-пути богословия, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nsad.ru/articles/internet-puti-bogosloviya>.
2. Православные сайты детского служения, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedagog.eparhia.ru/internet/>
3. Протоиерей Геннадий (Егоров), Меланина, Т., 2014 Богословие на расстоянии. Православное дистанционное образование - десять лет спустя, *Пресса о ПСТГУ*, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pstgu.ru/news/press/2014/09/15/55234/>

References

1. Stepanova, K., 2007. 'Internet-puti bogosloviya (Internet-ways of theology)', [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.nsad.ru/articles/internet-puti-bogosloviya>.
2. 'Pravoslavnyye sayty detskogo sluzheniya (Orthodox sites of children's ministry)' [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pedagog.eparhia.ru/internet/>.
3. Protoiyerey Gennadiy (Yegorov), Melanina, T., 2014. 'Bogosloviye na rasstoyanii. Pravoslavnoye distantсионное obrazovaniye - desyat' let spustya (Theology is at a distance. Orthodox distance education - ten years later)', *Pressa o PSTGU*, [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://pstgu.ru/news/press/2014/09/15/55234/>.

УДК 124.4:323.1]:37.014

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ТА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА

NATIONAL IDEA AND EDUCATIONAL POLICY

О.М. Нежива

Актуальність теми дослідження. Актуальність полягає в тому, що стаття реалізує аналіз національної ідеї в умовах сучасних глобалізаційних змін, що є основою української національної моделі освіти.

Постановка проблеми. Дослідження національної ідеї представлено величезним доробком праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Попри це українська національна ідея ще й досі не сформована. Відповідно у статті здійснюється концептуалізація національної ідеї та її зв'язку із освітньою політикою в умовах сучасних глобалізаційних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження базуються на творах П. Полонського, В. Кафарського, Л. Шкляр, Л. Нагорної, А. Гальчинського, В. Гриньової, О. Пашкової, які досліджували національну ідею у своїх працях.

Виклад основного матеріалу. Національна ідея є формою рефлексії нації над сутністю та сенсом існування її спільноти, відображає сукупність аксіологічних та телеологічних орієнтацій національного буття, формується на підставі соціально-історичних традицій, культури, менталітету нації і відповідно сама впливає на ці фактори, функціонуючи як своєрідна животворча свідомість, джерело культурно-історичної динаміки національного буття. Сучасне трактування сутності національної ідеї позначене плюралізмом та

Urgency of the research. The relevance lies in the analysis of the national idea in the context of contemporary globalization changes, which is the basis of the Ukrainian national model of education.

Target setting. The study of the national idea is presented by a huge portfolio of works of Ukrainian and foreign scholars. Despite this, the Ukrainian national idea has not been formed yet. Consequently, the conceptualization of the national idea and its connection with educational policy in the conditions of modern globalization changes is carried out in the article.

Actual scientific researches and issues analysis. The research is based on the works of P. Polonskyi, V. Kafarskyi, L. Shklyar, L. Nagorna, A. Galchinskyi, O. Griniva, A. Pashkova, who investigated the national idea in their scientific works.

The statement of basic materials. The national idea is a form of reflection of a nation over the essence and meaning of the existence of its community. It reflects a set of axiological and teleological orientations of national existence. The national idea is formed on the basis of socio-historical traditions, culture, and mentality of the nation and, respectively, thereby influences these factors, acting as a peculiar life-giving consciousness, cultural and historical dynamics of national existence. The modern interpretation of the essence of the national idea is marked by pluralism and the mosaic of perception, which is

мозаїчністю сприйняття, що загалом є характерним для пластичного та плинного сьогодення. Уявлення науковців сутності національної ідеї представлене спектром концепцій від теоретичного нігілізму, агностичного песимізму до сприйняття національної ідеї як певного «філософського каменю», «сакрального орієнтиру», «магічної формули», здатної вирішити всі наявні національні проблеми.

Висновки. Доведено, що концептуалізація української національної ідеї – це розуміння національної ідеї як динамічного феномену. Адже сучасний світ сповнений тенденціями пластичності, мінливості та плюральності: глобалізація, інтенсифікація крос-культурних комунікацій, інформаційна революція, вплинули на життя суспільства, докорінно змінили уявлення, цінності, міжособистісні комунікації, моральні норми, життєві цілі і стратегії.

Ключові слова: освіта, освітня політика, національна ідеї, нація, суспільство.

generally characteristic of the plastic and rapid present. The idea of the scientists of the essence of the national idea is represented by a spectrum of concepts from theoretical nihilism, agnostic pessimism to the perception of the national idea as a certain "philosopher's stone", "sacred landmark," "magic formula", capable of solving all the existing national problems.

Conclusions. It is proved that the conceptualization of the Ukrainian national idea is an understanding of the national idea as a dynamic phenomenon. Since the modern world is full of tendencies of plasticity, variability and plurality: globalization, intensification of cross-cultural communications, information revolution, influenced the life of society, radically changed representations, values, interpersonal communication, moral norms, life goals and strategies.

Key words: education, educational policy, national idea, nation, society.

Актуальність теми дослідження. В сучасному світі до такого надважливого та водночас контраверсійного суспільного явища як «національна ідея» прикута увага багатьох гуманітарних наук таких як: філософії, соціології, політології, психології, педагогіки, культурології та інші, тому що кожна із цих наук висвітлює певні грані цього багатоаспектного та багатовимірного феномена. Оскільки, освітня політика України за роки незалежності отримала сумнівні успіхи, тому спробуємо розкрити логіку зв'язку сучасних моделей освіти та національної ідеї в умовах сучасних глобалізаційних змін і застосувати цю логіку для побудови української національної моделі освіти. Адже образ майбутнього українця в освітній політиці України повинен бути узгоджений з національною ідеєю та базуватися на національно-культурній спадщині.

Постановка проблеми. Дослідження національної ідеї

представлене величезним доробком праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Пропри це українська національна ідея ще й досі не сформована. За влучним висловлюванням О. Забужко, «рідко який видатний український мислитель не звертався до проблеми національної ідеї, проте вона й досі не набула чіткої понятійної форми як певної теоретико-методологічної системи» [7, с. 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти становлення і розвитку національної ідеї висвітлені у працях провідних представників світової філософської думки – Г. Гегеля, Й. Гердера, А. Міцкевича, Дж. Матціні, Т. Масарика, Е. Ренана, Ф. Шеллінга, Ф. Шлейєрмахера, Й. Фіхте, та інших. Серед сучасних західних авторів зазначену проблематику опрацьовують Б. Андерсон, Дж. Армстронг, Е. Балібар, І. Берлін, Р. Брюейкер, Е. Гелнер, Е. Гобсбаум, К. Дойч, К. Келхун, А. Колінз, О. Лемберг, Е. Сміт, Л. Фойєр, К. Хюбнер, Е. Шилз.

Проблематику генерування та трансформації української національної ідеї досліджувала ціла шеренга видатних представників української філософської думки – М. Драгоманов, І. Франко, Ю. Бачинський, Леся Українка, М. Чубинський, М. Міхновський, М. Грушевський, М. Туган-Барановський, М. Шаповал, В. Липинський, В. Винниченко, Д. Донцов, С. Томашівський, М. Сціборський, С. Дністрянський, В. Старосольський, О. Бочковський, Ю. Вассиян.

Теоретичним осмисленням генезису становлення української національної ідеї активно займаються сучасні вітчизняні дослідники: Є. Андрос, В. Андрущенко, Т. Воропай, В. Горбатенко, І. Грабовська, О. Гринів, Я. Грицак, В. Заблоцький, М. Кармазіна, Г. Касьянов, В. Кремень, І. Кресіна, В. Лісовий, В. Малахов, М. Михальченко, О. Мостяєв, М. Надольний, А. Погрібний, С. Римаренко, З. Самчук, В. Ткаченко, Л. Шкляр та інші.

Постановка мети і завдань. Мета дослідження – концептуалізація національної ідеї та її зв'язку із освітньої політикою в умовах сучасних глобалізаційних змін.

Задачі дослідження: аналіз національної ідеї через наступні площинах її буття: онтологічній, аксіологічній та гносеологічній; дослідження специфіки прояву окремих атрибутивних властивостей національної ідеї через різні семантичні фільтри: дослідження національної ідеї через формування національної ідентичності, через

національне покликання, через національний ідеал, національні цінності та пріоритети, через національні інтереси, через національну безпеку.

Виклад основного матеріалу. Національна ідея є формою рефлексії нації над сутністю та сенсом існування її спільноти, відображає сукупність аксіологічних та телеологічних орієнтацій національного буття, формується на підставі соціально-історичних традицій, культури, менталітету нації і відповідно сама впливає на ці фактори, функціонуючи як своєрідна животворча свідомість, джерело культурно-історичної динаміки національного буття. Як зазначає І. Бичук, онтологічно національна ідея детермінована прагненням народу якомога повніше реалізувати закладений у його життєдіяльності потенціал, а також усвідомленим наміром організувати власне соціально-економічне, національно-політичне та духовно-світоглядне буття в ефективних і автентичних нації формах. Українська національна ідея є рефлексійним віддзеркаленням симбіозу українських інтересів у політичній, соціально-економічній, духовно-культурній та історичній сферах. Її системне, комплексне сприйняття й збалансоване оформлення як телеологічні пріоритети – надзвичайно складна світоглядно-інтерпретаційна проблема, яка з об'єктивних причин виявилася найбільш загостреною на зламі ХІХ–ХХ століть – у період інтенсивного становлення смислових та ціннісно-цільових пріоритетів життєдіяльності українства [3].

На думку відомого сучасного ізраїльського філософа Пінхаса Полонського: «національна ідея – це сенс існування того чи іншого народу, держави. Це те, заради чого люди готові жертвувати. Жертвувати не обов'язково життям, а скоріш часом, грошима, вкладеними зусиллями» [10]. Наприклад, національна ідея Швейцарії – це ідея союзу вільних людей; національна ідея США: *self-made man* – «людина, яка зробила себе сама»; національна ідея Ізраїлю – створення держави, яка живе мирно з сусідами і укладає з ними союзи; національною ідеєю Росії довгий час була імперська ідея – «Москва – третій Рим», яка на жаль відроджується В. Путіним та його оточенням.

Як відмічають автори «Малої енциклопедії етнодержавознавства», національна ідея є: «духовною першоосновою, джерелом особистісного розвитку людини; соціально-психологічним механізмом інтеграції соціальних груп, етносів,

релігійних конфесій, партій, рухів; джерелом суспільного поступу того чи іншого етносу, його державотворчої енергії; механізмом урівноваження та гармонізації життєдіяльності народів, які населяють певний ландшафтно-кліматичний простір і мають спільну історико-політичну долю, орієнтацію на майбутнє» [8, с. 97].

В. Кафарський підкреслює значущість національної ідеї як істотного фактору формування політичної суб'єктності нації. Аналізуючи соціально-мобілізуючі потенції національної ідеї, Л. Шкляр у статті «Інтеграційний потенціал національної ідеї в поліетнічному просторі України» підкреслює, що її призначення полягає «у формуванні спільних засад колективної, тобто соціальної творчості, відводячи національній ідеї роль об'єднувача навіть тих націй, які складаються з конфліктуючих соціальних сил та етнічних груп» [16].

Певні складнощі існують щодо формулювання суті національної ідеї, її місця і ролі в житті суспільства. Це пояснюється тим, що саме поняття «національна ідея» є багатоаспектним, поліморфним та багатовимірним. Л. Нагорна виділяє наступні рівні буття національної ідеї [9]:

1. Рівень буденної свідомості. Буденна свідомість містить у собі це поняття в основному відчуття спільності історичної долі, а також прямої залежності долі окремої особи від нації й держави, які вона вважає своїми. Як зазначає Л. Нагорна: «На цьому побутовому рівні національна ідея – це той ідеал суспільства, який вимальовується в суспільній свідомості нації і відбиває узагальнене (часто інстинктивне, підсвідоме) уявлення про її місце в навколишньому світі» [9].

2. Рівень політизованої свідомості. У цьому рівні Л. Нагорна вбачає, що: «політизована свідомість помічає в національній ідеї насамперед систему символів і вольовий імпульс, що виступає духовною основою національних рухів та національної самоідентифікації, стрижень національної ідеології, політичний проект майбутнього нації» [9].

3. На третьому рівні узагальнення – теоретичному – національна ідея переважно виглядає як вихідна світоглядно-методологічна позиція у теоріях державотворення, національної безпеки, національного інтересу, тощо.

4. Четвертий рівень – пізнавальний. Як Л. Нагорна відмічає:

«це гносеологічна конструкція, що відбиває погляди визначних представників суспільної думки на процеси націєстановлення, державотворення, на місце і роль націоналізму» [9].

Складність дослідження української національної ідеї обумовлена також поліфонічністю репрезентації даного концепту у науковій та публіцистичній літературі.

Якою може бути українська національна ідея? На думку П. Полонського: «новою національною ідеєю для України могло б стати «європейське православ'я», а країна стала б берегиною православ'я для всього світу і його модернізатором» [10]. Але на наш погляд, наймасовіша Українська Православна Церква Московського Патріархату останнім часом настільки неоднозначно себе зарекомендувала (у тих же подіях на Майдані, на Донеччині), настільки проявила свій конформізм, що в сумі з її показовою розкішшю і прагненням до користі втратила моральний авторитет в очах багатьох українців.

На думку дослідника А. Гальчинського: «Національна ідея – побудова України в Україні. На це повинна орієнтуватися і наша стратегія» [4]. На перший погляд запропонована теза заслуговує на увагу. Але при більш прискіпливому розгляді не зовсім зрозумілим залишається, що автор розуміє під будівництвом «України в Україні»? По тексті інтерв'ю А. Гальчинський не розшифровує свою тезу, тому як і багато інших вона залишається просто красивою фразою без змістовного навантаження.

У праці «Українська національна ідея як засіб національного самоусвідомлення» О. Гринів [5], узагальнюючи публікації з даної проблематики, виокремив декілька підходів до трактування української національної ідеї. Найбільш упереджений з політично-кон'юнктурних міркувань загалом заперечує українську національну ідею. Прихильники даного підходу стверджують, що процеси державотворення мають здійснюватися на основі мультинаціональної ідеї, обґрунтовуючи дану позицію тим, що в епоху глобалізації, міжнародної інтеграції та постіндустріального суспільства національна ідея втратила актуальність, оскільки відповідала потребам минулої епохи. Цей підхід не враховує потреби формування української нації, відкидає українську національну ідею як основу консолідації суспільства [5].

Так, на думку одного з представників даного підходу

В. Гриньова: «національна ідея – це деструктивний елемент, застаріла схема ідеологічного характеру, яка не вписується в логіку кінця ХХ століття» [6]. Більш радикально висловлюється С. Безклубенко у статті «Національна ідея, державна доктрина, національний дух: до визначення понять», вважаючи, що «одержимість» національною ідеєю кваліфікується як різновид душевної хвороби, суспільна параноя. А отже, автор доходить висновку про те, що «не лише не розумно умисно прищеплювати її народові, а варто вживати профілактичних заходів проти цієї духовної недуги, радіючи, що вона нас поки що обминула» [2].

Прихильники іншого підходу вважають, що національну ідею неможливо осмислити за допомогою науково-теоретичних понять. Тут національну ідею розглядають як щось всеосяжне та всеохопне, радше із сфери трансцендентного, ніж природного та соціального, а тому розум неспроможний адекватно висловити її суть та зміст. Цей підхід не дозволяє визначити змісту української національної ідеї, через те вона не має адекватного застосування в державотворенні та модернізації українського суспільства [10].

Усі пропозиції та висновки по розв'язанні проблеми української національної ідеї можна розділити на два основних напрями.

1) Перший, акумулює в собі ідеї та погляди, суть яких зводиться до того, що в умовах глобалізації та мультикультуралізму українська національна ідея – це «моветон», забобон, на який не треба гаяти часу.

2) Другий напрямок групує різні спроби вирішення цього проблемного питання – численні формулювання та визначення української національної ідеї. Представники другого напрямку вважають, що українська національна ідея – це як герб, національний прапор, обличчя нації, тому вона обов'язково повинна бути.

О. Пашкова досліджуючи розвиток теми української національної ідеї зазначає, що поширеними є точки зору, згідно з якими національну ідею називають [12]:

- чітко сформульованим спільним інтересом абсолютної більшості громадян, котрий об'єднує їх на шляху до спільної мети;
- фундаментальною ідеєю, за допомогою якої досягається єдність дій різних соціальних груп;
- інтегративним чинником суспільного життя країни;
- спільною метою та довгостроковою стратегією розвитку

суспільства;

- духовним орієнтиром суспільного життя;
- конкретною прагматичною метою;
- відповіддю – чим нація була, чим вона є та чим вона хоче бути в майбутньому;
- масово шанованими в суспільстві цінностями та пріоритетами, що є частиною характерних рис, ментальності нації;
- гласним договором між громадянином і державою про взаємні обов'язки та гарантії, принципи особистого та суспільного життя;
- етичною платформою, яка дає змогу людині усвідомлювати себе членом певної нації й відчувати гордість за цю належність тощо.

З нашої точки зору, потужний евристичний потенціал для теоретичного аналізу національної ідеї має синтетичний підхід, запропонований О. Забужко. Вона пише: «Синтетичний погляд на свою національну (етнічну) спільноту як на єдиний, розгорнутий в соціальному часі й (соціалізованому) просторі континуум і водночас як на суб'єкта всезагального історичного процесу ми називаємо, в дусі традиційної філософсько-класичної термінології, національною ідеєю» [7, с. 8].

Отже, як бачимо, сучасне трактування сутності національної ідеї позначене плюральністю та мозаїчністю сприйняття, що загалом є характерним для пластичного та плинного сьогодення. Уявлення науковців про сутність національної ідеї представлене спектром концепцій від теоретичного нігілізму, агностичного песимізму до сприйняття національної ідеї як певного «філософського каменю», «сакрального орієнтиру», «магічної формули», здатної вирішити всі наявні національні проблеми.

З одного боку, не можна не погодитись з думкою В. Пасічника щодо некоректності акцентування уваги лише на окремих компонентах національної ідеї під час її дослідження. Він наголошує на тому, що для того, щоб розглянути національну ідею в теоретичній і практичній площинах, демістифікувати її зміст та простежити розвиток, для визначення змісту поняття «національна ідея» необхідно використовувати структурно-функціональний підхід [11].

З іншого боку, на нашу думку, більш продуктивним та евристичним є дослідження специфіки прояву окремих атрибутивних властивостей національної ідеї через різні семантичні фільтри.

На нашу думку, перспективним є дослідження національної ідеї

через наступні семантичні фільтри: дослідження національної ідеї через формування національної ідентичності, через національне покликання, через національний ідеал, національні цінності та пріоритети, через національні інтереси, через національну безпеку.

Особлива роль національної ідентичності як аспекту національної ідеї полягає в тому, що через неї етнос (народ) «піднімається до розуміння свого становища і призначення у світі, своїх спільних інтересів і ідеалів, необхідності спільної боротьби за їх здійснення, усвідомлення національно-державної спільності і державного суверенітету» [1, с. 219].

Е. Сміт у книзі «Національна ідентичність» стверджує, що національна ідентичність характеризує передусім політичну спільноту і містить такі її найголовніші риси: «1) історична територія, або рідний край; 2) спільні міфи та історична пам'ять; 3) спільна масова, громадська культура; 4) єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів; 5) спільна економіка з можливістю пересуватись у межах національної території» [14].

Сучасні дослідники виділяють п'ять найважливіших джерел національної ідентичності (ідентитетів нації). З приводу цього звернемося до О. Удод, тому що вона вдало їх відокремлює. По-перше, до них належить людські переконання, оскільки як відзначає О. Удод: «нація існує доти, доки її члени визнають один одного як співвітчизників, визнають, що їхні спільні характеристики схожі та прагнуть продовжувати співіснування» [15]. По-друге, вона виділяє спільне історичне минуле (причому не лише переможні моменти, а й поразки), спільні обов'язки й уявлення про спільне майбутнє. По-третє, О. Удод відносить до найважливіших джерел національної ідентичності ще спільні дії (рішення, досягнення результатів), тобто дієва ідентичність. По-четверте, як вона зазначає: «постійне проживання в одній країні, спільна батьківщина, держава. Це той територіальний елемент, який скріплює зв'язок між нацією і державою як політичним інститутом, що здійснює законну владу в межах певного простору» [15] також відноситься до джерел національної ідентичності. По-п'яте, вона виокремлює спільні характеристики, що їх об'єднано поняттям «національного характеру», спільна культура, спільні політичні принципи (демократія, верховенство закону тощо), які безпосередньо входять до джерел національної ідентичності (ідентитетів нації) [15].

Дослідження проблеми етнічної ідентифікації дозволила дослідникам (наприклад, Ю. Арутюняну, Л. Дробижевої, А. Сусоколову) розробити типологію етнічної ідентичності в залежності від поєднання різних причин та умов її формування та здійснення. Відповідно до цього, звернемося до типології етнічної ідентичності Ю. Арутюняна [1]:

1. Нормальна позитивна ідентичність, тобто як зазначає Ю. Арутюнян: «образ свого народу сприймається як позитивний, має місце сприятливе ставлення до його культури, історії, природний патріотизм, не перехідний в фаворитизм, толерантні установки на спілкування з іншими народами». Адже він вважає, що потреба в ідентифікації з етнічною групою і рівень консолідованості з нею залежить від типу особистості і ситуації. Відхилення від «норми» можливі в напрямку як наростання етнічності, так і її згасання або навіть заперечення [1].

2. Етноцентрична ідентичність. Ю. Арутюнян стверджує, що некритична перевага етнічності як такої, це акцентованість на безумовній значущості етнічної приналежності. При такій ідентичності можуть бути присутні елементи етноізолювання, замкнутості, які детерміновані традиційними нормами, релігійними правилами (наприклад, шлюбна ендогамія), хоча й не супроводжуються ізоляціонізмом загалом.

3. Етнодомінуюча ідентичність – тип ідентичності, за якої не тільки етнічна ідентичність стає першорядною серед інших видів ідентичностей (сімейні, професійні та ін.), але й досягнення цілей, інтересів народу сприймається як безумовно домінуюча цінність. Таку, на думку Ю. Арутюняна, ідентичність зазвичай асоціюють з визнанням того, що права народу вище прав людини, уявленнями про перевагу свого народу, дискримінаційними установками щодо інших етнічних груп, визнанням правомірності «етнічних чисток», прагненням не змішуватися з іншими етносами .

4. Етнічний фанатизм – тип ідентичності. Ю. Арутюнян стверджує, що при цьому типі ідентичності абсолютне домінування етнічних інтересів і цілей, нерідко розуміються ірраціонально, супроводжується готовністю йти в ім'я їх на будь-які жертви і дії, аж до терору. Це крайня форма агресивної ідентичності.

5. Етнічна індиферентність – тип ідентичності, який появляється, в той час коли люди фактично збайдужілі до проблеми

етнічності та міжетнічних відносин, цінностей свого та інших народів. Вони незалежні від норм і традицій власної етнічної групи, і на їх життєві вчинки та поведінку в будь-яких сферах діяльності на які не впливають ні їх власна етнічна приналежність, а ні етнічна ідентичність інших.

6. Етнотолеранція у формі космополітизму – заперечення етнічності, етнічних, етнокультурних цінностей, демонстрація себе як «людини світу». Одним з варіантів, як стверджує дослідник, може бути етноущемлена ідентичність, що виникає у зв'язку з усвідомленням низького статусу своєї етнічної групи, визнанням її нерівноцінності порівняно з іншими. На його думку, «наслідком цього стає уникнення демонстрації своєї етнічності, а іноді і взагалі заперечення всякої етнічності» [1].

7. Амбівалентна етнічність – явно не виражена етнічна ідентичність, широко поширена в змішаній етнічному середовищі. Як зазначає Ю. Арутюнян: «може виникати у дітей, що вирости в міжетнічних шлюбах (подвійна ідентичність), в сім'ях нетитулованих етносів, що проживають в середовищі титулованої більшості (потрійна ідентичність)» [1].

Крім того, потрібно пам'ятати, що виокремленні відмічені типи та види етнічної ідентичності, це лише наукові абстракції, які були сформульовані на основі досліджування великого емпіричного матеріалу. З цього приводу Ю. Арутюнян відмічає: «реальний стан етнічної ідентичності серед інших форм ідентичності людей може визначатися не якимсь одним з названих типів, а кількома» [1].

Національний ідеал є наступним важливим елементом національної ідеї. Адже він є головною духовною силою поступу, організації й цілеспрямованості зусиль і всієї творчої енергії народу для утвердження державної незалежності. А. Пашук зазначає: «Національний ідеал – це не тимчасовий клич, не мода для хизування перед «світом», це велика історична відповідальність перед народом і своїм сумлінням. Хто відданий українській нації, хто відчувається українцем за переконанням, душею та серцем, той не може бути «перевертнем», «перекинчиком» і зрадником, той вірою і правдою служить своєму народові, є жертвним борцем за здійснення національного ідеалу» [12].

Важливим семантичним фільтром дослідження національної ідеї є національні цінності та пріоритети. А. Ручка, досліджуючи

ціннісні пріоритети населення України і виділив наступні п'ять ціннісних синдромів [13]:

1. Перший ціннісний синдром охоплює вітальні цінності – здоров'я (4,74 бали за 5-бальною шкалою), сім'я (4,72), діти (4,67), добробут (4,67) (середній бал – 4,73).

2. Другий ціннісний синдром стосується соціальних цінностей: створення в суспільстві різних можливостей для всіх, сприятливий морально-психологічний клімат у суспільстві, соціальна рівність (середній бал – 4,06).

3. Третій ціннісний синдром – це традиціоналістські цінності: національно-культурне відродження, участь у релігійному житті (середній бал – 3,47).

4. Четвертий ціннісний синдром – це самореалізаційні цінності: цікава робота (праця), суспільне визнання, підвищення освітнього рівня, розширення культурного кругозору (середній бал – 3,70).

5. П'ятий ціннісний синдром охоплює політико-громадянські цінності: державна незалежність країни, демократичний розвиток країни, участь у діяльності політичних партій і громадських організацій тощо (середній бал – 3,51).

Наступним елементом національної ідеї є національні інтереси. В «Енциклопедії етнокультурознавства» національний інтерес визначено: «як реальну причину дій нації і держави, спрямованих на своє виживання, функціонування і розвиток», або як «сукупність національних цілей і базових цінностей, які відіграють важливу роль у стратегії і тактиці в галузі національної безпеки» [8, с.421].

Національні інтереси є усвідомленими потребами, «окультуреними» і такими, що відповідають системі цінностей, на основі якої і створюється система національних інтересів у їх певній ієрархічній систематичності. Національні інтереси не є механічною сукупністю всієї багатоманітності суспільних інтересів, це синтез інтересів нації як «інтегрованої спільноти, де окремі індивідуальні та групові інтереси узгоджуються» й зводяться до загального знаменника, який А.Колодій визначає як «інтерес до самозбереження і самовияву, до реалізації свого соціально-політичного і культурного потенціалу у властивій саме цій нації формі (іншими словами – до реалізації національної ідеї)»; серцевиною національних інтересів є збереження й зміцнення національного суверенітету, що означає «повновладдя нації, оволодіння нею всіма можливостями

розпоряджатися власною долею» [5, с. 31]. Тому національні інтереси мають бути синтезом, а не механічною сумою приватних і корпоративних інтересів. На цій основі досягається консенсус між основними соціальними групами, між панівною елітою та усім суспільством [10].

З нашої точки зору, сучасні світові тенденції вимагають розробки української національної ідеї, яка узгоджуватиме власний національний ідеал, національні цінності, національні цілі із загальнолюдськими ідеалами, цінностями, цілями та буде намагатися оптимально поєднати їх.

На нашу думку, продуктивними компонентами української національної ідеї мають бути:

- ідея інтеграції та консолідації (як національних цінностей з вселюдськими, так і власне української національної інтеграції та консолідації);
- ідея розбудови громадянського суспільства, відкритого суспільства рівних можливостей та правової держави;
- ідея суверенітету, соборності та державної, політичної, економічної, культурної, духовної, моральної свободи;
- ідея демократичних перетворень;
- ідея «позитивного» розвитку, прогресивного поступу (відхід від образу «України страждальної» до образу «щасливої України майбутнього»)

Висновки. Національна ідея є формою рефлексії нації над сутністю та сенсом існування її спільноти, відображає сукупність аксіологічних та телеологічних орієнтацій національного буття, формується на підставі соціально-історичних традицій, культури, менталітету нації і відповідно сама впливає на ці фактори, функціонуючи як своєрідна животворча свідомість, джерело культурно-історичної динаміки національного буття. Першим положенням, яке, з нашої точки зору, потрібно брати до уваги під час концептуалізації української національної ідеї – це розуміння національної ідеї як динамічного феномену. Адже сучасний світ сповнений тенденціями пластичності, мінливості та плюральності: глобалізація, інтенсифікація крос-культурних комунікацій, інформаційна революція, вплинули на життя суспільства, докорінно змінили уявлення, цінності, міжособистісні комунікації, моральні норми, життєві цілі і стратегії. Дані тенденції потребують

обов'язкового врахування в процесі концептуалізації української національної ідеї. «Застигла у часі», орієнтована на застарілі цінності, національна ідея ніколи не знайде відклик громадян та назавжди залишиться лише безжиттєвим артефактом. Також підґрунтям концептуалізації української національної ідеї має бути розробка змісту національної ідеї на засадах демократизму, гуманізму, розбудови демократичного суспільства, розвитку відкритого суспільства рівних можливостей.

Список використаних джерел

1. Арутюнян, ЮВ. 1990, 'Социально-культурное развитие и национальное самосознание', *Социологические исследования*. № 7, с. 42-49.
2. Безклубенко, С. 1998, 'Національна ідея, державна доктрина, національний дух: до визначення понять', *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*: наук. журн., Вип. 6., Київ, С. 21-26.
3. Бичук, ІО. 2011, 'Еволюція української національної ідеї у соціально-філософській думці України на зламі XIX-XX століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії», Київ, *Інститут вищої освіти НАПН України*, 21 с.
4. Гальчинський, А. 2014, 'Національна ідея – побудова України в Україні. На це повинна орієнтуватися і наша стратегія: інтерв'ю з радником Президента України А. Гальчинським', *Дзеркало тижня*, № 35, с. 1-2.
5. Гринів, ОО. 1999, 'Українська національна ідея як засіб національного самоусвідомлення', *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*: збір. наук. праць. Львів: *Інститут народознавства НАН України*, с. 6.
6. Гриньов, В. 1995, 'Нова Україна, якою я її бачу', Київ, *Абрис*, с. 15-65.
7. Забужко, О. 2009, 'Філософія української ідеї та європейський контекст (Франківський період). 2-е видання', Київ, *Факт*, 154 с.
8. Мала енциклопедія етностранознавства – Київ: *Довіра: Генеза*, 1996, с. 97.
9. Нагорна, Л. 2003, 'Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі', *Політичний менеджмент*. №2, с. 14-31.
10. Національна ідея як джерело розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://innovations.com.ua/ua/articles/op-manage/18525/nacionalna-ideya-yak-dzherelo-rozvitku>.
11. Пасічник В. 'Зміст та духовний вимір національної ідеї', *Демократичне врядування: наук. вісник*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik11/fail/Pasichnyk.pdf.
12. Пашкова, О. 2008, 'Тож чи потрібна українська національна ідея?', *Журнал «Віче»*. №15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1064>.
13. Ручка, А. 2010, 'Ціннісна ментальність вікових груп соціуму. Соціологічні дослідження культури: концепції та практики: колективна монографія', Київ, *Інститут соціології*, с.118.

14. Сміт Ентоні, Д. 1994, 'Національна ідентичність / пер. з англійської П. Таращука', Київ, *Основи*, 224 с.
15. Удод, О. 2011, 'Актуальні проблеми сучасної історичної освіти: гармонія чи компроміс між наукою та історичною пам'яттю', *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. № 8, с. 34.
16. Шкляр, Л. 2000, 'Інтеграційний потенціал національної ідеї в поліетнічному просторі України', *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. Вип. 12. Київ, с. 60 – 62.
17. Svyrydenko, D. 2016, 'Plagiarism challenge sat Ukrainian science and education', Olsztyn, *Studia Warmińskie*, Vol. 53, p. 67-75.

References

1. Arutyunyan, YUV. 1990, 'Social'no-kul'turnoe razvitie i nacional'noe samosoznanie (Socio-cultural development and national identity)', *Sociologicheskie issledovaniya*, №7, S. 42-49.
2. Bezklubenko, S. 1998, 'Natsionalna ideia, derzhavna doktryna, natsionalnyi dukh: do vyznachennia poniat (National idea, state doctrine, national spirit: definition of concepts)', *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy: nauk. zhurn.*, Vyp. 6, Kyiv, p. 21-26.
3. Bychuk, IO. 2011, 'Evoliutsiia ukrainskoi natsionalnoi idei u sotsialno-filosofskii dumtsi Ukrainy na zlami KhIKh-KhKh stolit: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filos. nauk: spets. 09.00.03 «Sotsialna filosofiia ta filosofiia istorii (The evolution of the Ukrainian national idea in the socio-philosophical thought of Ukraine at the turn of the nineteenth and twentieth centuries: author's abstract. dis for obtaining sciences. Degree Candidate Philosophy Sciences: special 09.00.03 "Social Philosophy and Philosophy of History")', Kyiv, *Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy*, 21 p.
4. Halchynskyi, A. 2014, 'Natsionalna ideia – pobudova Ukrainy v Ukraini. Na tse povynna oriientuvatysia i nasha stratehiia: interv'iu z radnykom Prezydenta Ukrainy A. Halchynskym (The national idea is to build Ukraine in Ukraine. Our strategy should also be guided by this: an interview with adviser to the President of Ukraine A.Galchinsky)', *Dzerkalo tyzhnia*, № 35, p. 1-2.
5. Hryniv, OO. 1999, 'Ukrainska natsionalna ideia yak zasib natsionalnoho samousvidomlennia (Ukrainian national idea as a means of national self-awareness)', *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku: zbir. nauk. prats. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy*, p. 6.
6. Hrynov, V. 1995, 'Nova Ukraina, yakoiu ya yii bachu (New Ukraine I see it)', *Kiev: Abris*, p. 15-65.
7. Zabuzhko, O. 2009, 'Filosofiia ukrainskoi idei ta yevropeyskyi kontekst (Frankivskyi period). 2-e vydannia (Philosophy of Ukrainian Idea and European Context (Frankivsk Period). 2nd edition)', *Kiev: Fact*, 154 p.
8. Mala entsyklopediia etnoderzhavoznavstva – Kyiv: Dovira: Geneza. p. 97.
9. Nahorna, L. 2003, 'Poniattia «natsionalna identychnist» i «natsionalna ideia» v ukrainskomu terminolohichnomu prostori (The concept of "national identity" and "national idea" in the Ukrainian terminology)', *Politychnyi menedzhment*. № 2. pp. 14-31.
10. Natsionalna ideia yak dzherelo rozvytku. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://innovations.com.ua/ua/articles/op-manage/18525/nacionalna-ideya-yak-dzherelo-rozvitku>.

11. Pasichnyk V. 'Zmist ta dukhovnyi vymir natsionalnoi idei (The content and spiritual dimension of the national idea)', *Demokratychnе vriaduvannia: nauk. visnyk. [Elektronnyi resurs]*. – Rezhy m dostupu: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik11/fail/Pasichnyk.pdf.
12. Pashkova, O. 2008, 'Tozh chy potribna ukrainska natsionalna ideia? (So, do you need a Ukrainian national idea?)', *Zhurnal «Viche»*. №15. [Elektronnyi resurs]. – Rezhy m dostupu: <http://www.viche.info/journal/1064>.
13. Ruchka, A. 2010, 'Tsinnisna mentalnist vikovykh hrup sotsiumu. Sotsiologichni doslidzhennia kultury: kontseptsii ta praktyky: kolektyvna monohrafiia', Kyiv, *Instytut sotsiologii*, p. 118.
14. Smit Entoni, D. 1994, 'Natsionalna identychnist / per. z anhliiskoi P. Tarashchuka (National Identity / translation from the English by P. Tarashchuk)', Kyiv, *Osnovy*, 224 p.
15. Udod, O. 2011, 'Aktualni problemy suchasnoi istorychnoi osvity: harmoniia chy kompromis mizh naukoiu ta istorychnoiu pamiattiu (Actual problems of modern historical education: harmony or compromise between science and historical memory)', *Istoriia i suspilstvoznaustvo v shkolakh Ukrainy: teoriia ta metodyka navchannia*. № 8, p. 34.
16. Shkliar, L. 2000, 'Intehratsiinyi potentsial natsionalnoi idei v polietnichnomu prostori Ukrainy (Integration potential of the national idea in the polyethnic space of Ukraine)', *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy*. Vyp 12. Kiev, p. 60 - 62.
17. Svyrydenko, D. 2016, 'Plagiarism challenge sat Ukrainian science and education', Olsztyn, *Studia Warmińskie*, Vol. 53, p. 67-75.

STRATEGIES OF HIGHER EDUCATION

УДК 37.011 : [005.342+005.44

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

FORMATION OF A NEW CONCEPT OF INNOVATIVE EDUCATION IN
GLOBALIZATION CONDITIONS

В.Г. Воронкова

О.П. Кивлюк

Актуальність теми дослідження. Одним з недосліджених феноменів філософії освіти ми вважаємо інноваційну освіту як соціальний інститут, що розвивається як суб'єкт інноваційного розвитку освітніх закладів в умовах глобалізації. За останні десятиліття в світі відбулися радикальні зміни, пов'язані з глобалізацією, інформатизацією, що висунули на передній план інноваційну освіту, яка базується на знаннях та інноваціях та набуває великої актуальності.

Постановка проблеми полягає в аналізі філософсько-методологічних та соціально-економічних проблем інноваційної освіти як складного соціального феномена і динамічного процесу, що формується системою освітніх закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційна освіта в нових умовах нового тисячоліття розглядалася такими вченими, як В. Андрущенко, Т. Андрущенко, О. Базалук, В. Вашкевич, В. Воронкова, Л. Губерський, Л. Горбунова, І. Добронравова, Т. Жижко, О. Кивлюк, С. Клепо, Н. Кочубей, А. Кравченко, В. Кремень, М. Култаєва, С. Куцепал,

Urgency of the research. We consider that innovative education as a social institution, developing as a subject of innovative development of educational institutions in a globalized world, is one of the unexamined phenomena of the philosophy of education. Over the past decade, the world has undergone radical changes associated with globalization, informatization. These changes have brought to the forefront an innovative education which is based on knowledge and innovation and is becoming more relevant.

Target setting. Formulation of the problem consists in analyzing the philosophical-methodological and socio-economic problems of innovative education as a complex social phenomenon and the dynamic process, which is formed by the system of educational institutions.

Actual scientific researches and issues analysis. Innovative education in the new conditions of the new millennium was considered by such scientists as V. Andrushchenko, T. Andrushchenko, O. Bazaluk, V. Vashkevych, V. Voronkova, L. Huberskyi, L. Horbunova, I. Dobronravova, T. Zhyzhko, O. Kyvliuk, S. Klepko, N. Kochubei, A. Kravchenko, V. Kremen,

В. Кушерець, В. Муляр, І. Немчинов, О. Панченко, О. Пунченко, І. Родіонова, Т. Розова, В. Савельєв, Д. Свириденко, Н. Скотна, С. Терепищій. Серед білоруських вчених ми виокремлюємо П. Водопянова, А. Зеленкова, А. Лазаревича, В. Старжинського, В. Цепкало.

Постановка завдання. Головна мета статті – концептуалізація феномена інноваційної освіти в умовах глобалізації, яка здійснює вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства. Методологія – метод системного та структурно-функціонального аналізу, що дозволив систематизувати знання про освіту як соціальний інститут та сприяти удосконаленню напрямів розвитку інноваційної освіти.

Виклад основного матеріалу. Визначено суть інноваційної освіти як одного з самих сучасних перспективних напрямів становлення і розвитку інноваційного суспільства, в основі якого інновації, інноваційна людина, інноваційне мислення, дифузія інновацій. Розкрито проблеми сучасного розвитку освіти часів модерності та глобалізації, що потребують упровадження ІКТ та формування ІТ-спеціалістів. Розкрито функції інноваційної освіти, що свідчить про місце і роль, яку повинна займати інноваційна освіта в сучасну епоху та з'ясовано такий напрямок сучасного розвитку, як глобалізація освіти, що означає процес все більшого пристосування системи навчання і виховання до запитів розширеної глобальної ринкової економіки. Обґрунтовано такий напрямок розвитку інноваційної освіти в епоху глобалізації, як безперервна освіта (lifelong learning). Наукова новизна дослідження в тому, що представлено такий новий напрямок філософії

M. Kultaieva, S. Kutsepal, V. Kusherets, V. Muliar, I. Nemchynov, O. Panchenko, O. Puchenko, I. Rodionova, T. Rozova, V. Saveliev, D. Svyrydenko, N. Skotna, S. Terepyshchyi. We single out among Belarusian scientists such as P. Vodopianova, A. Zelenkova, A. Lazarevycha, V. Starzhynskoho, V. Tsepkało.

The research objective. The main purpose of the article is the conceptualization of the innovative education phenomenon in the conditions of globalization, which has an impact on all spheres of society's life. Methodology - The method of operations analysis and structural-functional analysis, which allowed to systematize the knowledge of education as a social institution and promote the improvement of the directions of development of innovative education.

The statement of basic materials. The essence of innovative education was identified as one of the most modern and promising directions for the formation and development of an innovative society, which is based on innovations, innovative people, innovative thinking, diffusion of innovations.

The problems of modern education development of the times of modernity and globalization that require the introduction of ICT and the formation of IT professionals are revealed. The functions of innovative education, which indicates the place and role that innovative education should occupy in the modern era are revealed. And the direction of modern development, such as the globalization of education, which means the process of increasing adaptation of the education system and upbringing up to the demands of an expanded global market economy, has been clarified. Such a direction of development of innovative education in the era of globalization as a lifelong learning is substantiated. The scientific

освіти, як інноваційна освіта, за якою майбутнє нації.

novelty of the research is that such a new direction of the philosophy of education, as an innovative education, behind which stands the future of the nation, is presented.

Висновок. Обґрунтовано процес становлення нової концепції інноваційної освіти, в основі якої формування інноваційної людини та інноваційного мислення. Представлено аналіз нових вимог до системи інноваційної освіти, в основі якої синтез освіти, науки, бізнесу.

Conclusion. The formation process of a new innovative education concept, which is based on the formation of an innovative person and innovative thinking, is substantiated. The analysis of new requirements to the system of innovative education, which is based on the synthesis of education, science, business, is presented.

Ключові слова: інноваційна освіта, інноваційне мислення, глобалізація, безперервна освіта.

Key words: innovative education, innovative thinking, globalization, lifelong learning.

Актуальність теми дослідження. В умовах розвитку інформаційного суспільства, масового впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, збільшення об'єму інформаційних потоків, скорочення життєвого циклу знань, підвищення вимог до професійних характеристик особистості, швидкоплинності соціальних змін і т.д. освіта втрачає свій базовий одноразовий характер і набуває властивостей послідовного, системного, безперервного процесу. Інноваційна освіта - це освіта, що базується на знаннях, представляє його як основний ресурс: для економіки знань уміння та інтелект є основною виробничою силою, яка дозволяє створити додаткову вартість, що є основною метою нової економіки. Інноваційна освіта як потенційний інтелектуальний ресурс суспільства орієнтується на пріоритети інноваційного економічного розвитку та визначення того, яким бути спеціалісту епохи Інтернет та інформаційного суспільства [1, с.16-24].

Постановка проблеми полягає в аналізі філософсько-методологічних та соціально-економічних проблем інноваційної освіти як складного соціального феномена і динамічного процесу, що формується системою освітніх закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційна освіта в нових умовах нового тисячоліття розглядалася такими вченими, як В. Андрущенко, Т. Андрущенко, О. Базалук, А. Бойко, В. Вашкевич, В. Воронкова, Л. Губерський, Л. Горбунова,

І. Добронравова, Т. Жижко, О. Кивлюк, С. Клепко, Н. Кочубей, А. Кравченко, В. Кремень, М. Култаєва, С. Куцепал, В. Кушерець, В. Муляр, І. Немчинов, О. Панченко, О. Пунченко, І. Родіонова, Т. Розова, В. Савельєв, Д. Свириденко, Н. Скотна, С. Терепиций. Серед білоруських вчених ми виокремлюємо П. Водоп'янова, А. Зеленкова, А. Лазаревича, В. Старжинського, В. Цепкало.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми.

Одним з недосліджених феноменів філософії освіти ми вважаємо інноваційну освіту як соціальний інститут, що розвивається як суб'єкт інноваційного розвитку освітніх закладів в умовах глобалізації.

Постановка завдання. Головна мета статті – концептуалізація феномена інноваційної освіти в умовах глобалізації, яка здійснює вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства. Методологія – метод системного та структурно-функціонального аналізу, що дозволив систематизувати звання про освіту як соціальний інститут та сприяти удосконаленню напрямів розвитку інноваційної освіти.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- визначити суть інноваційної освіти як одного з самих сучасних перспективних напрямів становлення і розвитку інноваційного суспільства;
- розкрити проблеми сучасного розвитку освіти за часів модерності та глобалізації;
- розкрити функції інноваційної освіти, що свідчить про місце і роль, яку повинна займати інноваційна освіта в сучасну епоху;
- з'ясувати такий напрямок сучасного розвитку, як глобалізація освіти – це процес все більшого пристосування системи навчання і виховання до запитів розширеної глобальної ринкової економіки;
- обґрунтувати такий напрямок розвитку інноваційної освіти в епоху глобалізації, як безперервна освіта (lifelong learning).

Виклад основного матеріалу.

Відмітимо, що основна мета освіти – передавати інформацію, вона покликана допомагати людині сформувати певні навички, за допомогою яких матеріальне виробництво зросте кількісно і якісно; освіта повинна сприяти зростанню творчого потенціалу особистості;

вона повинна повністю змінити позиції індивіда, приводячи до покращення відносин між людьми і до колективних досягнень у всіх сферах життя. Всесвітній мир через всесвітню освіту повинні стати **реальністю**.

На межі XX-XXI ст. **філософія** освіти стає однією з фундаментальних дисциплін, яка притягує до себе увагу представників різних напрямків – педагогів, психологів, політологів, соціологів, філософів. **Освіта** як центральна проблема створення нових форм означає, що вона є **базовим процесом**, направленим на формування діючого суб'єкта всіх перетворень у суспільстві. **Освіта є проєктивним процесом**, завдяки якому створення нових форм направлено в майбутнє. Тим самим **освіта** є одним із найважливіших механізмів розвитку не тільки індивіда, але і суспільства в цілому, направленим на формування і розгортання в тих чи інших формах фізичного та інтелектуального потенціалу. Філософське осмислення освіти виходить з того, що головною ланкою освітнього процесу є **людина**. Філософія освіти ставить питання про місце людини в світі. В широкому сенсі освіта є розташування людиною себе в світі, це процес взаємного перетворення людини і світу, в результаті чого світ набуває людського виміру (світ – для – людини, світ – з – людиною), а людина стає невід'ємною частиною буття (людина – в – світі, людини – для – світу); це постійний процес зустрічі людини зі світом, в результаті чого формуються нові форми їх взаємного буття.

1. Освіта є входження людини в світ, тобто занурення людини у соціокультурний простір.
2. Освіта є осягнення людиною смислів буття, тому задача освіти в тому, чому і як вчити, щоб пробуджувати в людині власне людське, гуманне.
3. Освіта є основою формування людиною свого образу, формування людиною своєї унікальності та індивідуальності.

Освіта є основою пробудження людиною духовності, яка є процесом і результатом здійснення людиною своєї всезагальної природи, тому без духовної складової освіта не може бути повноцінним процесом у предметному полі філософії освіти за умов глобалізації [3, с.192-200].

Інноваційна освіта – це одна із найважливіших галузей людської діяльності; охоплює буквально все суспільство і витрати на неї

постійно зростають. В розвинених країнах в цю сферу вкладаються 5-8% валового національного продукту. ООН, в індексі, що характеризує ступінь розвиненості країни, поряд з валовим продуктом на душу населення і середньою тривалістю життя населення, визначає кількість грамотних людей і середню кількість років навчання її громадян в навчальних закладах. В суспільстві склалося розуміння того, що саме в сфері **освіти** формуються основи стратегії розвитку не тільки для кожної країни, але і всього людства. Разом з тим стан освіти в сучасному світі оцінюється як кризовий, що виявляється в невисокій якості, слабкій стійкості знань і вмінь, незадовільному стані їх моральності і громадськості, пониженому стані здоров'я молоді, в широко розповсюдженій у середовищі молоді наркоманії, злочинності.

Значна кількість школярів всього світу виходять з школи до її закінчення; у багатьох школах, в т.ч. і в економічно розвинених країнах, не вистачає кваліфікованих вчителів, ефективних методик навчання, недостатньо високий рівень оплати педагогічних працівників і фінансування всієї системи навчання. Особливо велика відмінність в рівнях освіти розвинених країн і країн, що розвиваються, що визначається перш за все національними можливостями її фінансування. В цілому слаборозвинені країни виділяють у розрахунку на одного жителя у 25 раз менше засобів, чим розвинені країни. Велику тривогу викликає характерна майже для всіх країн *„втеча мозку”*, яка ще більше збільшує диференціацію між державами.

Хоча кожна країна вирішує свої проблеми з врахуванням економічних можливостей і культурних традицій, в цілому слід виокремити **основні напрямки** сучасних реформ в сфері освіти:

- реалізація швидкого розвитку системи безперервної освіти з широким використанням сучасних комп'ютерних технологій;
- демократизація, фундаменталізація, гуманізація і гуманітаризація освіти;
- забезпечення високого рівня природничо-наукової, математичної і комп'ютерної грамотності;
- введення державних стандартів для всіх рівнів освіти;

- здійснення органічного зв'язку системи освіти з суспільними структурами і засобами масової інформації, що являють собою найважливіші джерела неформальної освіти громадян;
- інтернаціоналізація освіти.

Вирішення цих проблем повинно забезпечити країні входження в світовий економічний, політичний і культурний простір.

Інноваційна освіта нині набуває основних значень в контексті того, що вона:

1. складова частина соціалізації особистості, в процесі освіти людина набуває знання, навички, цінності, норми;
2. система інформації, яка включається в освітні програми різних шкіл і навчальних закладів і здійснюється в процесі навчання;
3. інституціонально організована діяльність, яка забезпечується системою освітянських закладів;
4. характеристика (чи якість) інтелектуального розвитку населення;
5. рівень освіти різних соціальних груп, що визначають економічний і культурний потенціал суспільства.

Інноваційна освіта в умовах глобалізації виконує нові **суспільні функції**. Так, освіта в умовах глобального світу стає **економічним фактором**. Для глобального світу характерними є процеси міграції людей, культур, руйнуються культурні зразки, традиційні цінності, втрачається ідентичність народу, зростає етнічна напруга між етнічними групами. Силою, яка здатна подолати ці суперечності, привести людей до взаєморозуміння, вирівнювання культурних відмінностей, може стати **освіта** як фактор соціальної згуртованості. Задачею освіти є підготовка людини до роботи в нових організаційних структурах і широкого розповсюдження інформаційних технологій, які змінюють організацію праці. Метою освіти повинно стати вироблення навиків роботи в команді; освіта розглядається як спосіб вирішення проблем безробіття; освіта і самоосвіта стають засобами самореалізації особистості. Однією з найважливіших залишається проблема забезпечення рівних можливостей отримання освіти **різними** соціальними групами в умовах інформаційного суспільства [5].

Освіта виступає механізмом забезпечення історичної **спадковості**, формування трансляції і наслідування „соціального генофонду”. Спочатку через звичаї і традиції, а пізніше через знання

трансляються найбільш ефективні моделі життя і поведінки, історично вироблені даною спільнотою. Як такий механізм, освіта має **дві істотні функції**: 1) **спадкова**, чи **соціально-відтворювальна функція**, що наділяє молодь зразками досвіду і навичками соціально-організованого життя. Молодь, соціалізуючись, вписується в життя конкретного суспільства, цим забезпечує виробництво благ, дотримання норм життєдіяльності, суспільного укладу і порядку даного суспільства; 2) **розвиваюча**, чи адаптивно-змінна функція, яка формує у нового покоління здатність до розвитку, творчості, інновацій і забезпечує її **інтелектуальним ресурсом**. Істотні функції освіти, протилежні одна до одної, знаходяться в протиріччі в умовах становлення інформаційного суспільства [6, 7].

Якщо **функція збереження** здатна законсервувати суспільство, то **функція розвитку** направлена проти „історичного спадку” і здатна привести суспільство до втрати своєї ідентичності. **Функція розвитку** в освіті повинна бути підпорядкована функції збереження стійкості суспільства, і тільки в єдності двох функцій освіта повинна стати механізмом соціального наслідування і соціального відтворення суспільства. **Освіта** уявляється основним засобом відтворення **соціального порядку**, коли останній зруйнований чи йому властиві недоліки. Не обмежуючись феноменом передачі знань, освіта в широкому сенсі слова є основним засобом, за допомогою якого країна повинна сприяти формуванню **громадянського суспільства**. Саме тому основною задачею системи вищої освіти є саме всестороння освіта, яка може сприяти укріпленню зв'язків між громадянами різних держав. Цінність освіти, заснована на багатому історичному досвіді міжкультурного обміну, стала в сучасному світі особливо **актуальною**.

Глобалізація освіти – це процес все більшого пристосування системи навчання і виховання до запитів розширеної глобальної ринкової економіки, що намагається подолати кордони національних держав. Зростаюча залежність економіки від знань породжує ідею створення єдиної світової освітньої системи (ЕСОС), засновану на єдиних освітніх стандартах. Освіта розглядається як платна послуга і товар, як сфера підприємництва і ринкових відносин, більш того, як одна з високоприбуткових галузей економіки. Те, про що говорить Робертсон, свідчить не стільки про присутність глобальних артефактів

у локальному контексті, скільки про процес інституціоналізації, у ході якого відбувається глобальне творення локальності (у нашому випадку освіти) [2, с.21].

Глобалізація освіти як процес, результат і інститут по своїм наслідкам суперечлива. Сьогодні зростає попит на освіту, особливо вищу; позитивною тенденцією є масовізація вищої освіти: чисельність студентів в світі з 13 млн. в 1960 р. збільшилася до 82 млн. в 2000 р., а в 2025 р. може перевищити 100 млн.

Глобалізація освіти – це серйозний виклик національним інтересам країни, на який повинна бути знайдена відповідь у вигляді оптимального співвідношення сильної системи державної національно-орієнтованої відповіді і сильної системи високоякісної недержавної освіти, здатними вести конкурентну боротьбу з провідними структурами Заходу.

Глобалізація освіти – це всезагальна зміна порядку розповсюдження знань через освітні інститути, за допомогою яких поступово формується інтелектуально-інформаційне суспільство.

Глобалізація освіти зумовлена перш за все економічною інтеграцією різних держав (наприклад, ЄС, країни АСЕАН, СНД), діяльністю транснаціональних корпорацій (Coca-Cola, McDonalds, IBM, Sony, BMW), перерозподілу фінансових потоків і більш вільною міграцією робочої сили.

Глобалізація освіти безпосередньо пов'язана з загостренням суперечностей між розвиненими індустріальними державами і країнами третього світу (т. звана проблема Північ-Південь). **Основними напрямками** цього протиріччя в сфері освіти являються:

- а) забезпечення спадковості освіти національної школи (**етноцентризм**) і **мультикультурної** університетської освіти;
- б) інвестування в людський капітал (human capital);
- в) пошук збалансованого співвідношення навчальних програм, направлених на підготовку працівників для ринку праці, і програми, що забезпечують всебічний розвиток людини як особистості [6, с. 26-30].

Сьогодні виокремлюють **два напрямки глобалізації освіти**:

- 1) **Маркетингізація освіти** – зумовлена інвестиціями великого бізнесу і міжнародних фінансових інститутів в стандартизацію і

розповсюдження навчаючих модулів, для працівників у відповідності з технологічними вимогами. До негативних моментів цього напрямку глобалізації освіти відноситься **вузька спеціалізація**, і, як наслідок, незахищеність молодшої людини перед постійно плинною економічною ситуацією, неможливість врахування персональних інтересів і переваг у сфері навчання [8].

2) Другий напрямок глобалізації освіти пов'язаний з програмами подолання **базової неграмотності**. В 1990 р. на Всесвітній конференції „Освіта для всіх” (Таїланд) уряди майже всіх країн світу підтвердили свою готовність виступати в якості донорів чи бенефіціарів навчання **113 млн. дітей**, які знаходяться поза межами держави і більше **1 млрд.** неграмотних дорослих (переважно жінок).

Одним з напрямів розвитку інноваційної освіти в епоху глобалізації є **безперервна освіта**. Термін *lifelong learning*, або безперервна освіта, з'явився в середині 60-х рр. XX ст. та набув концептуального статусу. У світовій педагогічній літературі поняття «безперервна освіта» виражається через такі терміни: «триваюча освіта» (*continuing education, continuous education*), «освіта протягом життя», «довічна освіта» (*life-long education*), «перманентна освіта» (*permanent education*), «подальша освіта» (*further education*), «освіта дорослих» (*adult education*), «освіта, що відновлюється» (*recurrent education*) тощо [3].

Lifelong learning – це насамперед соціальне явище, представлене у вигляді освітньої діяльності протягом всього життя, яке є необхідною умовою динамічного та ефективного розвитку суспільства. Отже, *lifelong learning* орієнтується на постійне, систематичне, послідовне вдосконалення і багатогранний, цілісний, повноцінний розвиток людини як особистості протягом усього життя, підвищення можливостей професійної і соціокультурної адаптації її у світі, що швидко змінюється.

Ще на початку 70-х років в роботах відомого дослідника Р. Даве визначив, у рамках програми розвитку теоретичних основ безперервної освіти Інституту освіти ЮНЕСКО, щодо базових принципів безперервної освіти відносяться [3, р. 34]: реалізація освітньої діяльності (навчання, виховання, розвитку) протягом всього життя людини; включення в систему освіти крім навчальних, підготовчих, дошкільних, позашкільних, вищих навчальних закладів, центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації, тобто формальної

освіти, неформальних та інформальних форм освіти; інтеграція між етапами освіти та напрямками; універсальність, гуманізація та демократичність освіти; поєднання базової та професійної освіти; індивідуалізація та диференціація навчання; гнучкість і різноманітність змісту, форм, засобів, методик, часу і місця навчання; відкритість освітньої системи процесу подальшого самовдосконалення та саморозвитку.

Переваги lifelong learning очевидні, нагадаємо деякі з них: отримання нових та оновлення відомих знань, вмінь та навичок; отримання новітнього досвіду та презентація власного; професійне та інтелектуальне зростання; формування та задоволення пізнавальних запитів, внутрішніх, духовних, морально-етичних потреб, розвиток творчих здібностей та креативності, збагачення культурного потенціалу нації тощо.

Незаперечним лишається і той факт, що у зв'язку з стрімкою трансформацією професійної діяльності (від дуже вузької спеціалізації, до спеціалістів широкого профілю, які володіють декількома іноземними мовами, мають два, а то і більше дипломи про вищу освіту, наукові ступені тощо) виникає необхідність у пошуку нових підходів до класифікації професій та модернізації вищої освіти взагалі. Ці питання потребують окремого розгляду і виходять за межі даної статті. Ми ж розглянемо моменти, які пов'язані саме з неформальною безперервною освітою особистості [4].

Неформальна безперервна освіта, на наш погляд, формується на основі уявлень людини про ймовірне поле своєї професійної активності та можливих векторах особистісного просування в цьому полі, або ж як складової саморозвитку, чи то самоосвіти в межах самореалізації та підвищення самооцінки, або ж підняття власного статусу, іміджу тощо. Межі цього поля з одного боку визначаються рівнем розвитку відповідної науки, яка є теоретико-методологічною основою професійної діяльності та відповідним інноваційним досвідом, а з іншого – можливостями, схильностями, здібностями, аксіологічною та мотиваційно-вольовою складовою, характером особистості [4].

Модернізація освіти неможлива без модернізації системи освіти. Досить очевидно, що розвиток економіки забезпечують у першу чергу інженерно-технічні та природничо-наукові спеціальності. Юристи, фінансисти, бухгалтери, філологи, соціологи, політологи,

культурологи вносять свій вклад у підвищення національної конкурентоспроможності опосередковано. Саме тому при порівняльній оцінці різних країн їх інноваційного потенціалу і розрахунку індексу конкурентоспроможності у якості основного потенціалу використовують такий показник, як кількість студентів та аспірантів інженерних та природничо-наукових спеціальностей на 1000 жителів [9].

Відповідно співвідношення гуманітарної і технічної підготовки в університетах – 70% і 30%, у той час як у країнах, що розвиваються, пропорція зворотна – 70% «технарів» і 30% «гуманітаріїв». Навіть экс-президент Б. Обама запустив цілий ряд програм інженерно-технічного і математичного профілю освіти, які включають серйозні фінансові інструменти (податкові скидки, гранти тощо). Згідно з його словами, це необхідно для того, щоб США повернути лідируючі позиції у світі як високотехнологічної та інноваційної нації.

Висновки. Постільки стара модель (парадигма) освіти втрачає своє значення, нами була поставлена мета – показати зміну цінностей та установок при переході до інноваційного суспільства, на яке впливає глобалізація, яка культивує нові точки відрахунку, підходи та цінності. Саме економіка інновацій може стати локомотивом технологічних і соціальних перетворень і основою побудови конкурентоспроможного суспільства. Суть економіки інновацій в тому, що вона вимагає формування нової інноваційної освіти, яка базується на використанні інтелектуального ресурсу, який є надзвичайно ефективним і потребує регенерації знань. Ми акцентуємо увагу на тому, що інноваційному розвитку потрібна інноваційна освіта, яка б сприяла упровадженню інновацій (дифузії інновацій) та появі відповідних агентів змін. Дифузія – це процес, під час якого інновація з плином часу через певні канали поширюється серед членів освітянської (соціальної) системи. Освіта у будь-якому суспільстві часів глобалізації представляє собою інноваційний ресурс, слугує розвитку інноваційного підприємництва, розвитку ІТ-освіти, які направлені на перетворення освіти в інтелектуальний (інноваційний) ресурс. Серйозної уваги заслуговують головні проблеми інноваційної освіти – чому і як навчати, який зміст, форми і методи слід розвивати, упроваджуючи інноваційну освіту. Вирішення конкретних задач інноваційного розвитку дозволяє приблизити науку до реальних проблем соціально-економічного розвитку. Що

стосується чисто освітянських проблем, то слід використовувати таку форму взаємозв'язку – освіти і виробництва, як кейс-освіта. Однією з пріоритетних залишається комерціалізація науки. Проектування суспільства, що базується на знаннях, включає в себе розвиток науки як соціального інституту, головне призначення якого – виробництво наукових знань, а також підготовка висококваліфікованих спеціалістів. Головна задача розвитку науки за часів глобалізації – це реалізація концепції інноваційної освіти, яка б стала конкурентоспроможною і вийшла на міжнародний рівень. Специфіка застосування інструментів інноваційної освіти – у симбіозі сучасної науки, освіти і бізнесу та формуванні концепції практико-орієнтованої освіти.

Список використаних джерел

1. Воронкова, В.Г., Куцепал, С.В., 2015. 'Яким бути спеціалісту інформаційного суспільства та епохи Інтернету: концептуалізація та тенденції', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*, Вип. 63, Запоріжжя: ЗДІА, с. 16-24.
2. Фезерстоун, М., Леш, С., Робертсон, Р., 2013. 'Глобальні модерності', *Серія «Зміна парадигми»*, Вип.12, К.: Ніка-Центр, 400 с.
3. Кивлюк, О.П., 2014. 'Глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : збірник наукових праць*, Вип. 57, Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, с. 192-200.
4. Кивлюк, О.П., 2017. 'Неформальна освіта в концепції lifelong learning', *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, Вип. 1, Київ: «Видавництво «Гілея», с. 22-34
5. Лазаревич, А.А., 2015. 'Становление информационного общества: коммуникационно-эпистемологические и культурно-цивилизационные основания', Минск: *Беларуская навука*, 537 с.
6. Пунченко, О.П., 2014. 'Фреймы для репрезентации современного этапа цивилизационного развития', *Философия и социальные науки : Научный журнал*, Вип. 2, Минск: *Белорусский государственный университет*, с. 26-30.
7. Пунченко, О.П., Лазаревич, А.А., 2015. 'Інформатизація як засіб репрезентації інформаційних ресурсів суспільства' *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*, Вип. 63, Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, с. 21-30.
8. Родждер, Еверетт, М., 2009. 'Дифузія інновації', К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 591 с.
9. Старжинский, В.П., Цепкало, В.В., 2016. 'На пути к обществу инноваций', Минск: *РИВШ*, 446 с.
10. Dave, R., 1976. 'Foundation of Lifelong Education: Some Methodological Aspects', *Foundation of Lifelong Education*, Hambourg, p. 34.

References

1. Voronkova, V.H., Kutsepal, S.V., 2015. 'Yakym buty spetsialistu informatsiynoho suspil'stva ta epokhy Internetu: kontseptualizatsiya ta tendentsiyi (How to be a specialist in the Information Society and the Internet age: conceptualization and trends)', *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi: zbirnyk naukovykh prats'*, Vyp. 63, Zaporizhzhya: ZDIA, p. 16-24.
2. Fezerstoun, M., Lesh, S., Robertson, R., 2013. 'Hlobal'ni modernosti (Global Modernities)', *Seriya «Zmina paradyhmy»*, Vyp.12, K.: Nika-Tsentr, 400 p.
3. Kyvlyuk, O.P., 2014. 'Hlobalizatsiya ta informatyzatsiya osvity v predmetnomu poli filosofiyi osvity (Globalization and Informatization of Education in the Subject Field of Philosophy of Education)', *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi : zbirnyk naukovykh prats'*, Vyp. 57, Zaporizhzhya : Vyd-vo ZDIA, p. 192-200.
4. Kyvlyuk, O.P., 2017. 'Neformal'na osvita v kontseptsii lifelonglearning (Informal education in the concept of lifelonglearning)', *Osvitniy dyskurs : zbirnyk naukovykh prats'*, Vyp. 1, Kyiv: «Vydavnytstvo «Hileya», p. 22-34.
5. Lazarevich, A.A., 2015. 'Stanovleniye informatsionnogo obshchestva: kommunikatsionno-epistemologicheskoye i kul'turno-tsivilizatsionnyye osnovaniya (The formation of the information society: communication-epistemological and cultural-civilizational foundations)', Minsk: *Belaruskaya navuka*, 537 p.
6. Punchenko, O.P., 2014. 'Freymy dlya reprezentatsii sovremennogo etapa tsivilizatsionnogo razvitiya (Frames for the representation of the modern stage of civilization development)', *Filosofiya i sotsial'nyye nauki : Nauchnyy zhurnal*, Vip. 2, Minsk: *Belorusskiy gosudarstvennyy universitet*, p. 26-30.
7. Punchenko, O.P., Lazarevych, A.A., 2015. 'Informatyzatsiya yak zasib reprezentatsiyi informatsiynykh resursiv suspil'stva (Informatization as a means of representation of information resources of a society)' *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi: zbirnyk naukovykh prats'*, Vyp. 63, Zaporizhzhya: Vyd-vo ZDIA, p. 21-30.
8. Rodzhder, Everett, M., 2009. 'Dyfuziya innovatsiyi (Diffusion of Innovation)', K.: *Vyd. dim «Kyyevo-Mohylyans'ka akademiya»*, 591 p.
9. Starzhinskiy, V.P., Tsepkalo, V.V., 2016. 'Na puti k obshchestvu innovatsiy (On the way to the society of innovations)', Minsk: *RIVSH*, 446 p.
10. Dave, R., 1976. 'Foundation of Lifelong Education: Some Methodological Aspects', *Foundation of Lifelong Education*, Hambourg, p. 34.

УДК 130.123.4:008

АНТИЧНИЙ ПРИНЦИП ПАЙДЕЇ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ СУЧАСНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРИ

ANTIQUE PRINCIPLE OF PAIDEIA AT CHALLENGES OF CONTEMPORARY SOCIETY AND CULTURE

О.Д. Яценко

Актуальність теми дослідження. Важливість філософського вивчення та педагогічного застосування античного принципу пайдеї в сучасному суспільстві обумовлена необхідністю об'єднання прагматизму цивілізації та духовності культури.

Постановка проблеми. Основною проблемою, що актуалізована в статті є спроба дати філософський аналіз педагогічного потенціалу античного принципу пайдеї як механізму адаптації та соціалізації вільнодумної людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаються три основні поняття освіти. По-перше, це теорія "формальної освіти" Дж. Локка, Й.Г. Песталоцці, Й.-Х. Гербарта, І. Канта та інших. Ця теорія базується на розумінні людини як гносеологічного суб'єкта. Отже, ці поняття зосереджені на перекладі раніше набутого досвіду людства, отже, на минуле. Теорія "матеріального виховання" Г. Спенсера спрямована на майбутнє як підготовку до виробництва у дорослому житті. Цю позицію автор критикує як стереотипний і однобокий підхід до різних здібностей та талантів. "Педоцентрична теорія" Джона Дьюї в освіті базується на модусі сучасного, на

Urgency of the research. The importance of philosophical reflection and the pedagogical application of the ancient principle of paideia in contemporary society is caused by the need to unite the pragmatism of civilization and the spirituality of culture.

Target setting. The main problem of article is to give a philosophical analysis of the pedagogical potential of the ancient principle of paideia as a mechanism for the adaptation and socialization of a free-thinking person.

Actual scientific researches and issues analysis. Three basic concepts of education are considered. For first, it is the theory of "formal education" by J. Locke, J.-H. Pestalozzi, J.-P. Herbart, I. Kant and others. This theory is based on the understanding of human as an epistemological subject. So, these concepts are focused on the translation of the previously acquired experience of mankind, therefore, on the past. The theory of "material education" by G. Spencer is geared towards to the future as preparing for production in adult life. This position is criticized by the author as stereotyped and a unified approach to various abilities and talents. John Dewey's "pedocentric theory" of education is based in the present mode, on the natural qualities of pupils. However, effective education is possible only with the combination of these three pedagogical

природних якостях учнів. Проте ефективно навчання можливе лише за умови поєднання цих трьох педагогічних теорій. Автор вважає, що цей фактор єдності лежить в античному принципі пайдеї.

Постановка завдання. У статті аналізується доцільність застосування античного принципу пайдеї в сучасній цивілізації прагматизму та оптимізації навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Проаналізовано основні історико-філософські концепції інтерпретації пайдеї. Крім того, обґрунтовано розуміння пайдеї як античного методу рефлексії культури та метафізичного методу трансцендентності. Педагогічний зміст античного принципу пайдеї розкривається як діалектична єдність головних суперечностей сучасного соціокультурного життя: священного та профанного, соціального та індивідуального, вічного і мінливого. Єдність священного та профанного концептуалізується автором через поняття цінності, яке онтологічно виражається у просторі свободи. Комбінація соціального та індивідуального зосереджена на категорії відповідальності як результаті вільного вибору. Поняття вічного і змінного актуалізуються у філософській категорії можливого як передумови творчості, що теж є реалізацією свободи.

Висновки. Античний принцип пайдеї надзвичайно влучно фіксує цілісність автономної свідомості, заснованої на діалектичній єдності основоположних протиріч соціокультурного життя. Розуміння сутності цього принципу вкрай важливе при розробці сучасних

theories. The author believes that this factor of unity is in the ancient principle of paideia.

The research objective. The expediency of the application of the ancient principle of paideia in contemporary civilization of pragmatism and in terms of optimizing the educational process are analyzed in the article.

The statement of basic materials. The basic historical-philosophical conceptions of interpretation of paideia are analyzed. In addition, the understanding of paideia as an ancient method of cultural reflection and the metaphysical method of transcendence is substantiated. The pedagogical content of the ancient principle of the paideia is proved as the dialectical unity of the main contradictions of contemporary socio-cultural life: sacred and profane, social and individual, eternal and changeable. The unity of sacred and profane is revealed by the author through the concept of value, which is ontologically expressed in the space of freedom. The combination of social and individual are focuses on the category of responsibility as a result of the free choice. The concepts of eternal and changeable are actualized in the philosophical category of the possible as the preconditions of creativity, which is also the realization of freedom.

Conclusions. Consequently, the ancient principle of the paideia extremely accurately captures the integrity of the autonomous consciousness, based on the dialectical unity of the fundamental contradictions of socio-cultural life.

стратегій освіти, встановлення пріоритетів виховної діяльності як необхідності вдалого поєднання цивілізації прагматизму та духовності культури.

Ключові слова: пайдейя, трансцендування, культура, прагматизм, темпоральність, діалектичне протиріччя, цінність, онтологія.

Keywords: paideia, transcendence, culture, pragmatism, temporality, dialectical contradiction, value, ontology.

Актуальність теми дослідження. З моменту встановлення годинників на центральних площах західноєвропейських міст людина стає заручником незворотнього плину часу. Об'єктивований час диктує нові правила життя, нові пріоритети в мотиваційній та діяльнісній сфері. А найважливіше те, що в сучасному суспільстві темпоритм екзистенційного часу постійно прискорюється. Нові цивілізаційні виклики потребують побудови відповідних стратегій життєдіяльності, які ґрунтуються на ефективності, досягненні конкретного (затребуваного і передбачуваного) результату. Так, провідною епістемологічною установкою сучасності стає прагматизм у різноманітних його інтерпретаціях. Прагматизм як ідеологема капіталізму пронизує суспільство на всіх його рівнях та у всіх формах його існування. Безперечно, що система освіти не може бути винятком в цій ситуації.

Постановка проблеми. Прагматизм в організації освітнього процесу полягає в його інтенсифікації (збільшення обсягу змісту навчальних програм) та оптимізації (зменшення кількості аудиторних годин та відповідне збільшення об'єму самостійної роботи). Такий підхід по-своєму дієвий: по-перше, відбувається економія часу спільної, колективної роботи; по-друге, вдосконалюються навички самостійної навчально-пошукової та аналітично-дослідної діяльності. Але поняття освіти не вичерпується обізнанністю, оволодінням фактичним матеріалом, або інформацією. Також не є достатнім визначення освіти як формування компетентностей. Такий підхід і є прямим втіленням прагматизму як ідеології технологізованого суспільства. Зміст поняття освіти набагато ширший. Його сенс та цінність не замикаються на трансляції знання або підготовці до виробничої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За свідченням інформаційного порталу «Освіта.УА» феномен освіти слід розглядати «як важливий чинник становлення й розвитку особистості, як невід'ємну частину соціокультурного середовища, в якому живе людина». Отже, зміст поняття освіти не вичерпується її функціями соціальної інституції, або цілеспрямованого впливу у становленні та

формуванні особистості.

Слід зауважити, що традиційна знаннєво зорієнтована педагогіка й надалі є домінуючою в нашій країні. Інформативний базис системи освіти має метою підготовку та адаптацію людини до соціального середовища, духовно-культурних цінностей та цивілізаційного виробництва. Теорія формальної освіти, запропонована класиками філософії та педагогіки Дж. Локка, Й. Г. Песталоцці, Й.-Ф. Гербарта, І. Канта та ін. ґрунтується на розумінні людини як гносеологічного суб'єкта. Тому освіта в рамках цього дискурсу - це, насамперед, пізнання, оволодіння духовним надбанням історичного довіду людства. Ці концепції освіти втілюють темпоральні інтенції незмінного в минулому і сьогоденні, вічного та універсального. Проте трансформації соціокультури вимагають інших стратегій. Футурологічно зорієнтовані інтенції освітнього процесу мають місце в так званій «теорії матеріальної освіти», започаткованої англійським філософом Г. Спенсером. Основний пафос цієї теорії полягає в необхідності адекватної адаптації до бурхливого розвитку техніки і технології, що зумовлює зосередження на вивченні предметів природничо-математичного циклу та оперативності інструментального розуму. Ці протилежні за змістом та спрямуванням теорії освіти єдині в тому, що прагнуть сформувати людину для суспільства, уніфікувати індивідуальне як хибне в суспільне як універсальне. В такому контексті особа ніби «розірвана» між авторитетом минулого та викликами майбутнього. Для екзистенційного часу в цих теоріях немає місця. Заповнює цю прогалину «педоцентрична теорія освіти» американського філософа і апологета прагматизму Джона Дьюї. Ця педагогічна теорія актуалізує модус теперішнього часу: згідно принципу оптимальності філософії прагматизму («найбільший результат при найменших затратах») педагогам пропонується розвивати ті здібності, які вже наявні у вихованців. Розвивати на підставі вже існуючих освітніх технік та згодом знаходити найбільш доцільне їх застосування.

Отже, три різні теорії освіти, три різні уявлення про мету освіти, три різні акцентуації темпоральності людського життя. Ця диференціація сама по собі вже є результатом світоглядного вибору, результатом формалізації в науковому пізнанні. Тому що феномен освіти набагато ширший, ніж наведені вище концепції. Для того, щоб окреслити функціонал освіти в соціокультурному просторі доцільно актуалізувати античний принцип пайдеї. Загальнофілософський контекст визначення принципу пайдеї ґрунтується на розумінні його як онтологічного процесу, мета якого полягає в тотальному перетворенні людської сутності як формування особистості, самосвідомості та громадської свідомості. Дослідження античного

принципу пайдеї як квінтесенції західноєвропейської культури та освіти представлено в роботах М. Гайдеггера, В. Йегера, М. Фуко та А. Марру. Саме в їх доробках акцентовано значення пайдеї як механізму діалектичного зіткнення особистого та громадського, індивідуального та соціального.

Постановка завдання. В роботах таких видатних філософів як О.Ф.Лосєв, М.О.Бердяєв, В.В.Розанов, В.В.Зеньковський, М.М.Бахтін античний принцип пайдеї розглядається як спосіб експлікації духу, духотворчості, що робить можливим буття людини в символно-семіотичному просторі культури.

Інший ракурс аналітика античного принципу пайдеї отримує в гуманістичному напрямку дослідження. Пайдея як тенденція «формування людського в людині» впроваджується в працях Е. Гарена, Л.М. Баткіна, О.К. Дживелєгова. Гуманістичний підхід в інтепретації принципу пайдеї актуалізує певний світоглядний злам, в результаті якого утворюються інші пріоритети життя, людиноорієнтована етико-мотиваційна сфера. Наслідком такого зламу є жертовність, турбота як наріжний камінь організації людської діяльності.

Глибоко філософське обґрунтування та осмислення принципу пайдеї знаходимо в І. Канта та Г. Гегеля. В традиціях класичної філософської думки пайдейя – механізм гармонізації особистості, сфера інтеріоризованої свободи, що регламентована усвідомленням відповідальності. Тобто, античний принцип пайдеї фіксує феномен прийняття людиною алгоритму здійснення «правильного» з боку культури та суспільства вибору. Протиріччя внутрішніх потреб та зовнішніх викликів знаходить певну амортизацію в детермінованому соціокультурою принципі пайдеї.

Інше пояснення значення пайдеї приводить Е. Гуссерль в рамках феноменологічного методу. Якщо класична філософія вбачає в пайдеї спосіб збалансування, подолання суперечностей, то феноменологія ґрунтується на феномені цілісності едетичної конструкції. Принцип пайдеї в феноменологічному дискурсі полягає в актуалізації здатності свідомості до встановлення та оперування едетичними конструкціями, здатності знаходити сенс та виявляти сутність речей та явищ.

В концепціях видатних теоретиків філософії освіти І.Ф. Гербарта і Ф.В. Дістервега античний принцип пайдеї пояснюється через парадигму педагогічної доцільності, в яких поєднуються природо- та культуровідповідність і самодіяльність. В цій теорії пайдейя є способом орієнтації та стратегії життєдіяльності людини як активної біологічної істоти в динаміці соціокультурних процесів.

Дефініцію поняття пайдейї часто здійснюють через

застосування поняття ідеалу. Така висхідна до грецької культури традиція знаходить місце в працях багатьох дослідників, зокрема й у апологета філософської антопології М. Шеллера та класика філософської герменевтики Г.-Г. Гадамера. Саме такому автохтонно-філософському, метафізичному ракурсу дослідження принципу пайдеї і присвячена ця робота.

Зауважимо, що з моменту виникнення філософської рефлексії світу, людини і суспільства, принцип пайдеї лейб-мотивом проходить крізь парадигму західноєвропейської культури та способи її аналітики. Усвідомлення цього факту лежить в основі знакових філософських заходів, що відбулись на зламі століття: XX Всесвітнього філософського конгресу «Пайдейя: філософія у вихованні та освіті людини» (1998р.) та роботі Віденської міжнародної конференції «Пайдейя для XXI століття» (2002 р.).

Виклад основного матеріалу дослідження. В античному мисленні пайдейя – це принцип консолідації та рефлексії культури. Тобто, античний спосіб рефлексії культури здійснюється, насамперед, за допомогою поняття пайдеї. У звичаєвому розумінні пайдейя означає процес освіти, залучення до акумульованих спільнотою знань. Культура в такому ключі – це певна обізнаність, оволодіння визначеним типом світогляду, сталою та перевіреною системою знань про світ, місце і призначення людини, правила поведінки тощо. Таким чином, пайдейя – це процес соціалізації, адаптації індивіда до умов соціального середовища, що функціонує за певними принципами. Цілком органічна процедура пристосування до умов навколишньої дійсності. Такою буде поверхнева, найбільш наочна та очевидна інтерпретація поняття пайдеї. Насправді, цей термін фіксує монументальний філософський зміст. Справа в тому, що цей процес пристосування індивіду до спільноти фундаментально та докорінно змінює самого індивіда на всіх рівнях існування: фізичному, розумовому, духовному. Залучення до культури докорінно змінює пріоритети в способі життєдіяльності людини, фундаментально трансформує та проектує як мотиваційну сферу, так і праксеологічний вимір життя. Культура, з огляду на кілька сотень відомих визначень, беззаперечно, первинну атрибуцію отримує в світі духовного. Таким чином, введення в поле культури є нічим іншим як «відкриттям» та реалізацією потенції духовності в людині. Так, за точним висловом П.С. Гуревича: «пайдейя – це керівництво до зміни всієї людини в її сутності» [1]. Вся життєдіяльність людини культури принципово відрізняється як від тваринного світу, так і від представників інших культур. Філософи Античної доби беззаперечно усвідомлювали цей факт, про що свідчать майже структуралістські розвідки Платона та Аристотеля відносно сучасних ним соціальних

груп («Держава» та «Політика» відповідно).

Культуру як таку неможливо звести до сукупності інформації. Культура продукує «ціннісне мислення», смислове поле можливості диференціації на основі апріорних критеріїв розрізнення добра і зла, істини та хиб, справедливості та пригнічення. Тому є підстави стверджувати, що пайдейя – то онтологічний процес, що «змінює саму душу людини, сам спосіб її існування» [1]. Аналізуючи платонівський діалог «Держава», М.Гайдеггер визначає сутність пайдеї у перенесенні свідомості «із кола найближчих речей до області, де суще являється саме по собі» [10, с.72]. Іншими словами, людина призвичаюється долати межі наочної даності, або наявного буття та отримує здатність трансцендування. Пайдейя – це методологія синтезу загального та одиничного, спосіб уніфікації цілого та частини таким чином, в якому зберігається цілісність та цінність обох протилежностей. Тобто, людина долучається до загального соціокультурного контексту, не втрачаючи власну ідентичність та самостійність. Механізмом цієї діяльності є свідомість, а продуктом і результатом - самосвідомість. Адже людська свідомість, стверджує М.Гайдеггер, не ототожнюється з пустим сосудом, який наповнюється здобутими раніше знаннями. Тобто культура є не тільки трансляцією досвіду, а буття в культурі – це і є особливий тип досвіду, або «привчаюче перенесення» [10, с.79]. Таким чином, у полі філософської рефлексії постає проблема трансцендентного як стержневого питання пізнання та всіх похідних від нього життєвих стратегій. Уявлення про трансценденцію притаманне будь-якій культурі, навіть глибоко архаїчній. Адже кожна культура містить певне уявлення про богів, про закономірність та вмотивованість перебігу подій, загробний світ тощо. Проте в архаїчних культурах сакральний та профаний світи існують дещо ізольовано, паралельно одне до одного. Філософський дискурс античної доби як метафізичне знання ставить метою об'єднати сакральне і профане, наявне та трансцендентне в єдину стабільну онтологічну систему. Закономірно, що розуміння цих двох зрізів реальності докорінно змінюється.

Найбільш послідовно побудована онтологічна ієрархія, а відповідно, і метафізична система її обґрунтування, представлена в класичному періоді античної філософії, періоді «ноуменального спекулятивізму» за визначенням О.Ф. Лосева [5, с.139]. Мається на увазі творчість видатних та безсмертних авторів Платона та Аристотеля. Адже, саме свобода думки та логічна аргументованість викладу міркувань цих та низки інших видатних мислителів слугує підставою іменування античної культури культурою авторів, а не авторитетів [3]. По-перше, їхня творчість демонструє віртуозне поєднання інтуїції дескриптивного плану та абстракції логічного

міркування. Відправною точкою будь-яких аналітичних процедур виступають конкретні факти, події, персоналії або питання навколишньої соціальної дійсності. Таким чином, рефлексія свободи в світлі діалектики цілого та частки стає відправною точкою для філософського дискурсу, метою якого, з рештою, стає побудування універсальних систем знань про світ. По-друге, саме в межах платонівського корпусу метафізики формується уявлення про культуру як своєрідний органічний осмислений спосіб буття в світі, як життя згідно космічного Логосу та універсальної ідеї Блага. Так, питання про походження і сутність брехні, свідомого викривлення дійсності, в особі софіста як творця привидів, поступово призводить до проблеми діалектики Буття та Небуття. Як відомо, Платон визначає Буття як «самототожне розрізнення рухомого спокою» [5, с.40]. Єдине як першопринцип метафізики містить в собі як ідеальний, так і матеріальний вимір Всесвіту. Єдине, або Буття у парменідівському сенсі, це довершена і досконала, або ідеальна смислова конструкція. Перебуваючи в русі, смислова конструкція Універсуму експлікує власні потенції, що виступають в якості генезисних моделей для різноманіття речей наявного буття. За для здійснення такого переходу Буття трансформується в своє Інше, або Інобуття. Таким чином, Всесвіт перебуває в стані становлення, метою якого є досягнення ідеалу, ідеї-зразку, тобто вихідної монолітної та нерухомої конструкції. Така діалектика руху навколишньої дійсності та незмінності, вічності фундаментальних законів Всесвіту, спричинює формування такого світогляду, який піддає рефлексії безпосередньо самий шлях до трансценденції, або метод трансцендування. Пайдейя, у нашому розумінні, є таким методом трансцендування, залученням до світу культури, світу цінностей, «можливості реалізації в духовній сфері» [3, с.221]. Отже, природним супутником, або закономірним наслідком пайдеї є метафізичне знання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Метафізичне знання про світ передбачає локалізацію простору зустрічі, або зіткнення різних за характером потенцій: сакрального (ціннісного) та профанного (корисного), соціального (суспільного) та особистісного (індивідуального), вічного (історичного стійкого, субстанціального) та плінного (мінливого, акцидентального). Питання про простір зустрічі актуальне, насамперед тим, що є реалізацією активності. По-перше, це активність свідомості, що пізнає навколишню дійсність. По-друге, це активність соціальної спільноти, яка продукує вивірені зразки взаємодії зі світом. Діалектика суб'єктивного запиту і об'єктивного зразку-ідеалу є основоположною як на рівні особистісного виховання

і становлення, так і на рівні філософії освіти. Принцип пайдеї, або залучення свідомості, що запитує про світ до надбань духовного досвіду в пізнанні світу і є цим простором зустрічі. Без цієї принципової вихідної активності запиту з боку свідомості найбільш досконалі педагогічні технології і методики малоефективні.

Пайдейя як поєднання сакрального і профанного ґрунтується на розумінні ієрархічної будови якщо не світу в цілому, то, принаймні, людського світу культури. Це означає, що пайдейя є шляхом формування людської сутності відповідно до таких норм і правил життєдіяльності, які складно точно артикулювати та верифікувати. Мова в цьому аспекті йде про так звану «онтологічну беззахистність» феномену цінності, про яку писав М. Гартман. Зміст цінності полягає в тому, що вона онтологічно не абсолютна, не має характеру примусу, або детермінації, як процеси об'єктивного світу речей. Зміст цінності в переконанні, в суб'єктивному вольовому рішенні, в усвідомленні власної причетності та відповідальності. З цього акту слідує філософія вчинку, філософія події та онтологія інтерпретації совісті.

Пайдейя як діалектика загального (суспільного) та індивідуального (особистісного) отримала своє вираження ще в нетлінних роботах Платона. На думку видатного мислителя, зло як онтологічний феномен виникає в діях людей тоді, коли вони здійснюють вибір на користь обмеженого та фрагментованого уявлення про Благо, або, іншими словами, обирають Благо окремої людини чи спільноти, а не універсальне Благо для всіх і всього. Система онтології Платона передбачає виключно універсальні принципи будови. Тому абсолютизація частини, фрагменту, призводить до знецінення загального. Звичайно, коли особа вважає реалізацію власних інтересів і потреб за найголовніше, то постає складна діалектика мети та засобів, яка в етичному плані представлена полярними позиціями М. Макіавеллі та І. Канта. Античний принцип пайдеї акумулює та впроваджує найпростіші та найфундаментальніші принципи людського гуртожитку: уявлення про особистий простір свободи на тлі соціальної відповідальності та свободи інших; а також, соціальність та комунікацію як передумови існування суспільства.

Пайдейя як діалектика вічного (історично стійкого, субстанціального) та плінного (мінливого, акцидентального) також пов'язана із простором людської свободи. Темпоральність людського життя включає диференціацію на часові модуси: минулого як необхідного, теперішнього як дійсного та майбутнього як можливого. Наявність в свідомості людини уявлень про можливе, або здатність до проектування майбутнього є передумовою творчості. На цьому

базується винахідливість та мистецтво. До речі, інтелект, на противагу ерудиції, є винахідливістю у пристосуванні до умов середовища. Якби людство транслиувало виключно сталі стереотипізовані форми досвіду, прогрес культури і цивілізації був би неможливий. Отже, принцип пайдейї передбачає динаміку в просторі експлікації духу з огляду на загальну темпоральність людського буття. Цей принцип розкривається також в діалектиці традиції та інновації в соціокультурі. Саме тому новітні педагогічні технології ґрунтуються на суб'єкт-суб'єктній диспозиції освіти, на противагу застарілим концепціям суб'єкт-об'єктного впливу.

Отже, античний принцип пайдейї надзвичайно влучно фіксує цілісність автономної свідомості, заснованої на діалектичній єдності основоположних протиріч соціокультурного життя. Розуміння сутності цього принципу вкрай важливе при розробці сучасних стратегій освіти, встановлення пріоритетів виховної діяльності при необхідності вдалого поєднання цивілізації прагматизму та духовності культури.

Список використаних джерел

1. Гуревич, ПС. 2000, 'Философия культуры', Москва: Nota bene, 352 с.
2. Йегер, В. 2001, 'Пайдейя. Воспитание античного грека', Москва: Издательство «Греко-латинский кабинет», 594 с.
3. Кнабе, ГС & Протопопова, ИА. 1998, 'Культура Античности. История мировой культуры. Наследие запада', Москва: Издательство РГГУ, с. 412-426.
4. Кукина, ЕА. 2009, '«Пайдейя»: сущность и значение в историческом и современном понимании', *Гуманитарные и социальные науки*, № 5, с. 33-40.
5. Лосев, АФ. 1993, 'Очерки античного символизма и мифологии', Москва: Мысль, 962 с.
6. Марру, АИ. 1998, 'История воспитания в Античности (Греция)', Москва: Издательство «Греко-латинский кабинет», 428 с.
7. Мейдер, ВА & Громова, ЕА. 2007, 'Пайдейя и алетейя: очерки философии образования', *Федеральное агентство по образованию, ГОУ ВПО "Волгоградский гос. ун-т", Волжский гуманитарный ин-т (фил.) ВолГУ*, 452 с.
8. Робуль, О. 2000, 'Сучасна філософія освіти та нова парадигма виховання' *Педагогіка і психологія професійної освіти*, № 3, с. 55 –64.
9. Торосян, ВГ. 2003, 'История образования и педагогической мысли', Москва: Издательство: ВЛАДОС-ПРЕСС, 351 с.
10. Хайдеггер, М. 1993, 'Работы разных лет', Москва: Гнозис, 447 с.

References

1. Gurevich, PS. 2000, 'Philosophiya cultury (Philosophy of culture)', *Moskva: Nota bene*, 352 p.

2. Yeger, V. 2001, 'Paydeya. Vospitanie antichnogo greka (Paideia. Education of the Ancient Greek)', *Moskva: Izdatel'stvo «Greko-latinskiy kabinet»*, 594 p.
3. Knabe, GS & Protopopova IA. 1998, 'Ultura Antichnosty (Culture of Antiquity) History of world culture. The legacy of the West', *Moskva: Izdatel'stvo RGGU*, p. 412-426.
4. Kukina, EA. 2009, '"Paydeya": suschost i vagnost v istoricheskom i sovremennom ponimanii ("Paideia": Essence and Importance in Historical and Contemporary Understanding)', *Humanitarian and social sciences*, № 5, p. 33-40.
5. Losev, AF. 1993, 'Ocherky Antichnogo simvolizma i mifologii (Essays on Antique Symbolism and Mythology)', *Moskva: Misl'*, 962 p.
6. Marru, AI. 1998, 'Istoriya vospitaniya v Antichnosty (Gretsiya) (The History of Education in the Antiquity (Greece))', *Moskva: Izdatel'stvo «Greko-latinskiy kabinet»*, 428 p.
7. Mayer VA & Gromova EA. 2007, 'Paideya i Aleteya. Ocherky po filosofii obrazovaniya (Paideia and Aleteya: Essays on the philosophy of education)', *Federal'noe ahent-stvo po obrazovanyyu, HOU VPO "Volhohradskyy hos. un-t", Volzhskyy humanytarnyy yn-t (fyl.) VolHU*, 452 p.
8. Robul, O. 2000, 'Sovremenaya Filosofiya obrazovaniya i novaya paradigma vospitaniya (Contemporary Philosophy of Education and the New Paradigm of Education)', *Pedagogy and Psychology of Vocational Education*, № 3, p. 55 –64.
9. Torosyan, VG. 2006, 'Istoriya obrazovaniya i pedagogicheskoy musly (History of Education and Pedagogical Thought)', *Moskva: Izdatel'stvo: VLADOS-PRESS*, p. 351
10. Heidegger, M. 1993, 'Raboty raznuh let (Works of Different Years)', *Moskva: Gnozis*, 447 p.

Відомості про авторів

- Воронкова В. Г.** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами Запорізької державної інженерної академії (Запоріжжя, Україна)
E-mail: valentinaavoronkova236@gmail.com
ORCID 0000-0003-4361-1701
- Добродум О. В.** доктор філософських наук, доцент, професор кафедри філософії Київського національного університету культури і мистецтв (Київ, Україна)
E-mail: dobrodum_olga@rambler.ru
ORCID: 0000-0001-7656-4946
- Кивлюк О.П.** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
E-mail: ranyolga@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7900-9299
- Куцепал С. В.** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних та соціально-економічних навчальних дисциплін Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Полтава, Україна)
E-mail: kutsepal svitlana@ukr.net
ORCID: 0000-0003-3804-6031
- Нежива О.М.** кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри сучасних європейських мов Київського національного торгово-економічного університету (Київ, Україна)
E-mail: nezhyva@gmail.com,
ORCID: 0000-0003-4229-6754
- Нікітенко В. О.** кандидат філософських наук, доцент кафедри

*іноземних мов та лінгвістичних комунікацій
Запорізької державної інженерної академії
(Запоріжжя, Україна)*

E-mail: *vitalina2006@ukr.net*

ORCID *0000-0001-9588-7836*

Черниш Т. М.

*вчитель початкових класів спеціалізованої
школи №155 з поглибленим вивченням
англійської мови, аспірант Національного
педагогічного університету імені
М.П. Драгоманова (Київ, Україна)*

E-mail: *mttt_3@i.ua*

Яценко О.Д.

*кандидат філософських наук, доцент кафедри
методології науки та міжнародної освіти
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)*

E-mail: *yatsenkood@i.ua*

ORCID: *0000-0003-0584-933*

Authors

- Chernykh Tatyana** *Primary school teacher specialized school with in-depth study of the English language №155 (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: mmm_3@i.ua
- Dobrodum Olga** *Doctor of Philosophy, Associate Professor, Professor of the Department of Philosophy of Kyiv National University of Culture and Arts (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: dobrodum_olga@rambler.ru
ORCID: 0000-0001-7656-4946
- Kutsepal Svitlana** *Doctor of Sciences Philosophy, Professor, A Head of Department of Hymanitarian and Social-economics studying courses Poltava Law Institute Yaroslav Mydriy National Law University (Poltava, Ukraine)*
E-mail: kutsepal svitlana@ukr.net
ORCID: 0000-0003-3804-6031
- Kyuliuk Olga** *Doctor of Sciences Philosophy, Professor, Head of the Department of methodology of science international education, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: panyolga@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7900-9299
- Nezhyva Olga** *PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Modern European Languages, Kyiv National University of Trade and Economics (Kyiv, Ukraine)*
E-mail: nezhyva@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4229-6754
- Nikitenko Vitalina** *PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of foreign languages and linguistic communication, Zaporizhzhya State Engineering Academy (Zaporizhzhia,*

Ukraine)

E-mail: vitalina2006@ukr.net

ORCID 0000-0001-9588-7836

Voronkova Valentina

*Doctor of Sciences Philosophy, Professor,
Head of the Department of Management of
organizations and project management
Zaporizhzhia State Engineering Academy,
(Zaporizhzhia, Ukraine)*

E-mail: valentinavoronkova236@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7900-9299

Yatsenko Olena

*PhD in Philosophy, Associate Professor of
the Department of methodology of science
international education National
Pedagogical Drahomanov University
(Kiev, Ukraine)*

E-mail: yatsenkood@i.ua

ORCID: 0000-0003-0584-933

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАННЯ РУКОПISУ ДО НАУКОВОГО ВИДАННЯ «ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ»

1. Мова написання рукопису статті: українська, російська, англійська, німецька, французька, польська.
2. Рукопис статті подається до редакції у формі: файлу рукопису, який надсилається на електронну адресу редакції **ediscourse@ukr.net** у форматі **“Автор- Назвастатті.doc”**.
3. Рукопис статті, підписаний авторами, супроводжується:
 - **зовнішньою рецензією** (для авторів без вченого ступеня) із зазначенням наукового ступеня рецензента, вченого звання, посади, місця роботи (без скорочень), завіреною печаткою;
 - якщо рукопис публікується іноземною мовою, **стаття супроводжується перекладом** завіреним фахівцем з іноземної мови (бюро перекладів, або викладачем ВНЗ іноземної мови);
 - **розширеною анотацією** (двома мовами, одна з яких англійська) в залежності від мови написання рукопису статті (додаток 2);
 - **відомостями про автора (авторів)** (додатку 1).
4. Рукопис статті не має містити заборонених до друку матеріалів, оскільки журнал є відкритим джерелом інформації. Авторський текст не має бути опублікованим раніше та не бути перекладом раніше опублікованої статті. За зміст статті та інформаційне наповнення несе відповідальність автор (автори) статті та рецензенти.
5. Форма подання статті:
 - обсяг рукопису – 20-24 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків), включаючи рисунки та таблиці;
 - кількість співавторів – не більше чотирьох, як виняток до п’яти;
 - стаття повинна бути підготовлена за допомогою **редактора Microsoft Word for Windows®** (версії 97, 2000, XP, 2003, 2007) або сумісного редактора;
 - рукопис повинен мати наскрізну нумерацію сторінок із вільним розміщенням нумерації в листі;
 - **формат аркуша** – А4 (210×297), орієнтація сторінки – «**книжна**»; поля: **ліворуч** – 2,5 см; **праворуч** – 2 см; **зверху** – 2 см; **знизу** – 2 см; **інтервал між рядками** – 1,5 пт.; інтервал між абзацами «**до**», «**після**» – 0 пт; відступи «**праворуч**», «**ліворуч**» – 0 пт; відступ першої строчки – 1,27 см;
 - рисунки, фотографії, графіки слід **вставляти** в текст статті **як об’єкт**. Положення об’єкта – «**в тексті**»;
 - рисунки, створені у вбудованому у *Microsoft Word* редакторі рисунків, слід подавати як згруповані об’єкти;
 - рисунки та таблиці не повинні розривати речення в абзаці, тобто вони мають бути розташовані після того абзацу, в якому на них робиться перше посилання в тексті.
 - Текст рукопису має бути побудований за загальноприйнятою схемою:
 - **індекс УДК** у верхньому лівому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.);
 - **ініціали та прізвища авторів** у верхньому правому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.). Порядок подання: **ім’я, по батькові, прізвище**;
 - **науковий ступінь, вчене звання** (Time New Roman, 12 пт.);
 - **електронна пошта автора**;
 - **порожній рядок**;

- **назва статті** – великими літерами, по центру, українською (або регіональною мовою) та англійською мовами (Time New Roman, 14 пт., **жирний**). Назва статті
 - подається без використання вузькоспеціалізованих скорочень, крапка в кінці назви не ставиться;
 - *порожній рядок*;
 - **анотація** (Time New Roman, 12 пт., *курсив*) (додаток 2);
 - *порожній рядок*;
 - **ключові слова** (3-10 слів) українською, або регіональною мовою та англійською мовами (Time New Roman, 12 пт., *курсив*);
 - **Основний текст статті повинен містити наступні рубрики:**
 - **актуальність теми** (Time New Roman, 14 пт.);
 - **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями (Time New Roman, 14 пт.);
 - **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття (Time New Roman, 14 пт.);
 - **постановка завдання** (Time New Roman, 14 пт.);
 - **виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів (Time New Roman, 14 пт.);
 - **висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок** у даному напрямку (Time New Roman, 14 пт.).
 - *порожній рядок*;
 - **Список використаних джерел** (Time New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру)
 - **References** (Time New Roman, 12 пт., **жирний**, по центру);
 - **надійшла** стаття до редакції у нижньому правому кутку листа (Time New Roman, 12 пт.) у форматі (ДД.ММ.РРРР);
 - **бібліографічний опис для цитування** (Time New Roman, 12 пт.) (додаток 3).
6. **Літературні джерела**, що цитуються, повинні бути пронумеровані. Посилання на джерело подається у квадратних дужках, наприклад: "... відомо з [4]. ..." або "... розглянуто у [4, с. 203] ...". Список літератури наводиться наприкінці статті у алфавітному порядку на мові оригіналу, відповідно до **Harvard Referencing style** (гуманітарні науки та суспільні науки) – (http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/16051/22/Harvard_Referencing_style.PDF).
 7. Список літератури транслітерується латинськими літерами (**References**). Якщо наукова праця написана мовою, що використовує кириличний алфавіт, то її бібліографічний опис необхідно транслітерувати латинськими літерами. Після назви праці латинськими літерами зазначається переклад англійською мовою у дужках.
 8. Автор (автори) може бути ознайомлений з коректурою статті. Зміна верстки автором, за виключенням виправлення помилок, не допускається. Виправлену та підписану коректуру слід повернути до редакції протягом двох днів після її отримання.
 9. Рішення про можливість публікації статті приймає редколегія та незалежні рецензенти.
 10. Робота, що не відповідає вищезазначеним вимогам, буде повернена відповідальним секретарем редколегії.

Додаток 1

Відомості про автора (авторів)

	Українською мовою	Англійською мовою
Прізвище, ім'я, по батькові		
Науковий ступінь		
Учене звання		
Посада		
Кафедра		
Місце роботи (вищий навчальний заклад, кафедра без скорочень)		
Сфера наукових інтересів		
Джерело фінансування, напр., «Виконано за грантом назва, №..., НДР №...» або інше.		
Адреса надсилання видання		
Електронна адреса		
Номер мобільного телефону		
ID (у системі наукової ідентифікації)	Якщо є, або ж зареєструватися	
- ORCID (http://orcid.org/)	Обов'язково	
Назва статті		

Додаток 2

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ АНОТАЦІЇ

Актуальність теми дослідження.
Постановка проблеми.
Аналіз останніх досліджень і публікацій.
Постановка завдання. Виклад основного матеріалу. Висновки.
Ключові слова:

Urgency of the research.
Target setting.
Actual scientific researches and issues analysis.
The research objective.
The statement of basic materials.
Conclusions.
Keywords:

Додаток 3

Бібліографічний опис для цитування:

Петренко, ТГ & Бойко, ВВ 2017, 'Вплив соціуму на девіантну поведінку дітей та молоді', *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, № 1 (1). с. 15-21.

Наукове видання

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС: збірник наукових праць

Випуск 2, частина II : філософські науки, 2017

Scientific edition

EDUCATIONAL DISCOURSE: collection of scientific papers

Volume 2, issue II : philosophical science, 2017

Шеф-редактор: В. П. Андрущенко
Головний редактор: О. П. Кивлюк
Відповідальний редактор: І. О. Мордоус

Співзасновники:
ПП «Видавництво «Гілея»
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Підписано до друку 20 грудня 2017 р.
Формат 60х84/8. Ум.друк.арк. 5,3. Наклад 300 пр. Зам. № 1

Друк:
ФОП Корзун Д.Ю.
21027, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
тел.: (0432) 69-67-69, 603-000
(096) 97-30-934, (093) 89-13-852
e-mail: tvory2009@gmail.com
<http://www.tvoru.com.ua>